

ΑΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ-ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ
ΕΠΙΣΤΗΜΗ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2008
ΚΑΙ Η ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΚΟΛΟΒΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Επιβλέπων :Γρηγόριος Γκίκας

Καθηγητής, τακτικός

ΠΡΕΒΕΖΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

**ΑΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ-ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ
ΕΠΙΣΤΗΜΗ»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2008
ΚΑΙ Η ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.**

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΚΟΛΟΒΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Επιβλέπων :Γρηγόριος Γκίκας

Καθηγητής, τακτικός

ΠΡΕΒΕΖΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2008
ΚΑΙ Η ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.
Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

**THE ECONOMIC CRISIS OF 2008 AND THE FINANCIAL
SYSTEM SUPERVISION: TOWARDS A EUROPEAN
BANKING UNION**

Εγκρίθηκε από διμελή εξεταστική επιτροπή
Πρέβεζα, 07/06/2017

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων καθηγητής
Γρηγόριος Γκίκας,
Καθηγητής, τακτικός

2. Μέλος επιτροπής
Κωνσταντίνος, Κυρίτσης ,
Καθηγητής , αναπληρωτής

3. Μέλος Επιτροπής
Μιχάλης, Διακομιχάλης
Καθηγητής, αναπληρωτής

Ο Διευθυντής του ΠΜΣ
Μιχάλης , Διακομιχάλης
Καθηγητής, αναπληρωτής
Υπογραφή

© Κολοβού , Ευαγγελία , 2017
Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Κολοβού Ευαγγελία

Υπογραφή

ΕΥΧΑΡΙΣΤΕΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή μου Κύριο **Γρηγόρη Γκίκα** για τη πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή του στην εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, καθώς και στην οικογένειά μου για την ηθική της υποστήριξη.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι σημαντικές επιπτώσεις της πρόσφατης κρίσης στο χρηματοπιστωτικό τομέα και στην πραγματική οικονομία οδήγησαν σε ανάπτυξη πολιτικών που στοχεύουν την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος.

Οι μεταρρυθμίσεις του κανονιστικού πλαισίου των τραπεζών (Βασιλεία III) βελτιώνουν την μικρο-προληπτική εποπτεία και εμπεριέχουν μακρο-προληπτική επιτήρηση για την αποφυγή του συστημικού κινδύνου. Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις γίνονται αυστηρότερες και η ποιότητα των βασικών κεφαλαίων αναβαθμίζονται, με σκοπό τη μεγαλύτερη δυνατότητα κάλυψης ζημιών και την καλύτερη διαχείριση κινδύνων. Επιπλέον, εισάγεται ένα νέο πλαίσιο για τον κίνδυνο ρευστότητας, όπως και ένα συμπληρωματικό εργαλείο για τον περιορισμό της μόχλευσης.

Πρόσφατα, στην ΕΕ επιτεύχθηκε συμφωνία για την ίδρυση της Τραπεζικής Ένωσης στην Ευρωζώνη, που βασίζεται σε ενιαίους μηχανισμούς ρύθμισης, εποπτείας, εκκαθάρισης τραπεζών και προστασίας των καταθέσεων. Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει ένα κοινό τραπεζικό κεφάλαιο για εξυγίανση των τραπεζών, που στοχεύει στον περιορισμό των επιπτώσεων για τους αποταμιευτές.

Η εργασία έχει ως στόχο να αναλύσει τις δραστηριότητες του τραπεζικού τομέα και των στοιχείων που συνθέτουν το υπάρχον ρυθμιστικό πλαίσιο, ιδιαίτερα όσων εμπλέκονται στα αίτια της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Επίσης, έχει ως στόχο να παρουσιάσει τις διαστάσεις του νέου κανονιστικού πλαισίου για την κοινή εποπτεία που θα οδηγήσουν στην Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση και να αναλύσει τους πυλώνες που την αποτελούν αν και ακόμη βρίσκονται σε εξέλιξη. Η ανάλυση θα στηριχτεί και στις εμπειρίες από την πρόσφατη κρίση, ώστε να διεξαχθούν σαφή συμπεράσματα για την αναγκαιότητα και το ρόλο της Τραπεζικής Ένωσης.

Λέξεις κλειδιά : Νομισματική Πολιτική, Κεντρικές Τράπεζες και άλλες πολιτικές, Τραπεζική Ένωση και Οικονομική Ολοκλήρωση

JEL: E52, E58, F36

ABSTRACT

The significant repercussions of the recent crisis in the financial sector and the real economy have led to the development of policies aimed at strengthening the stability of the international banking system.

Banking regulatory reforms (Basel III) improve micro-prudential supervision and involve macro-prudential supervision to avoid systemic risk. Capital requirements are tightening up and the quality of core capital is upgraded in order to provide greater coverage of losses and better risk management. In addition, a new framework for liquidity risk is introduced, as well as a complementary tool for limiting leverage.

Recently, an agreement was reached in the EU to establish a Banking Union in the Eurozone, based on uniform regulation, supervision, bank clearing and deposit protection mechanisms. This framework includes a common banking capital for bank consolidation, which aims to reduce the impact on savers.

This study aims to analyze the banking sector's activities and the constituent elements of the existing regulatory framework, particularly those involved in the causes of the financial crisis. It also aims to present the dimensions of the new regulatory framework for joint supervision leading to the European Banking Union and to analyze the pillars that form it, even though they are still in progress. The analysis will also build on the experiences from the recent crisis, in order to reach clear conclusions about the necessity and role of the Banking Union.

Keywords: Monetary Policy, Central Banks and Their Policies, Financial Aspects of Economic Integration

JEL: E52, E58, F36

Πίνακας Περιεχομένων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	viii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	ix
ABSTRACT.....	x
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	xi
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	xv
1 . ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	1
1.1 Η ανάπτυξη και ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	1
1.2 Οι συμμετέχοντες στο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα.....	2
1.3 Χρηματοπιστωτικές Αγορές.....	2
1.4. Ο ρόλος των χρηματοπιστωτικών οργανισμών.....	4
1.5 Ο ρόλος της Κεντρικής Τράπεζας.....	5
1.6 Τραπεζικοί κίνδυνοι.....	6
2. ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ.....	9
2.1 Η ανάγκη εποπτείας, ρυθμιστικής παρέμβασης και επίβλεψης του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ιδιαιτερότητα των τραπεζών..	9
2.2 Τραπεζική Εποπτεία – Τα μέσα και οι μέθοδοι εφαρμογή της.....	11
2.2.1 Οι λόγοι εφαρμογής της Τραπεζικής Εποπτείας.....	11
-	
2.2.2 Τα μέσα – μηχανισμοί της Τραπεζικής Εποπτεία.....	12
2.2.3 Αρνητικές επιδράσεις από την Τραπεζική Εποπτεία.....	13
2.3 Μικρο-προληπτική και μακρο-προληπτική εποπτεία.....	14
2.4 Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Εποπτεία των Τραπεζών.....	16
2.5 Βασιλεία I.....	19

2.6 Βασιλεία II.....	24
2.6.1 Από τη Βασιλεία I στη Βασιλεία II.....	24
2.6.2 Οι τρεις πυλώνες της Βασιλείας II.....	26
2.6.3. Πυλώνας I-Ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις.....	27
2.6.4 Πυλώνας II – Η διαδικασία εποπτικής αξιολόγησης.....	30
2.6.5 Πυλώνας III-Πειθαρχία της αγοράς.....	31
2.7 Βασιλεία III.....	31
2.7.1 Από τη Βασιλεία II στη Βασιλεία III.....	31
2.7.2 Το περιεχόμενο της Βασιλείας III.....	32
2.7.2.1 Εισαγωγή.....	32
2.7.2.2 Ελάχιστα Ίδια Κεφάλαια.....	33
2.7.2.3 Μόχλευση.....	35
2.7.2.4 Ρευστότητα.....	36
2.7.2.5 Κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης	36
2.7.2.6 Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα.....	37
2.7.3 Αξιολόγηση των διατάξεων της Βασιλείας III.....	37
2.7.4 Οι επιπτώσεις της Βασιλείας III.....	39
3. Η ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2008.....	42
3.1 Η εμφάνιση και η αρχική εξέλιξη της οικονομικής κρίσης του 2008..	42
3.2 Η διάχυση της οικονομικής κρίσης του 2008- Κρίση κρατικών ομολόγων- κρίση δημοσίου χρέους.....	45
3.3 Η χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση της Ευρωζώνης.....	49

3.3.1	Οι αιτίες και τα χαρακτηριστικά της κρίσης.....	49
3.3.2	Η τραπεζική και οικονομική κρίση στην Ιρλανδία.....	53
3.3.3	Η τραπεζική και οικονομική κρίση στην Ισπανία.....	58
3.3.4	Η τραπεζική και οικονομική κρίση της Κύπρου.....	62
4.	Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	73
4.1	Ιστορική αναδρομή.....	73
4.2	Οι πυλώνες της Τραπεζικής Ένωσης.....	76
4.2.1	Η έννοια της Τραπεζικής Ένωσης.....	76
4.2.2	Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων.....	79
4.2.3	Πρώτος Πυλώνας : Εποπτεία τραπεζών.....	80
4.2.3.1	Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων : Κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών.....	80
4.2.3.2	Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός(SSM-EEM)	86
4.2.4	Δεύτερος Πυλώνας : Ανάκαμψη και εξυγίανση τραπεζών..	90
4.2.4.1	Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων : Ανάκαμψη και εξυγίανση τραπεζών.....	90
4.2.4.2	Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης(SRM η EME	95
4.2.4.3	Η αναγκαιότητα του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης.....	100
4.2.5	Τρίτος Πυλώνας: Προστασία των Καταθέσεων.....	101
4.2.5.1	Εθνικά Συστήματα Εγγύησης Καταθέσεων	101
4.2.5.2	Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασφάλισης Καταθέσεων (ΕΣΑΚ).	104
4.2.5.3	Η αναγκαιότητα του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασφάλισης Καταθέσεων.....	109

4.2.6 Τροποποιήσεις των κανόνων περί Τραπεζικής Ένωσης..	110
4.3 Επιφυλάξεις και κριτική για την Τραπεζική Ένωση.....	111
4.4 Η αναγκαιότητα της Τραπεζικής Ένωσης.....	112
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	114
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	118

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις τελευταίες δεκαετίες εκτυλίσσονται παγκοσμίως ραγδαίες εξελίξεις σε τεχνολογικό, πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Στο επίκεντρο των οικονομικών εξελίξεων κυρίαρχη θέση κατέχει ο χρηματοπιστωτικός τομέας. Η διασφάλιση της σταθερότητας και της αποτελεσματικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι πρωταρχικής σημασίας για την ανάπτυξη της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα συνεχώς εξελίσσεται και δημιουργεί νέα μέσα, νέα πολύπλοκα προϊόντα και νέες αγορές. Όμως αυτή η ανάπτυξη – εξέλιξη οδήγησε στην αύξηση των κινδύνων και στην εμφάνιση νέων, με δυσμενείς επιπτώσεις για τους συμμετέχοντες στις αγορές, όπως μας έδειξε και η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση (Αγγελόπουλος, 2010).

Η ιστορία έχει δείξει ότι οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις είναι τα έναυσμα για σημαντικές τροποποιήσεις στο κανονιστικό και ρυθμιστικό πλαίσιο του χρηματοπιστωτικού τομέα. Κυρίαρχο ρόλο στις μεταρρυθμίσεις και στη θέσπιση εποπτικών καθηκόντων είχε η Επιτροπή της Βασιλείας, η οποία με αφορμή τις διάφορες φάσεις-κύκλους της οικονομικής κρίσης, εξέδωσε ρυθμιστικά-εποπτικά πλαίσια με τη μορφή συμφώνων Βασιλείας I, Βασιλείας II, Βασιλείας III κατά χρονολογική εξέλιξη.

Ειδικότερα, για την αντιμετώπιση της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, σημαντική προσπάθεια σημειώθηκε με το σύμφωνο της Βασιλείας III, όπου έχουν θεσπιστεί νέες διατάξεις στο πεδίο της τραπεζικής εποπτείας με τροποποιήσεις του ισχύοντος κανονιστικού και εποπτικού πλαισίου και διερεύνησης των ορίων του. Οι διατάξεις αυτές έχουν στόχο την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των τραπεζών στο διεθνή χρηματοπιστωτικό τομέα και την εξάλειψη κάθε πιθανότητας να εμφανιστεί στο μέλλον παρόμοια ισχυρή κρίση.

Η εφαρμογή του νέου εποπτικού πλαισίου της Βασιλείας III, από τις Ευρωπαϊκές τράπεζες, έχουν ξεκινήσει από 01/01/2014 και η ΕΕ έχει εκδώσει την οδηγία 2013/36/ΕΕ και τον κανόνα 575/2013 με τα οποία ενσωματώνονται και στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο οι κανόνες της Βασιλείας III. Η ενσωμάτωση των παραπάνω διατάξεων στο Ελληνικό Δίκαιο, έγινε με τον νόμο 4261/2014.

Με την εξάπλωση της χρηματοπιστωτικής κρίσης 2007-2008 στον Ευρωπαϊκό χώρο και τις ασυντόνιστες εθνικές ανταποκρίσεις που επιχειρήθηκαν στις τραπεζικές χρεοκοπίες, τα αρμόδια Ευρωπαϊκά όργανα αποφάσισαν να προχωρήσουν στο σχεδιασμό της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης, με την ελπίδα η ζώνη του ευρώ να επανέλθει σε τροχιά οικονομικής μεγέθυνσης τοποθετημένη πλέον σε πιο σοβαρή βάση.

Σκοπός της εργασίας είναι να γίνουν αντιληπτές στο αναγνωστικό κοινό οι δράσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα και τα στοιχεία που συνθέτουν το υπάρχον ρυθμιστικό πλαίσιο, ιδιαίτερα όσων εμπλέκονται στον κύκλο της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Επίσης έχει στόχο να παρουσιάσει τις διαστάσεις του νέου κανονιστικού πλαισίου για την κοινή εποπτεία που θα οδηγήσουν στην Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση και να αναλύσει τους πυλώνες που την αποτελούν, αν και ακόμη βρίσκονται σε εξέλιξη, αφήνοντας στους αναγνώστες το περιθώριο για την ανάπτυξη των προβληματισμών τους.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας περιγράφεται η διάθρωση και η λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με έμφαση τις τράπεζες, και αναφέρονται συνοπτικά οι βασικότεροι κίνδυνοι, στους οποίους εκτίθενται τα πιστωτικά ιδρύματα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι λόγοι που καθιστούν αναγκαία την προληπτική εποπτεία των τραπεζών, τα μέτρα της μικρο-προληπτικής και μακρο-προληπτικής εποπτείας και στο τέλος του κεφαλαίου παρουσιάζονται οι διατάξεις των συμφώνων Βασιλείας I, II και III της Επιτροπής της Βασιλείας

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η οικονομική κρίση 2007-2008 στην Αμερική και στην Ευρώπη και η αμφίδρομη σχέση της κρίσης αυτής με τη κρίση του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο παρατίθεται η ιστορική διαδρομή προς την υιοθέτηση της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης, το ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων για την εποπτεία, την ανάκαμψη και την εξυγίανση των τραπεζών, οι μηχανισμοί λειτουργίας της και τέλος το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασφάλισης Καταθέσεων, το οποίο ακόμη είναι στα σπάργαλα και η δημιουργία του-αν πραγματοποιηθεί- θα σημάνει την ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης.

1 .ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.1 Η ανάπτυξη και ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Οι δύο κύριοι τομείς της οικονομικής δραστηριότητας που αποτελούν τη βάση για την οργάνωση της οικονομίας και ταυτόχρονα αφετηρία για την οικονομική ανάπτυξη είναι ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας. Επομένως οι οικονομικές μονάδες σε κάθε οικονομία κατατάσσονται σε ένα από τους δύο αυτούς τομείς. Οι οικονομικές αυτές μονάδες στο τέλος κάθε οικονομικής χρήσης , εμφανίζουν θετικό υπόλοιπο (πλεόνασμα), αρνητικό υπόλοιπο (έλλειμμα) ή μηδενικό υπόλοιπο (ισοσκελισμένες ροές) (Αγγελόπουλος 2010).

Οι οικονομικές αυτές μονάδες, πραγματοποιούν συναλλαγές αποτελεσματικά μέσω ενός διαμεσολαβητικού φορέα. Το ρόλο αυτό, αναλαμβάνει το χρηματοπιστωτικό ή χρηματοοικονομικό σύστημα (financial system) που είναι το σύνολο των χρηματοπιστωτικών αγορών με τα άτομα και τα ιδρύματα που διαπραγματεύονται. Στις αγορές αυτές, καθώς και τις ρυθμιστικές και εποπτικές αρχές του συστήματος (Γκίκας, Χυζ, 2016, σελ. 123).. Η βασική λειτουργία του είναι η συγκέντρωση των πλεοναζόντων κεφαλαίων της οικονομίας από τις πλεονασματικές μονάδες και η αποτελεσματική διοχέτευσή τους σε όσες οικονομικές μονάδες χρειάζονται τα κεφάλαια αυτά για επενδυτικούς ή καταναλωτικούς λόγους, (Γκόρτσος, 2011). Το χρηματοπιστωτικό σύστημα παρέχει τα μέσα και τις υπηρεσίες που απαιτούνται για τη μεταβίβαση χρηματικών πόρων από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές μονάδες (Γκίκας, Χυζ, 2016, σελ. 123).

Η αποτελεσματική κατανομή των κεφαλαίων αυτών υποστηρίζεται από το χρηματοπιστωτικό σύστημα με δύο μορφές χρηματοδότησης : την άμεση και την έμμεση . Η άμεση χρηματοδότηση ενεργοποιείται μέσω των χρηματοπιστωτικών αγορών και οι δανειζόμενοι λαμβάνουν κεφάλαια από τους χρηματοδότες τους με απευθείας έκδοση και διαπραγμάτευση αξιόγραφων (χρεόγραφα και μετοχές). Στην έμμεση χρηματοδότηση επιτυγχάνεται η διοχέτευση κεφαλαίου με την παρέμβαση χρηματοπιστωτικών διαμεσολαβητών ή χρηματοπιστωτικών οργανισμών, όπως οι τράπεζες, ασφαλιστικές και χρηματοδοτικές εταιρίες, πιστωτικές συνεταιριστικές ενώσεις , αμοιβαία κεφάλαια. Οι χρηματοδοτούμενοι(ελλειμματικές ή μη μονάδες) δανείζονται κεφάλαια από διαμεσολαβητές, οι οποίοι τα έχουν διαμορφώσει από καταθέσεις ή από δανεισμό από τις πλεονασματικές μονάδες.

Η δημιουργία και η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος, καθώς και των μέσων που το αποτελούν, δε θα γινόταν αν δεν υπήρχαν «προβλήματα» μεταξύ των εμπλεκόμενων μελών. Η άμεση επικοινωνία αποταμιευτών και δανειζομένων, δεν είναι εύκολη, αφού συνήθως τα δύο μέρη δε διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις, τις κατάλληλες πληροφορίες και τον απαιτούμενο χρόνο, ώστε να καταλήξουν σε μία αποτελεσματική προσέγγιση. Ακόμη όμως και αν επιτύχουν την προσέγγιση δεν είναι σίγουρο ότι θα καταλήξουν σε συμφωνία, αφού στις περισσότερες περιπτώσεις τόσο οι ποσοτικές όσο και οι χρονικές τους ανάγκες διαφέρουν. Πρόσθετα ακόμη και αν υπάρξει πιθανή συμφωνία, δε διασφαλίζεται η ολοκλήρωση της συναλλαγής, αφού η φερεγγυότητα των αντισυμβαλλομένων δεν είναι διασφαλισμένη. Τα προβλήματα αυτά αποτέλεσαν τη βασική αιτία εμφάνισης και ανάπτυξης των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, που αποτελούν το βασικό μέσο λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος (Αγγελόπουλος 2010)

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα, λειτουργώντας σε ένα αβέβαιο περιβάλλον, μεταβάλλεται και αναθεωρεί συνεχώς το θεσμικό πλαίσιο. Συγκεντρωτικά οι λειτουργίες του είναι : μεταφορά κεφαλαίων μεταξύ των κλάδων της οικονομίας, διευκόλυνση οικονομικών συναλλαγών, αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων, παραγωγή χρήσιμων πληροφοριών για τους χρηματοδοτούμενους και την οικονομία, μετάδοση της νομισματικής πολιτικής στην πραγματική αγορά.

1.2 Οι συμμετέχοντες στο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα

Οι οικονομικές μονάδες με βάση τον τρόπο και το στόχο της συμμετοχής τους στο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες: το κράτος, η Κεντρική Τράπεζα, οι τράπεζες και οι άλλοι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί, οι θεσμικοί επενδυτές, οι επιχειρήσεις (Εθνικές, Πολυεθνικές) και οι ιδιώτες επενδυτές (επενδυτικό και καταθετικό κοινό). (Αγγελόπουλος, 2010)

1.3 Χρηματοπιστωτικές Αγορές

Οι χρηματοπιστωτικές αγορές αποτελούν το κλειδί της λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, αφού μέσω αυτών διακινούνται και διοχετεύονται στους τελικούς χρήστες τα πλεονάζοντα κεφάλαια της οικονομίας.

Για τη διακίνηση των κεφαλαίων αυτών, το χρηματοπιστωτικό σύστημα χρησιμοποιεί τα χρηματοοικονομικά μέσα ή προϊόντα, τα οποία δημιουργούνται και προσαρμόζονται ανάλογα με τις ανάγκες και τις εξελίξεις του συστήματος. Τα

αξιόγραφα αυτά, μπορούν να εκδοθούν από εταιρίες, οργανισμούς κ.ά. που ενδιαφέρονται να αντλήσουν χρηματικά ποσά και αποτελούν αποδεικτικά χρέους ή δικαίωμα στα κέρδη. Τα αξιόγραφα αυτά διακρίνονται :

- ✓ Σε κρατικά ή ιδιωτικά, με βάση την ιδιότητα του εκδότη.
- ✓ Σε τίτλους που περιλαμβάνουν χρέος(ομόλογα) και σε τίτλους που περιλαμβάνουν ιδιοκτησία (μετοχές), ανάλογα με τη νομική τους φύση .
- ✓ Σε αξιόγραφα σταθερού ή μεταβλητού εισοδήματος , με βάση τη σταθερότητα των αναμενομένων κερδών.

Τα κύρια χαρακτηριστικά των χρηματοοικονομικών προϊόντων, τα οποία επιδρούν στην απόδοσή τους είναι η ληκτότητα, ο πιστωτικός κίνδυνος, η ρευστότητα και η φορολογική μεταρρύθμιση. Τα χαρακτηριστικά αυτά, προσδιορίζουν την κατηγοριοποίηση των χρηματοοικονομικών αγορών.

Οι αγορές χωρίζονται σε αγορές χρήματος ή χρηματαγορές (money markets) και σε αγορές κεφαλαίου ή κεφαλαιαγορές. (capital markets). Η αγορά χρήματος είναι η αγορά στην οποία διαπραγματεύονται χρεόγραφα με βραχυπρόθεσμη διάρκεια (μικρότερη του ενός έτους), τα οποία χαρακτηρίζονται από χαμηλό πιστωτικό κίνδυνο, μεγάλη εμπορευσιμότητα, υψηλό βαθμό ρευστοποίησης και διαπραγματεύονται σε μεγάλο μέγεθος κεφαλαίων(έντοκα γραμμάτια δημοσίου, repos κ.ά.). Η αγορά κεφαλαίου προσφέρει μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση και διακινούνται σε αυτή αξιόγραφα διάρκειας μεγαλύτερης του έτους. Πρόκειται για χρεόγραφα με αυξημένο κίνδυνο, αθέτησης των υποχρεώσεων του εκδότη χαμηλή εμπορευσιμότητα και δυσκολία ρευστότητας(μετοχές, ομολογίες).

Οι χρηματοοικονομικές αγορές διακρίνονται επίσης σε πρωτογενείς, όπου πραγματοποιούνται νέες εκδόσεις χρεογράφων και δευτερογενείς, όπου μεταπωλούνται μεταξύ των επενδυτών τα ήδη υπάρχοντα χρηματοοικονομικά προϊόντα.

Στο σύγχρονο χρηματοπιστωτικό σύστημα ο ρόλος των χρηματοπιστωτικών αγορών έχει καταστεί ιδιαίτερα σημαντικός, αφού σε αυτές τιμολογούνται βάσει των κανόνων προσφοράς και ζήτησης, τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα και μέσω της τιμολόγησης αυτής διαμορφώνεται το ύψος και η τιμή θεμελιωδών μεγεθών της οικονομίας, όπως των επιτοκίων χρηματοδοτήσεων και καταθέσεων και των ισοτιμιών των νομισμάτων. Βασική προϋπόθεση για την αντικειμενική τιμολόγηση των χρηματοπιστωτικών μέσων αποτελεί η οργάνωση, το βάθος και η αποτελεσματικότητα της αγοράς. Απαιτείται λοιπόν, η κάλυψη της αγοράς από συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο, η υποστήριξη της από το κατάλληλο ηλεκτρονικό σύστημα επικοινωνίας,

μεταφοράς και φύλαξης κεφαλαίων και η δυνατότητά της να απορροφά το ύψος κι κάθε προσφοράς ή να καλύπτει το ύψος κάθε ζήτησης χρηματοπιστωτικού μέσου όπου έχει τεθεί προς διαπραγμάτευση σε αυτήν.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι χρηματοπιστωτικές αγορές αναπτύσσονται και εξελίσσονται συνεχώς, ανάλογα με την εξέλιξη και τα χαρακτηριστικά των διαθέσιμων χρηματοπιστωτικών μέσων. Παράλληλα, η ανάπτυξη των αγορών οδηγεί στη βελτίωση των χαρακτηριστικών των χρηματοοικονομικών προϊόντων, αλλά και στη δημιουργία νέων προϊόντων καθώς και κινδύνων που είναι απαραίτητο να αναγνωριστούν και να κατανοηθούν.

1.4. Ο ρόλος των χρηματοπιστωτικών οργανισμών

Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί παίζουν κυρίαρχο ρόλο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα καθώς με την παρέμβασή τους επιλύονται τα προβλήματα που αναδύονται κατά την εφαρμογή της άμεσης χρηματοδότησης και ιδιαίτερα εκείνα που σχετίζονται με την ποσοτική και οικονομική διαφοροποίηση των προσφερόμενων και ζητούμενων κεφαλαίων. Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί επεξεργάζονται τα προσφερόμενα κεφάλαια, μεταμορφώνοντάς τα σε εύχρηστα και ελκυστικά χρηματοοικονομικά προϊόντα, τόσο για τους δανειστές, όσο και για τους δανειζόμενους. Με την παρέμβασή τους και λόγω του μεγέθους και της εξειδίκευσή τους, είναι σε θέση να διαμορφώσουν χρηματοοικονομικά προϊόντα που αφενός περιορίζουν τους κινδύνους της ροής ή μεταφοράς των κεφαλαίων και ιδιαίτερα τον πιστωτικό κίνδυνο και αφετέρου αυξάνουν την απόδοση των επενδύσεων. Ο έλεγχος και η αντιμετώπιση των κινδύνων επιβάλλεται και από τις εποπτικές αρχές που θέτουν συγκεκριμένους κανόνες τόσο για τη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, όσο και για το ύψος των κινδύνων που αναλαμβάνουν. Με τη μέτρηση του πιστωτικού και των λοιπών κινδύνων, και ταυτόχρονα με τους υποτιθέμενους κανόνες ελέγχου και παρακολούθησης αυτών, περιορίζεται ο κίνδυνος για τους επενδυτές και τους τελικούς χρήστες των κεφαλαίων. Οι δυνατότητες αυτές των χρηματοπιστωτικών οργανισμών σε συνδυασμό με τον αυξανόμενο ανταγωνισμό στα πλαίσια των σημερινών παγκοσμιοποιημένων αγορών, μειώνουν το κόστος χρήσης των κεφαλαίων με προφανής θετικές επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη (Αγγελόπουλος, 2010).

1.5 Ο ρόλος της Κεντρικής Τράπεζας

Η Κεντρική Τράπεζα είναι η μοναδική ευδιάκριτη μορφή του τραπεζικού συστήματος, στα πλαίσια μίας αναπτυγμένης χώρας. Η ιδιαιτερότητα αυτή οφείλεται στην προσφορά της Κεντρικής Τράπεζας σε μία οικονομία έχοντας κύρια αρμοδιότητά της τη χάραξη και εφαρμογή νομισματικής, πιστωτικής και συναλλαγματικής πολιτικής. Με στόχο την ενίσχυση της οικονομικής σταθερότητας και ανάπτυξης η Κεντρική Τράπεζα έχει θεσμική αποστολή την άσκηση αποτελεσματικής νομισματικής πολιτικής

Με την ελεύθερη διαμόρφωση των συναλλαγματικών ισοτιμιών στο παγκόσμιο οικονομικό χώρο, η συναλλαγματική πολιτική γίνεται εφικτή είτε με άμεσες παρεμβατικές κινήσεις της Κεντρικής Τράπεζας στις αγορές συναλλάγματος είτε μέσω επιτοκίων που επιδρούν απευθείας στις συναλλαγματικές ισοτιμίες.

Για την άσκηση πιστωτικής πολιτικής η Κεντρική Τράπεζα έχει στη διάθεσή της σύγχρονα και αποτελεσματικά εργαλεία σχεδιασμού και ελέγχου των πιστώσεων. Επιπλέον, με τον έλεγχο των κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών επιτυγχάνεται ο επιθυμητός της σκοπός.

Έχοντας το προνόμιο έκδοσης χρήματος και με τη χρήση των κατάλληλων μέσων η Κεντρική Τράπεζα διαμορφώνει το πλαίσιο άσκησης νομισματικής πολιτικής και την παρέμβασή της στο ευρύτερο οικονομικό σύστημα

Με το πέρασμα του χρόνου, διαπιστώθηκε η άμεση συνάφεια της αποτελεσματικότητας της νομισματικής πολιτικής με την εύρυθμη λειτουργία των συστημάτων του τραπεζικού τομέα και της αξιοπιστίας του στο πελατειακό κοινό. Η Κεντρική Τράπεζα αναλαμβάνει, πλέον, καθήκοντα εποπτικής αρχής στο σύνολο των τραπεζικών ιδρυμάτων ακολουθώντας ένα σύνθετο πλέγμα κανόνων και μηχανισμών εποπτείας.

Παράλληλα με τον πρωταρχικό της ρόλο η Κεντρική Τράπεζα παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες που αφορούν το σχεδιασμό, την οργάνωση και υλοποίηση κανόνων εποπτείας σε ευρύτερη κλίμακα. Προτάσσει, επίσης, κατευθυντήριες γραμμές σε εθνικά ζητήματα οικονομικών.

Διατηρώντας τις δύο βασικές της αρμοδιότητες (άσκηση νομισματικής πολιτικής και τραπεζική εποπτεία) η Κεντρική Τράπεζα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «ισχυρή δύναμη» εφόσον διαχειρίζεται τη νομισματική κυκλοφορία μίας χώρας και μ' αυτόν τον τρόπο αποτελεί τον πυρήνα του τραπεζικού κλάδου.

1.6 Τραπεζικοί κίνδυνοι

Οι ταχύτατες μεταβολές που σημειώθηκαν στο σύγχρονο χρηματοοικονομικό σύστημα (απελευθέρωση τραπεζικού συστήματος, τεχνολογική ανάπτυξη, διεθνοποίηση συναλλαγών) προώθησαν την εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος και τον ανασχηματισμό των βασικών του λειτουργιών. Το διευρυμένο φάσμα προσφερόμενων προϊόντων σε συνδυασμό με την αστάθεια των οικονομικών μεγεθών συνεπάγεται την ανάληψη αυξημένων κινδύνων από τις τράπεζες. Συνεπώς, τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν την αναγνώριση των αναλαμβανόμενων κινδύνων σχετικά με την προέλευση και το μέγεθός τους, την εκτίμηση ενδεχόμενων ζημιών, τον αντίκτυπο στις οικονομικές μεταβλητές των τραπεζών και τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπισή τους.

Η σύγχρονη τραπεζική απαιτεί τη βελτίωση των τραπεζικών δομών και λειτουργιών. Κάθε τράπεζα πρέπει να διαθέτει κατάλληλες τεχνικές και στελέχη με εξειδικευμένη γνώση καθώς η διαχείριση κινδύνων αποτελεί τομέα στρατηγικής σημασίας. Η υψηλή κερδοφορία συνδυαστικά με τον αποτελεσματικό χειρισμό των κινδύνων αποτελεί τον ιδανικό στόχο των τραπεζών.

Εν συνεχεία, παρατίθεται μία συνοπτική περιγραφή των βασικότερων τραπεζικών κινδύνων.

Οι κίνδυνοι στους οποίους εκτίθενται τα τραπεζικά ιδρύματα ταξινομούνται σε τέσσερις κύριες κατηγορίες: στους παραδοσιακούς κινδύνους, στους κινδύνους αγοράς, στους λειτουργικούς κινδύνους και στο συστημικό κίνδυνο

A. Παραδοσιακοί κίνδυνοι εννοούνται οι κίνδυνοι που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της παραδοσιακής λειτουργίας των τραπεζών, δηλαδή αυτής της παρέμβασής τους στη διακίνηση κεφαλαίων στις χρηματοοικονομικές αγορές. Σε αυτούς ανήκουν ο πιστωτικός κίνδυνος και ο κίνδυνος ρευστότητας.

Ο πιστωτικός κίνδυνος (credit risk) σχετίζεται με την πιστοληπτική ικανότητα των οφειλετών και είναι ο κίνδυνος μίας πιθανής οικονομικής ζημιάς προερχόμενη από την αδυναμία εξόφλησης των συμβατικών υποχρεώσεων των πιστούχων προς την τράπεζα. Η έκθεση στον κίνδυνο υφίσταται από το σύνολο των τραπεζικών απαιτήσεων, είτε πρόκειται για χορηγήσεις δανείων είτε για αγορές χρηματοοικονομικών προϊόντων. Η πραγματοποίηση του κινδύνου προκαλεί μείωση της αξίας του χαρτοφυλακίου ή μείωση της καθαρής θέσης της τράπεζας. Στον πιστωτικό κίνδυνο περιλαμβάνονται οι εξής συνιστώσες-παράμετροι: ο κίνδυνος

αφερεγγυότητας (default risk), όπου ορίζεται ως η πιθανότητα αδυναμίας εξυπηρέτησης οφειλών του δανειζόμενου και ο κίνδυνος αντισυμβαλλόμενων (counterparty risk), που συνδέεται με την αθέτηση των γενικότερων υποχρεώσεων του αντισυμβαλλόμενου, δηλαδή να μη τηρήσει η μία από τις δύο πλευρές τους όρους του συμβολαίου.

Ειδική υποκατηγορία του πιστωτικού κινδύνου θεωρείται και ο κίνδυνος χώρας ή επικράτειας (country or sovereign risk) και αφορά την πιθανή αρνητική απόδοση μίας επένδυσης, εκφρασμένης σε ξένο νόμισμα, επηρεαζόμενη από δυσμενείς κοινωνικοπολιτικές μεταβολές στη χώρα εγκατάστασης του οφειλέτη. Αυτός ο κίνδυνος προκύπτει από διαφορές στην εθνική οικονομική δομή, στα γεωγραφικά στοιχεία και στα νομίσματα μεταξύ των χωρών και συσχετίζεται με το συντελεστή αποπληρωμής δημόσιου και ιδιωτικού χρέους.

Ο κίνδυνος ρευστότητας (liquidity risk) αναφέρεται στη πιθανότητα αδυναμίας της τράπεζας να ανταπεξέλθει στις ταμειακές υποχρεώσεις σε μία μη αναμενόμενη αύξηση των αναγκών της. Η ανεπαρκής ρευστότητα μπορεί να δημιουργηθεί λόγω ανικανότητας κάλυψης των άμεσων υποχρεώσεων προς τους καταθέτες από τη δυσμενή ρευστοποίηση στοιχείων του ενεργητικού της τράπεζας. Ο λόγος της εμφάνισής του είναι η μη ταύτιση του χρόνου ληκτότητας των στοιχείων του ενεργητικού και παθητικού αναγκάζοντας την τράπεζα να εξαντλεί τη θέση ρευστότητάς της και συνεπώς να μειώνει την καθαρή της θέση.

B. Οι κίνδυνοι αγοράς (market risks) είναι οι κίνδυνοι μείωσης της αξίας του χαρτοφυλακίου των δανείων της τράπεζας ή του χαρτοφυλακίου των τίτλων της εξαιτίας της μεταβολής των τιμών των στοιχείων σε χρηματαγορά και κεφαλαιαγορά. Οι κίνδυνοι κατηγοριοποιούνται στον κίνδυνο επιτοκίων και κίνδυνο συναλλάγματος.

Ο κίνδυνος επιτοκίων (interest rate risk) έγκειται στην πιθανότητα υλοποίησης οικονομικών ζημιών της τράπεζας, λόγω μίας απρόοπτης εξέλιξης των επιτοκίων των στοιχείων ισολογισμού της. Αυτός ο κίνδυνος αποτελείται από το κίνδυνο θέσης ή τιμής της επένδυσης, ο οποίος προέρχεται από τα σταθερά επιτόκια και επιδρά στην αξία της επενδυτικής θέσης της τράπεζας, και από τον κίνδυνο εισοδήματος, ο οποίος οφείλεται στα κυμαινόμενα επιτόκια και επηρεάζει τα έσοδα από την επένδυση της τράπεζας.

Ο κίνδυνος συναλλάγματος ή συναλλαγματικός κίνδυνος (foreign exchange risks) προκύπτει από τη διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών ξένων

νομισμάτων συγκριτικά με το νόμισμα άντλησης/επένδυσης κεφαλαίων και αφορά την ενδεχόμενη απώλεια εισοδήματος και της αξίας κεφαλαίου του τραπεζικού ιδρύματος.

Γ. Οι λειτουργικοί κίνδυνοι (operational risks) δημιουργούνται από μη χρηματοοικονομικές δραστηριότητες των τραπεζών και ορίζονται ως κίνδυνοι προέλευσης ζημιών που σχετίζονται με την αρνητική απόδοση των πληροφοριακών συστημάτων, με την ανεπάρκεια των εσωτερικών συστημάτων διοίκησης, ελέγχου και διαχείρισης κινδύνων, με τις ανεπιτυχείς ανθρώπινες δράσεις, με προβλήματα τεχνικής φύσεως ή με εξωτερικούς παράγοντες. Στους λειτουργικούς κινδύνους μπορεί να συμπεριληφθεί και ο νομικός κίνδυνος (legal risk) ο οποίος πηγάζει από μεταβολές στο νομικό πλαίσιο που διέπει τις αγορές στις οποίες δραστηριοποιούνται οι τράπεζες και τις συναλλαγές που πραγματοποιούν. Επίσης, εμφανίζεται λόγω νομικών δυσκολιών κατά την εκτέλεση διάφορων συμβάσεων, όπως λανθασμένες νομικές ερμηνείες από ασάφειες των νομοθετικών διατάξεων. Η μη συμμόρφωση των λειτουργιών των τραπεζών με τις νομικές τους υποχρεώσεις οδηγεί στην επιβολή κυρώσεων, προκαλώντας οικονομικές επιπτώσεις στη θέση των τραπεζικών ιδρυμάτων

Δ. Συστημικός κίνδυνος, είναι ο κίνδυνος που οφείλεται στην αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση των διαφόρων αγορών μεταξύ τους, γεγονός που έχει σαν αποτέλεσμα, ενδεχόμενα προβλήματα σε μία από αυτές να μεταδίδονται και στις υπόλοιπες. Είναι ο κίνδυνος που δεν αφορά μια μεμονωμένη αγορά αλλά όλες τις χρηματοπιστωτικές αγορές και κατ' επέκταση ολόκληρο το οικονομικό σύστημα.

2. ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΠΙΟΠΤΕΙΑ

2.1 Η ανάγκη εποπτείας, ρυθμιστικής παρέμβασης και επίβλεψης του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ιδιαιτερότητα των τραπεζών.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα ανήκει στους τομείς της οικονομίας που υπόκεινται ανά την υφήλιο σε σημαντικές ρυθμιστικές παρεμβάσεις. Βάση αυτής της ρυθμιστικής παρέμβασης αποτελεί η διασφάλιση σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και ιδιαίτερα το αίτημα της διασφάλισης των πιστωτικών ιδρυμάτων, ώστε να αποφευχθεί η πιθανότητα αλυσιδωτών τραπεζικών πτωχεύσεων.

Η ιδιαιτερότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων έγκειται, πρώτον, στο ρόλο τους ως «διαχειριστές» των αποταμιεύσεων του κοινού. Η εμπιστοσύνη του αποταμιευτικού κοινού σε αυτά αντανακλά την εμπιστοσύνη σε ολόκληρο το χρηματοπιστωτικό τομέα μίας χώρας και μιας οικονομίας εν γένει. Δεύτερον, τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν το ρόλο του παρόχου ρευστότητας στην αγορά, που είναι σημαντικό για την επιβίωση όλων των συμμετεχόντων στο χρηματοπιστωτικό τομέα. Τρίτο και σημαντικότερο, τα πιστωτικά ιδρύματα είναι από τη φύση τους πολύ πιο ευάλωτα έναντι ορισμένων κινδύνων και ιδίως έναντι του συστημικού κινδύνου. Η κύρια δραστηριότητα μίας εμπορικής τράπεζας είναι να δανείζεται βραχυπρόθεσμα από τους καταθέτες της ή τις διατραπεζικές αγορές ώστε να βρει το κεφάλαιο για να δανείσει με τη σειρά της ή να επενδύσει, αποκομίζοντας τον τόκο ή την απόδοση της επένδυσης ως κέρδος. Αν όμως για οποιοδήποτε λόγο το πιστωτικό ίδρυμα βρεθεί σε οικονομική δυσχέρεια και, έστω και προσωρινά, δεν μπορεί να καλύψει τις υποχρεώσεις του, υπάρχει ο κίνδυνος οι καταθέτες του να χάσουν την εμπιστοσύνη τους σε αυτό και να προβούν μαζικές αναλήψεις των καταθέσεών τους σε κατάσταση πανικού (bank run). Όταν χαθεί η εμπιστοσύνη των καταθετών συγκεκριμένου πιστωτικού ιδρύματος οι συνέπειες είναι δύσκολα ανατρέψιμες και δεδομένου ότι η βάση των περιουσιακών στοιχείων του δεν είναι άμεσα ρευστοποιήσιμη, το πιστωτικό ίδρυμα οδηγείται με μαθηματική ακρίβεια σε πτώχευση, με αποτέλεσμα την απώλεια των αποταμιεύσεων των καταθετών του και τη μη ικανοποίηση των δανειστών του.

Η πτώχευση ενός μεμονωμένου πιστωτικού ιδρύματος δεν περιορίζεται μόνο στους καταθέτες του και στους δανειστές του, αλλά οι συνέπειες μπορούν να επεκταθούν σε ολόκληρη την αγορά και να οδηγήσουν σε γενικευμένη απώλεια της

εμπιστοσύνης του κοινού στη λειτουργία της. Οι καταθέτες άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων υπό το κράτος πανικού και λόγω προβλήματος της συμμετρίας πληροφόρησης, αδυνατούν να ξεχωρίσουν τα υγιή από τα προβληματικά πιστωτικά ιδρύματα και προβαίνουν αδιάκριτα σε μαζικές αναλήψεις χρημάτων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ένα μεμονωμένο περιστατικό να οδηγήσει σε αλυσιδωτές αντιδράσεις και σε σειρά πτωχεύσεων (domino effect). Η συμμετοχή των πιστωτικών ιδρυμάτων στα συστήματα πληρωμών και στη διατραπεζική αγορά καθώς και οι στενοί αλληλεξάρτησής τους αποτελούν επιπρόσθετο παράγοντα μεγέθυνσης του φαινομένου, ώστε να είναι πολύ εύκολο ακόμα και ένα απλό πρόβλημα ρευστότητας μίας μεμονωμένης τράπεζας να εξελιχθεί σε γενικευμένη κρίση.

Η οικονομική αστάθεια του τραπεζικού κλάδου έχει ως συνέπεια τον επηρεασμό της οικονομίας μίας χώρας και μπορεί να οδηγήσει στην πραγμάτωση συστημικών κινδύνων ή στη μετάδοση κρίσεων. Τέτοιες κρίσεις μπορούν να μεταδοθούν και πέρα από τα εθνικά σύνορα, σε αγορές άλλων χωρών, εφόσον το πιστωτικό ίδρυμα δραστηριοποιείται διεθνώς ή απλά και μόνο λόγω της έντονης αλληλεξάρτησης των αγορών. Οι δυσβάστακτες συνέπειες που συνεπάγονται τα προβλήματα των πιστωτικών ιδρυμάτων για την οικονομία και την κοινωνική ευημερία, κυρίως λόγω του αυξημένου συστημικού κινδύνου μετάδοσης κρίσεων, δικαιολογούν την προτεραιότητα που έχει δοθεί στις απόπειρες ρύθμισής τους και στην εποπτεία τους, ως μέσο ανάσχεσης κινδύνων αυτών. Η διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος, με την αποτροπή της επέλευσης των προαναφερθέντων αρνητικών αλυσιδωτών αντιδράσεων μεταξύ τραπεζών, καθιστά αναγκαία την υιοθέτηση διαφόρων προληπτικών μέτρων, καθώς και παρεμβατικών και προστατευτικών πολιτικών.

Σύμφωνα με τον Γκόρτσο(2011) κρίνεται σκόπιμο να γίνει οριοθέτηση του περιεχόμενου των τριών εννοιών «ρυθμιστική παρέμβαση», «εποπτεία» και «επίβλεψη». Πιο συγκεκριμένα, ως ρυθμιστική παρέμβαση ορίζει «την υιοθέτηση νομοθετικών, διοικητικών ή κανονιστικών διατάξεων μέσω των οποίων επιβάλλεται σε φορείς παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και αγορές συγκεκριμένη συμπεριφορά ή συγκεκριμένη απαγόρευση για την ικανοποίηση ενός συγκεκριμένου αιτήματος. Προϊόν της ρυθμιστικής παρέμβασης είναι οι κανόνες που συνθέτουν το ρυθμιστικό ή κανονιστικό πλαίσιο (regulatory framework). Ως εποπτεία ορίζει «την παρακολούθηση από τις αρχές που είναι επιφορτισμένες για το σκοπό αυτό της συμμόρφωσης των φορέων παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και των αγορών προς τις διατάξεις του ρυθμιστικού πλαισίου. Η εποπτεία των εν λόγω φορέων ασκείται σε προληπτικό

επίπεδο και καλείται μικρο-προληπτική. Τέλος, ως επίβλεψη ορίζει «την παρακολούθηση από τις αρχές που είναι επιφορτισμένες για το σκοπό αυτό της ομαλής λειτουργίας μιας αγοράς ή ενός υποσυστήματος του χρηματοπιστωτικού συστήματος ως υποσυνόλου».

2.2 Τραπεζική Εποπτεία – Τα μέσα και οι μέθοδοι εφαρμογή της

2.2.1 Οι λόγοι εφαρμογής της Τραπεζικής Εποπτείας

Το αίτημα για μια συνετή εποπτεία της λειτουργίας του τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος οφείλεται όπως ήδη έχουμε αναφέρει, στην ανάγκη προστασίας των αποταμιευτών-καταθετών, των επενδυτών-δανειοληπτών και των μετόχων από διάφορους κινδύνους και συνεπώς στην ανάγκη ελαχιστοποίησης των κεφαλαιακών ζημιών. Συγκεκριμένα η θέσπιση ενός ρυθμιστικού πλαισίου αποσκοπεί: 1) στην εξάλειψη των ενδεχομένων την ανορθόδοξης πρακτικής, των κακών αποφάσεων και τις απάτες εκ μέρους της διοίκησης των χρηματοπιστωτικών οργανισμών. 2) Στην απομόνωση των επιδράσεων των ζημιών που σημειώνει μία τράπεζα στη λειτουργία των υπολοίπων τραπεζών, έτσι ώστε να περιορίζεται η εμφάνιση φαινομένων κρίσεων μεταδοτικού χαρακτήρα.

Σε γενικές γραμμές η εφαρμογή κανόνων εποπτείας επιβάλλεται από το γεγονός των πτώχευσεων πολλών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, η αποτυχία των οποίων δημιούργησε παρενέργειες στην ομαλή λειτουργία των αγορών. Η αποτυχία αυτή ερμηνεύεται από το βαθμό έντασης του ανταγωνισμού στην αγορά των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, από το βαθμό ύπαρξης εξωτερικών παραγόντων που ασκούν έντονες επιδράσεις και από την ύπαρξη του προβλήματος της ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ αγοραστών και πωλητών.

Μέσα από το πρίσμα αυτής της θεώρησης, οι τράπεζες πρέπει να ελέγχονται, διότι πολλές φορές λαμβάνουν αποφάσεις για την υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων με υψηλό βαθμό κινδύνου για το οποίο δεν έχουν επαρκή πληροφόρηση. Η πτώχευση μιας οποιασδήποτε επιχείρησης δημιουργεί παρενέργειες, αλλά δεν απαιτείται κάποιο σύστημα εποπτείας, διότι η πτώχευση αυτή θα έχει συνέπειες σε ένα περιορισμένο κύκλο οικονομικών παραγόντων, ενώ η πτώχευση ενός πιστωτικού οργανισμού μπορεί να οδηγήσει σε γενικευμένη οικονομική κρίση.

2.2.2 Τα μέσα – μηχανισμοί της Τραπεζικής Εποπτείας

Η εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων, στα πλαίσια υλοποίησης του στόχου της, για διασφάλιση της σταθερότητας στο τραπεζικό σύστημα, χρησιμοποιεί το λεγόμενο «πλέγμα ασφαλείας» που αποτελείται από τα παρακάτω μέσα – μηχανισμούς:

1) Χορήγηση άδειας λειτουργίας: Η διαδικασία έκδοσης άδειας λειτουργίας ενός τραπεζικού ιδρύματος περιλαμβάνει την πλήρωση συγκεκριμένων προϋποθέσεων, ώστε να αποφεύγεται η δημιουργία κινήτρων για ανάληψη τραπεζικών δραστηριοτήτων με υψηλό κίνδυνο. Ενδεικτικά αναφέρουμε την εξασφάλιση ελάχιστων επαρκών κεφαλαίων και τη στελέχωση με εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού. Επίσης γίνεται έλεγχος στο αριθμό υποκαταστημάτων και σε συμφωνίες συγχωνεύσεων.

2) Ανώτατα – Κατώτατα όρια στα επιτόκια καταθέσεων και χορηγήσεων.

3) Περιορισμοί στη διαχείριση χαρτοφυλακίου περιλαμβανομένου του οργανισμού για την επιβολή υποχρεωτικού ποσοστού ρευστών διαθεσίμων και στη δυνατότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων να επεκτείνονται και σε δραστηριότητες που δε θεωρούνται αμιγώς τραπεζικές.

4) Μέτρα προληπτικής εποπτείας: Πρόκειται για μέτρα που ελέγχουν την φερεγγυότητα των τραπεζών μεμονωμένα και σε εξατομικευμένη βάση (μικροπροληπτική εποπτεία) και για μέτρα που ελέγχουν τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος (μακροπροληπτική εποπτεία)

5) Μηχανισμοί εξυγίανσης μη υγιών τραπεζών: Αναφέρονται σε μέτρα παρεμβατικής πολιτικής για την εξυγίανση «προληπτικών τραπεζών» με σκοπό την ελαχιστοποίηση ενδεχομένων μελλοντικών ζημιών, με τη στήριξη ορισμένες φορές κυβερνητικών φορέων. Ενδεικτικά μέτρα είναι: Η απορρόφηση αφερέγγυας τράπεζας από μία υγιή και η ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας μιας προβληματικής τράπεζας από το κράτος (ανακεφαλαιοποίηση).

6) Σύστημα εγγύησης καταθέσεων: Η συμβολή του στη διατήρηση της σταθερότητας και του τραπεζικού συστήματος κρίνεται καθοριστική, καθώς με τη λειτουργία του αποτρέπεται η βεβιασμένη ανάληψη καταθέσεων μαζικά σε κατάσταση πανικού και καλύπτει το σύνολο των κινδύνων που μεταφέρονται στους καταθέτες. Το σύστημα προστατεύει κυρίως τους μικρο-καταθέτες, καλύπτοντας το μέγεθος των καταθέσεων καθενός με όριο ένα συγκεκριμένο ύψος.

7) Ασφάλιση καταθέσεων: Πρόκειται για ασφάλιση των καταθέσεων ταμειουτηρίου από κοινό κρατικό κυρίως οργανισμό, με καταβολή ειδικού ασφαλιστρού από τις τράπεζες. Στις ΗΠΑ γίνεται από την Federal Deposit Insurance Corporation.

8) Διαχρονική εξέταση της πορείας των κερδών (κατάρτιση δεικτών αποδοτικότητας για τα επενδεδυμένα και τα ίδια κεφάλαια.

9) Δανειστής εσχάτης προσφυγής: Σε αυτή τη περίπτωση παρεμβαίνουν οι αρχές παίζοντας το ρόλο του τελικού δανειστή στη προσπάθεια να μη επιτραπεί η κατάσταση μιας τράπεζας σε κίνδυνο ρευστότητας και ενδεχομένως σε κατάρρευση λόγω αφερεγγυότητας. Η επέμβασή τους γίνεται μόνο σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, με τη διοχέτευση της απαιτούμενης ρευστότητας. Πρόκειται για μία λειτουργία χωρίς ρητά διατυπωμένους κανόνες παρέμβασης γνωστούς τόσο στις εμπορικές τράπεζες, όσο και στο ευρύτερο κοινό. Και τούτο διότι αν οι τράπεζες γνωρίζουν εκ των προτέρων ότι οι αρχές σε περίοδο κρίσης θα τους παρέχουν απεριόριστες πιστώσεις, αποδυναμώνεται ο μηχανισμός πρόληψης των κρίσεων. Δηλαδή γνωρίζοντας ότι θα έχουν πλήρη κάλυψη, θα προβαίνουν σε ανάληψη υπερβολικών κινδύνων που αποτελεί το γνωστό “πρόβλημα του Bagehot” (1873).

2.2.3 Αρνητικές επιδράσεις από την Τραπεζική Εποπτεία

Ο ρόλος της Εποπτείας όπως αναφέρθηκε προηγούμενα εντοπίζεται στο να δημιουργήσει ένα «δίχτυ ασφάλειας» το οποίο θα βοηθά τράπεζες που βρίσκονται υπό κατάρρευση, να αντιμετωπίσουν πιθανή πτώχευση, απορροφώντας τους κραδασμούς. Η υιοθέτηση αυτής της οπτικής για την Τραπεζική Εποπτεία μπορεί να οδηγήσει σε δύο σημαντικές παρενέργειες:

Η δημιουργία αυτού του « δικτύου ασφάλισης», οδηγεί αρκετές τράπεζες στην ανάληψη υπερβολικών κινδύνων, με το σκεπτικό ότι στην περίπτωση που αποτύχουν δε θα αφεθούν στην τύχη τους.

Αν οι κανόνες εποπτείας δεν καλύπτουν όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων και περιορίζονται μόνο στην εξασφάλιση διαφάνειας και υποστήριξης στη δύσκολη στιγμή, η κυβέρνηση θα πρέπει να επιβάλλει κάποιον επιπλέον κανονισμό: επιβολή ενός φόρου επί του κύκλου εργασιών ή την επιβολή υποχρεωτικού ρευστών διαθεσίμων ή ακόμα την υποχρέωση της τράπεζας να προσφέρει κάποια προϊόντα της μέσα από θυγατρικές εταιρίες ώστε ο κίνδυνος να μετακυλύεται σε αυτές.

Σε κάθε περίπτωση η εφαρμογή οποιασδήποτε μορφής τραπεζικής εποπτείας προϋποθέτει κόστος τόσο άμεσο (μισθοί εποπτών, διοικητικά κόστη για το τραπεζικό ίδρυμα) όσο και έμμεσο (μέσα από τις παρενέργειες που δημιουργούνται).

2.3 Μικρο-προληπτική και μακρο-προληπτική εποπτεία

Η προληπτική εποπτεία έχει ως αντικειμενικό σκοπό τον έλεγχο των κινδύνων που επωμίζονται από τα τραπεζικά ιδρύματα και την εκτίμηση του ποσοστού κάλυψής τους από τα ίδια κεφάλαια των τραπεζών.

Για την υλοποίηση του στόχου και μέσω ανάλογων εποπτικών συστημάτων υιοθετούνται μέτρα μικρο-προληπτικής εποπτείας. Τα συγκεκριμένα μέτρα λαμβάνονται προς αποφυγή των τραπεζών να υπεισέλθουν σε καταστάσεις επιρρέειας, όπως αυτή της αφερεγγυότητας και του κινδύνου ρευστότητας λόγω παρατεταμένης αφερεγγυότητας. Με την εφαρμογή των μέτρων επιτυγχάνεται ο μετριασμός του βαθμού έκθεσης των πιστωτικών ιδρυμάτων σε κάθε είδος κινδύνων με τους οποίους έρχονται αντιμέτωπα κατά τη δραστηριότητά τους, αλλά και η αύξηση της ανθεκτικότητά τους στην απορρόφηση ζημιών από πιθανή επέλευσή τους. Ειδικότερα, το σύνολο των μέτρων αποσκοπεί στην αξιολόγηση της σύνθεσης του τραπεζικού χαρτοφυλακίου και των κινδύνων που αντανακλά, όπως και στη διασφάλιση της τήρησης των προβλεπόμενων κανόνων για την αποτροπή συγκέντρωσης υψηλών κινδύνων .

Από τον ορισμό της, η μικρο-προληπτική εποπτεία επικεντρώνεται σε επιμέρους όργανα και πιστωτικά ιδρύματα, εξασφαλίζοντας τη φερεγγυότητα, την επαρκή ρευστότητα και την εύρυθμη λειτουργία τους σε πλήρη διαφάνεια και πραγματοποιείται είτε σε ατομική είτε σε ενοποιημένη βάση (εννοούνται τα ενταγμένα πιστωτικά ιδρύματα σε ομίλους).

Η δεύτερη διάσταση της προληπτικής εποπτείας, η σημαντικότητα της οποίας έχει τονισθεί προσφάτως, είναι η μακρο-προληπτική εποπτεία και αποτελεί μία από τις συνιστώσες των μακρο-προληπτικών πολιτικών του χρηματοοικονομικού συστήματος (financial macro-prudential policies). Ως μέτρα μακρο-προληπτικής εποπτείας ορίζονται το σύνολο των εργαλείων που χρησιμοποιούνται από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές με στόχο τον περιορισμό της συσσώρευσης των συστημικών κινδύνων σε όλο το εύρος του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η προέλευση των κινδύνων αυτών είναι από τα αίτια μη συσχετιζόμενα με μεμονωμένους παρόχους χρηματοπιστωτικών

υπηρεσιών ή μεμονωμένες δομές του συστήματος αλλά και εκτίνονται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο.

Μέσω των μακρο-προληπτικών μέτρων επιχειρείται:

- ✓ Η άμβλυση των αναπτυσσόμενων ανισορροπιών και πλήττουν τη χρηματοοικονομική σταθερότητα
- ✓ Η ενίσχυση των αμυντικών μηχανισμών με σκοπό τον περιορισμό της έντασης των επιπτώσεων από καταστάσεις αποσταθεροποιητικές για την οικονομία
- ✓ Η εύρεση και άμεση αντιμετώπιση κάθε διάυλου μετάδοσης και επέκτασης προβλημάτων που θέτει σε κίνδυνο την ομαλότητα του συστήματος

Η μακρο-προληπτική εποπτεία επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση των δύο εκφάνσεων με τις οποίες παρουσιάζεται ο συστημικός κίνδυνος και αυτές είναι: η «χρονική διάσταση» και η «διατομεακή».

Η χρονική διάσταση (time dimension), η οποία αφορά την εξέλιξη του συστημικού κινδύνου στο χρονικό ορίζοντα. Στην περίπτωση αυτή, παρατηρούνται αλληλεπιδράσεις εντός του χρηματοπιστωτικού συστήματος ή μεταξύ του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της πραγματικής οικονομίας που έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν συσσώρευση και μεγέθυνση του συστημικού κινδύνου. Η παρέμβαση της μακρο-προληπτικής εποπτείας βοηθά στη τόνωση των δυνάμεων αντίστασης του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε περιόδους οικονομικής καθόδου με την εξομάλυνση του φαινομένου της προκυκλικότητας. Η έννοια της προκυκλικότητας (procyclicality) στηρίζεται στη δυναμική τάση που εμφανίζουν διάφοροι οικονομικοί παράμετροι στην ανοδική φάση του χρηματοοικονομικού κύκλου να αυξάνουν υπερβολικά τα ανοίγματά τους, ενώ στη διάρκεια της καθοδικής τάσης του κύκλου προκύπτουν προβλήματα λόγω μη επαρκούς κάλυψης των αναδυόμενων κινδύνων.

Η διατομεακή διάσταση (cross-sectional dimension) αφορά τον τρόπο κατανομής του κινδύνου στο χρηματοπιστωτικό σύστημα για συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Στο πλαίσιο αυτό, όπως και αντιστοίχως στην εκδήλωση της προκυκλικότητας, η μακρο-προληπτική εποπτεία ορίζει μέτρα για την ενδυνάμωση της ανθεκτικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος στοχεύοντας στη μείωση της συγκέντρωσης του συστημικού κινδύνου προερχόμενη από τη συγχρονισμένη έκθεση περισσότερων χρηματοοικονομικών οργανισμών σε κινδύνους από ομοειδή ανοίγματα. Ωστόσο, οι σοβαρές χρηματοοικονομικές δυσχέρειες μπορεί να οφείλονται στην έντονη διασύνδεση των φορέων παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, στο μέγεθος τους

και στη δυνατότητα μετακύλησης προβλημάτων ανάμεσα τους, ιδιαίτερα αν χαρακτηρίζονται ως συστημικά σημαντικοί. Τα μέτρα που μπορεί να υιοθετηθούν για την πρόληψη της διατομεακής διάστασης του κινδύνου είναι μέσα ενίσχυσης των υποδομών(συγκριτικά με τα παράγωγα μέσα της εξωχρηματοπιστηριακής αγοράς) καθώς και περιορισμό του φάσματος προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρουν οι συστημικά σημαντικοί οργανισμοί δίνοντας έμφαση στα τραπεζικά ιδρύματα.

Τα μέτρα μακρο-προληπτικής εποπτείας αποτελούν ένα από τα καινοτόμα στοιχεία της Βασιλείας III(όπως θα αναλύσουμε παρακάτω), καθώς για πρώτη φορά σε παγκόσμιο επίπεδο καθιερώνονται κανόνες ρυθμιστικού πλαισίου σε μακρο-προληπτικό επίπεδο.

Με βάση την προηγούμενη ανάλυση γίνεται κατανοητή η σχέση αλληλεξάρτησης μικρο-προληπτικής και μακρο-προληπτικής εποπτείας. Η μικρο-προληπτική εποπτεία δεν θα μπορούσε να εξασφαλίσει τη χρηματοπιστωτική ευστάθεια του συστήματος χωρίς να λαμβάνει υπόψη και να αξιολογεί τους ευρύτερους μακροοικονομικούς κινδύνους και τις εξελίξεις τους. Επιπλέον, τα μέτρα της μακρο-προληπτικής εποπτείας θα αποδεικνυόταν ανώφελα αν η εποπτεία σε μικροοικονομικό επίπεδο παρέμενε ανεπηρέαστη.

2.4 Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Εποπτεία των Τραπεζών

Κυρίαρχος μοχλός για την προοδευτική εξέλιξη και την ενεργοποίηση των εποπτικών συστημάτων του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος σε κοινή γραμμή πλεύσης αποτέλεσε η δυναμική παρουσία της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (Basel Committee on Banking Supervision-BCBS).

Η Επιτροπή Βασιλείας συστάθηκε στις 8 Οκτωβρίου 1974 έπειτα από κοινή απόφαση των διοικητών των κεντρικών τραπεζών των χωρών του G-10 και του Διοικητή της κεντρικής τράπεζας της Ελβετίας, με πρώτη συνεδρίαση το Σεπτέμβριο του 1975. Λειτουργεί υπό την διοικητική αιγίδα της Τράπεζας των Διεθνών Κανονισμών (BIS) και συνεδριάζει τακτικά τέσσερις φορές το έτος. Πήρε το όνομά της από την ελβετική πόλη Βασιλεία, όπου εδρεύει και η BIS.

Αρχικά το σύνολο των μελών της αποτελούνταν από ανωτέρους αντιπροσώπους των τραπεζικών εποπτικών αρχών και των κεντρικών τραπεζών από τις χώρες του G-10 (Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Η.Π.Α., Ιαπωνία, Ιταλία, Καναδάς, Ολλανδία και Σουηδία) και από αντιπροσώπους του Λουξεμβούργου και της Ισπανίας.

Τα μέλη της Επιτροπής σήμερα είναι:

- Τα δεκαεννέα κράτη μέλη του G-20
- Τα δύο κράτη μέλη που έχουν καθεστώς παρατηρητή στις Συνόδους Κορυφής του G-20 (Ισπανία και Ολλανδία)
- Τα τρία μέλη του G-10 που δεν είναι μέλη του G-20.
- Το Λουξεμβούργο, το Hong Kong και η Σιγκαπούρη.

Αφορμή για τη σύσταση της Επιτροπής αποτέλεσε η αποσταθεροποίηση του διεθνούς οικονομικού συστήματος έπειτα από την κατάρρευση του Συμφώνου της συναλλαγματικής ισοτιμίας του Bretton Woods το 1971, την πετρελαϊκή κρίση που ακολούθησε και τις συνακόλουθες καταρρεύσεις των τραπεζών Franklin στις ΗΠΑ και της Herstatt στη Γερμανία (Walker, 2001). Πιο συγκεκριμένα η επιτροπή σχηματίστηκε σαν απάντηση στη ρυπαρή ρευστότητα της Γερμανικής τράπεζας Herstatt (Κολωνία) το 1974. Στις 26 Ιουνίου 1974, ένας αριθμός τραπεζών είχε κυκλοφορήσει γερμανικά μάρκα στην τράπεζα Herstatt σε αντάλλαγμα με πληρωμές σε δολάρια στη Νέα Υόρκη. Εξαιτίας της διαφοράς στη χρονική ζώνη, υπήρξε μία χρονική στέρηση στη πληρωμή του δολαρίου στις ομόλογες τράπεζες και κατά τη διάρκεια αυτού του κενού και πριν οι πληρωμές του δολαρίου επηρεαστούν στην Νέα Υόρκη, η Τράπεζα Herstatt ρευστοποιήθηκε από γερμανούς ρυθμιστές. Έτσι προέκυψε η ανάγκη για τη δημιουργία ενός ελεγκτικού- εποπτικού οργανισμού ο οποίος θα προστάτευε τα τραπεζικά ιδρύματα, τόσο τον κίνδυνο των επιτοκίων, όσο και από τον κίνδυνο των συναλλαγών (Saunders, 2000).

Η επιτροπή Βασιλείας δεν είναι διεθνής κυβερνητικός οργανισμός, αλλά μία *de facto* οργάνωση χωρίς νομική προσωπικότητα που λειτουργεί υπό τη διοικητική αιγίδα της BIS (Πετράκης 1999). Οι αποφάσεις που λαμβάνονται δεν έχουν νομική δέσμευση για τους τρίτους αποδέκτες τους και διατυπώνονται συνήθως ως γενικές αρχές ή ελάχιστα προτεινόμενα στάνταρ συμπεριφοράς. (Walker, 2001). Η οργανωτική και λειτουργική τους δομή είναι ημιεπίσημη και τα κείμενα που παράγει ανήκουν στο χώρο του «ήπιου διεθνούς δικαίου». Τα συμπεράσματά της αποσκοπούν στη διαμόρφωση γενικών εποπτικών κατευθύνσεων και βέλτιστων πρακτικών. Η επιτροπή περιλαμβάνει περίπου 30 τεχνικές μονάδες εργασίας και ομάδες καθηκόντων και έχει δημοσιεύσει πολλά συμβουλευτικά κείμενα. Σύμφωνα με τον Dieter Kerwer « η Επιτροπή της Βασιλείας για την Εποπτεία των Τραπεζών δεν είναι ένας κλασικός πολυμερής οργανισμός. Δεν έχει καμία ιδρυτική συνθήκη και δεν εκδίδει δεσμευτικούς κανονισμούς. Κατά μείζονα λόγο η κύρια λειτουργία της είναι να δρα ως ανεπίσημο

ελεύθερο βήμα (forum) ώστε να βρίσκει λύσεις πολιτικής και να γνωστοποιεί πρότυπα.»

Αρχικό στοίχημα της Επιτροπής ήταν η αντιμετώπιση της διεθνούς τραπεζικής κρίσης, δίνοντας κατευθύνσεις προς την τυποποίηση των εποπτικών αρμοδιοτήτων των επιμέρους τραπεζών για την αποτελεσματικότερη συνεργασία τους και για τη διαφύλαξη της ομαλής λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος διεθνώς. Στην πορεία η Επιτροπή προωθώντας την ανάπτυξη συζητήσεων μεταξύ των κρατών-μελών της, έθεσε τις βάσεις για τη δημιουργία του σύγχρονου παγκόσμιου εποπτικού «δικαίου» και αντιμετώπισε πρώτη τις προκλήσεις του σύγχρονου μεταβαλλόμενου επιχειρηματικού περιβάλλοντος, εστιάζοντας στα κυριότερα εποπτικά προβλήματα, όπως αυτά αναδείχθηκαν μέσα από συγκεκριμένες τραπεζικές κρίσεις, θέτοντας τις βάσεις για τη συστηματοποίηση της εποπτείας του τραπεζικού τομέα.

Κατά τον Γκόρτσο (2011) οι σκοποί της Επιτροπής της Βασιλείας μπορούν να διακριθούν σε κύριο και επικουρικούς:

Ο κύριος σκοπός συνιστάται στη συμβολή και διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος

Οι τρεις επικουρικοί σκοποί είναι:

- ✓ Η διασφάλιση συνθηκών ανταγωνιστικής ισότητας (σε ότι αφορά το εποπτικό καθεστώς) μεταξύ των διεθνών τραπεζών που εδρεύουν στα κράτη μέλη που εκπροσωπούνται από την επιτροπή,
- ✓ Η διασφάλιση συνθηκών ανταγωνιστικής ισότητας (και πάλι σε ότι αφορά το εποπτικό καθεστώς) μεταξύ των διεθνών τραπεζών αφενός και των διεθνών επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών αφετέρου και
- ✓ Η διατύπωση θέσεων για διάφορα θέματα που αφορούν τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, αλλά δεν άπτονται άμεσα της διασφάλισης της σταθερότητάς του».

Το κύριο μέσο υλοποίησης των σκοπών που επιδιώκει η επιτροπή της Βασιλείας είναι η έκδοση εκθέσεων, οι οποίες περιέχουν κανόνες «μαλακού δικαίου» που ικανοποιούν το αίτημα της εποπτικής παρέμβασης. Ξεχωριστή αναφορά στο έργο της είναι η συγγραφή των λεγομένων «κονκορδάτων»(Basel Concordats) του 1975 και 1981 που εισήγαγαν την έννοια της ενοποιημένης εποπτείας και έθεσαν τις ελάχιστες αρχές συνεργασίας και κατανομής αρμοδιοτήτων περισσότερων αρμόδιων αρχών για την εποπτεία τραπεζών με διασυνοριακή δράση. Από τα πλέον αξιοσημείωτα συγγράμματα είναι τα Σύμφωνα της Βασιλείας (Basel Accords) τα οποία είναι ευρέως

γνωστά ως Βασιλεία I, Βασιλεία II, Βασιλεία III και αποτελούν την πρώτη διεθνώς οργανωμένη προσπάθεια δημιουργίας ενός κοινού συστήματος υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων για την αντιμετώπιση των κινδύνων που προκαλεί η χρηματοπιστωτική δραστηριότητα. Η έκδοση των Συμφώνων αυτών έχει χρονική σειρά ενσωματώνοντας νέους κανόνες κάθε φορά που εμφανίζονταν προβλήματα στον τραπεζικό κλάδο. Έτσι, έχουμε αρχικά τη Βασιλεία I, ακολούθως τη Βασιλεία II και σήμερα η Βασιλεία III που έχει ενσωματωθεί στη λειτουργία των τραπεζών σε πάρα πολλά κράτη. Τέλος, σημαντική είναι η συνεισφορά της Επιτροπής στη διαμόρφωση των σύγχρονων συστημάτων εποπτείας, γνωστές ως «θεμελιώδεις αρχές για την αποτελεσματική εποπτεία της τραπεζικής δραστηριότητας» (core principle for effective banking supervision) (Φλώρος 2012)

Δεδομένου ότι η Επιτροπή Βασιλείας δεν έχει μορφή υπερεθνικής αρχής και οι θέσεις δεν χαρακτηρίζονται δεσμευτικές ή με νομική ισχύ, η συμβολή της Επιτροπής επεκτείνεται σημαντικά και σε εθνικές εποπτικές αρχές που δεν ανήκουν στα μέλη-κράτη της Επιτροπής. Η υιοθέτηση ενός ρυθμιστικού πλαισίου που αφορά κοινούς κανόνες εποπτείας στο τραπεζικό σύστημα, είναι σχεδόν καθολική και η επιρροή των θεσμικών κατευθυντήριων γραμμών της επιτροπής είναι ιδιαίτερος καθοριστική για τα εποπτικά συστήματα σε ολόκληρο τον κόσμο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δε θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση. Έχει ενσωματώσει ένα πολύ μεγάλο τμήμα των σχετικών οδηγιών με στόχο τη διαφύλαξη της ακεραιότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και την απομάκρυνση ενδεχόμενης μελλοντικής αποσταθεροποίησής τους.

2.5 Βασιλεία I

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα από την έναρξη της λειτουργίας τους διατηρούν, σε όλη τη διάρκειά τους ελάχιστα «ίδια κεφάλαια» στο απαιτούμενο ύψος για την απόκτηση της άδειας λειτουργίας τους. Τα ίδια κεφάλαια αποτελούν πηγή εσόδων για τους μετόχους καθώς και πηγή χρηματοδότησης των επενδυτικών σχεδίων του πιστωτικού οργανισμού. Δηλαδή, τα ίδια κεφάλαια αποτελούν ισχυρή βάση επιπλέον ανάπτυξης και παρέχουν ισχυρό κίνητρο στους μετόχους να μεριμνούν για την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα της διοίκησης του πιστωτικού οργανισμού (Σαουντζόγλου και Πεντότης, 2009).

Ως κεφαλαιακή επάρκεια κατά κινδύνων θεωρείται η ύπαρξη και διατήρηση ιδίων κεφαλαίων ενός πιστωτικού ιδρύματος, σε ύψος, το οποίο με βάση

οικονομοτεχνικά κριτήρια αρκεί για την αντιμετώπιση πιθανών ζημιών από τη διέλευση πάσης φύσεως κινδύνων που ενέχουν οι δραστηριότητες του πιστωτικού ιδρύματος. Στην ουσία πρόκειται για περιουσιακά στοιχεία του πιστωτικού ιδρύματος, τα οποία μπορούν να διατεθούν για κάλυψη ζημιών, που ενδεχομένως θα προκύψουν από κάποιες περισσότερο ή λιγότερο επισφαλείς απαιτήσεις του έναντι πελατών, με τρόπο όμως που δε θα διακινδυνεύεται η ετοιμότητα εκπλήρωσης των υποχρεώσεών του, η φερεγγυότητα και η αξιοπιστία του. (Ψυχομάνης, 2009)

Η επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων αποτελεί διαρκές αντικείμενο ελέγχων των εποπτικών αρχών των τραπεζών, λόγω της φύσης και της έντασης των κινδύνων που διατρέχουν αυτές. Το ελάχιστο ύψος ιδίων κεφαλαίων καθώς και η κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων αποτελούν ιδιαίτερο ρυθμιστικό και εποπτικό μέλημα των διατάξεων και εργασιών της επιτροπής της Βασιλείας.

Η ανάγκη επίτευξης μίας διεθνούς συμφωνίας στο παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα για την ενίσχυση της σταθερότητας και την εξάλειψη ανταγωνιστικών ανισοτήτων που προέκυψαν από την εφαρμογή διαφορετικών εποπτικών καθεστώτων, ήταν το έναυσμα για να ξεκινήσουν μακροχρόνιες διαβουλεύσεις ώστε η επιτροπή να καταλήξει τον Ιούλιο του 1988 στην έκδοση του πρώτου κανονιστικού πλαισίου γνωστού ως 'Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια' (Basel Accord).ή εν συντομία Βασιλεία I Το Σύμφωνο αυτό ενσωματώθηκε στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο με τις Οδηγίες 89/647/ΕΟΚ και 91/633/ΕΟΚ και στην Ελληνική Νομοθεσία με το Π.Δ.2054/18.3.92

Η Βασιλεία I έδωσε έμφαση στις κεφαλαιακές απαιτήσεις, από εποπτική διάσταση, καθώς το κεφάλαιο αποτελεί την τελευταία «αμυντική γραμμή» του πιστωτικού ιδρύματος για την απορρόφηση των ενδεχόμενων ζημιών όταν τα διάφορα αποθεματικά έχουν εξαντληθεί και η διαχείριση των κινδύνων είναι ανεπαρκής, έτσι ώστε να προστατεύονται τα συμφέροντα των καταθετών του. Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις προσδιορίζονται αρχικά έναντι του πιστωτικού κινδύνου και αργότερα έναντι των κινδύνων αγοράς. Οι αρχικές διατάξεις του εν λόγω συμφώνου (1988) αφορούσαν:

- ✓ Την καθιέρωση μιας ομοιόμορφης μεθόδου για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων των τραπεζών για κάλυψη έναντι της έκθεσής τους στον πιστωτικό κίνδυνο και στο κίνδυνο χώρας, τόσο από στοιχεία του

ενεργητικού του ισολογισμού τους, όσο και από στοιχεία εκτός ισολογισμού, η οποία βασιζόταν σε συγκεκριμένους προκαθορισμένους συντελεστές στάθμισης -«τυποποιημένη προσέγγιση»,

- ✓ Τον καθορισμό των στοιχείων των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων με τα οποία οι τράπεζες δύναται να εκπληρώσουν τις κεφαλαιακές τους απαιτήσεις έναντι αυτών των κινδύνων.

Έτσι προτάθηκε η τήρηση του συντελεστή φερεγγυότητας ή δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας, ο οποίος αρχικά ορίστηκε σαν ο λόγος των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων προς το σταθμισμένο ενεργητικό της τράπεζας έναντι του πιστωτικού κινδύνου και το ελάχιστο όριο του δείκτη αυτού να είναι 8%. Δηλαδή τα απαιτούμενα εποπτικά κεφάλαια (τα οποία ενδεχομένως να ταυτίζονται με τα ίδια κεφάλαια) να είναι τουλάχιστον 8% του σταθμισμένου ενεργητικού (Basel Committee on Banking Supervision). Το ποσοστό αυτό συνέβαλε σημαντικά στην εξάλειψη του αθέμιτου ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών εξαιτίας των διαφοροποιημένων ορίων που αφορούν τα κεφάλαια σε κάθε χώρα.

Στα χρόνια που ακολούθησαν το εποπτικό πλαίσιο της Αρχικής Συμφωνίας της Βασιλείας I υπέστη πλήθος προσαρμογών προκειμένου να ανταποκριθεί στις μεταβαλλόμενες συνθήκες του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος με αποκορύφωμα τη Συμπληρωματική Συμφωνία της Βασιλείας I το 1996 με την έκδοση της έκθεσης «τροποποίηση του συμφώνου για την κεφαλαιακή επάρκεια με στόχο την ενσωμάτωση των κινδύνων αγοράς» .

Έτσι ο συντελεστής φερεγγυότητας ορίστηκε ως ο λόγος των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων ως προς το σταθμισμένο ενεργητικό της τράπεζας, έναντι των κινδύνων της αγοράς και του πιστωτικού κινδύνου ο οποίος πρέπει να είναι πάλι μεγαλύτερος ή ίσος του 8%.

$$\Delta.Κ.Ε. = \frac{\text{Εποπτικά Ίδια κεφάλαια}}{\text{Σταθμισμένα στοιχεία ενεργητικού και στοιχεία εκτός Ισολογισμού}} \geq 8\%$$

Οι οδηγίες για τη διαχείριση των κινδύνων αγοράς πηγάζουν από τις τοποθετήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων σε συνάλλαγμα, μετοχές, εμπορεύματα και τίτλους χρέους.. Η συνθήκη της Συμπληρωματικής Συμφωνίας ενσωματώθηκε στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο με την Οδηγία 93/6/ΕΟΚ ενώ στην Ελλάδα ψηφίσθηκε αργότερα με το νόμο 2396/96

Τα Ίδια Κεφάλαια των πιστωτικών ιδρυμάτων, στα πλαίσια της άσκησης εποπτείας, παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές από τα αντίστοιχα λογιστικά κεφάλαια, για αυτό η Βασιλεία I εστίασε το ενδιαφέρον της στα εποπτικά Ίδια Κεφάλαια τα οποία διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: στο βασικό κεφάλαιο(Core Capital) ή πρωτογενές κεφάλαιο (Tier I) και στο συμπληρωματικό κεφάλαιο (Supplementary Capital) ή δευτερογενές κεφάλαιο (Tier III) ενώ απαιτείται το πρώτο να είναι τουλάχιστον το 50% του συνόλου (το Tier II δεν μπορεί να υπερβαίνει το 100% του Tier I).

Ως σταθμισμένο ενεργητικό λογίζεται το άθροισμα των στοιχείων του ενεργητικού σταθμισμένων ως προς τον πιστωτικό κίνδυνος (risk adjusted assets-RAA) πλέον τη στάθμιση ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο των εκτός ισολογισμού στοιχείων (off-balance sheets items), μαζί με τη μέτρηση του κινδύνου της αγοράς (Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2009).

Η αξία των εντός ισολογισμού περιουσιακών στοιχείων υπολογίζεται ως το σταθμισμένο άθροισμα των γινομένων της λογιστικής αξίας εκάστου στοιχείου i του ενεργητικού (a_i) επί του ποσοστού κινδύνου ανάλογα με το είδος των στοιχείων του εν λόγω στοιχείου (w_i). Είχαν οριστεί οι εξής 4 κατηγορίες κινδύνου: 0% (διαθέσιμα και ομόλογα του δημοσίου), 20%(εισπρακτέοι λογαριασμοί), 50% (στεγαστικά δάνεια), και 100% (καταναλωτικά και επιχειρηματικά δάνεια. Για παράδειγμα εάν στο ενεργητικό περιέχονται ομόλογα δημοσίου λογιστικής αξίας 10 εκατ., στεγαστικά δάνεια 50εκατ. και καταναλωτικά δάνεια 2εκατ., τότε το RAA εντός ισολογισμού ισούται με 27εκατ. $=0(10\text{εκατ.})+0,5(50\text{εκατ.})+ 1 (2\text{εκατ.})$

Τα στοιχεία εκτός ισολογισμού μετατρέπονται σε ισοδύναμα στοιχεία εντός ισολογισμού. Αυτό γίνεται πολλαπλασιάζοντας τα στοιχεία αυτά με κάποιους συντελεστές μετατροπής. Διακρίνονται δύο κατηγορίες στοιχείων εκτός ισολογισμού: α) εργασίες εκτός από παράγωγα (πιστωτικές επιστολές, υποχρεώσεις για δάνεια κτλ) και β) παράγωγα προϊόντα (προθεσμιακά συμβόλαια).

Παρόλο που το σύμφωνο της Βασιλεία I έθεσε ένα πρώτο πλαίσιο εναρμόνισης κεφαλαιακών απαιτήσεων και κοινών κανόνων εποπτείας και η αποδοχή του έλαβε χώρα ιδίως στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στις αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες, καθώς οι διατάξεις που ψηφίστηκαν ενσωματώθηκαν στο θεσμικό τους πλαίσιο για την τραπεζική εποπτεία, αποτέλεσε αντικείμενο έντονης κριτικής κυρίως γιατί παρουσίασε τα παρακάτω σημαντικά μειονεκτήματα (Σαπουντζόγλου και Πεντότης, 2009):

Το εποπτικό πλαίσιο δημιούργησε σημαντικές στρεβλώσεις και αναποτελεσματικότητες στην εκτίμηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων καθώς προβλεπόταν:

- Η σχεδόν αυθαίρετη ταξινόμηση των στοιχείων ενεργητικού σε κατηγορίες κινδύνου με παράλληλη στάθμιση των στοιχείων αυτών με συντελεστές που δεν απέδιδαν στο πραγματικό επίπεδο έκθεσης στον πιστωτικό κίνδυνο.
- Προνομιακή μεταχείριση των κρατικών τίτλων που τους κατέτασσε στην κατώτερη ζώνη κινδύνου. Οι αθετήσεις όμως αρκετών κρατικών υποχρεώσεων κυρίως της Λατινικής Αμερικής, απέδειξαν ότι οι κρατικοί τίτλοι χρέους δεν μπορούσαν να θεωρούνται επένδυση μηδενικού κινδύνου.
- Δεν αναγνωρίζονταν το αποτέλεσμα ενδεχόμενης διαφοροποίησης που θα μπορούσε να μειώσει τον πραγματικό συνολικό κίνδυνο του χαρτοφυλακίου, καθώς το εποπτικό πλαίσιο θεωρούσε το συνολικό κίνδυνο ενός χαρτοφυλακίου ως το άθροισμα των επιμέρους του στοιχείων.
- Δεν λάμβανε υπόψη τους άλλους κινδύνους πέραν του πιστωτικού και του κινδύνου αγοράς,
- Οι τράπεζες, σταδιακά άρχισαν να κάνουν τιτλοποίηση απαιτήσεων για την αποφυγή κεφαλαιακών υποχρεώσεων.
- Δεν εξομαλύνονταν οι διαφορές στα λογιστικά, φορολογικά και νομικά συστήματα των διεθνών τραπεζών με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ανταγωνιστικές ανισότητες,
- Οι κανόνες σχεδιάστηκαν κυρίως για την εποπτεία των διεθνών τραπεζών που δραστηριοποιούνταν στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των άλλων αναπτυσσόμενων βιομηχανικά χώρων.

Η οικονομικά ανάπτυξη κάθε κράτους επηρεάζεται από μία σειρά από παράγοντες ανάμεσα στους οποίους είναι και το τραπεζικό σύστημα. Σε περίπτωση που τα τραπεζικά ιδρύματα αντιμετωπίζουν δυσχέρειες, αυτές έχουν αντίκτυπο στην οικονομία του κράτους. Για το λόγο αυτό κάθε κράτος ενσωματώνει τις οδηγίες και τους κανονισμούς της Βασιλείας I στο δικό του εθνικό πλαίσιο. Παρατηρήθηκε μάλιστα ότι αρκετές αναδυόμενες χώρες υιοθέτησαν το κανονιστικό πλαίσιο της Βασιλείας I (παρόλο που αρχικά προορίζονταν για την Ευρωπαϊκή Ένωση και για τα αναπτυσσόμενα

κράτη) με γνώμονα την επίτευξη σταθερότητας στην οικονομία τους και παράλληλα την εξεύρεση φθηνού χρήματος, με αποτέλεσμα την προσέγγιση επενδυτών.

Η συμβολή της Συμφωνίας της Βασιλείας I αναγνωρίστηκε στην αποτελεσματική ανάκαμψη μιας μακράς καθόδου που σημείωναν οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας των διεθνώς δραστηριοποιημένων τραπεζών και στην ενίσχυση της εφαρμογής κοινών τεχνικών εποπτείας ,μειώνοντας εμφανώς την ποικιλομορφία στις παγκόσμιες εποπτικές προσεγγίσεις .Με τις διατάξεις της δόθηκε ώθηση στα τραπεζικά ιδρύματα να αναπτύξουν δραστηριότητα στην αγορά στεγαστικών δανείων και άλλων τιτλοποιημένων μεγεθών, λόγω της αναντιστοιχίας των προαπαιτημένων κεφαλαιακών απαιτήσεων σε σχέση με το συνεπαγόμενο οικονομικό κίνδυνο. Εν γένει, με την επιβολή κανόνων επάρκειας κεφαλαίου ,η Βασιλεία I έδωσε κίνητρο στα πιστωτικά ιδρύματα για αναπροσαρμογή της κεφαλαιακής τους διάρθρωσης, προκειμένου να ανταποκριθούν στις προκλήσεις του αυξανόμενου ανταγωνισμού στο διεθνές τραπεζικό περιβάλλον, διατηρώντας ένα ελάχιστο επίπεδο κεφαλαιοποίησης .Παρ όλα αυτά όμως ,με τις νέες εξελίξεις, ήταν απαραίτητη η αναθεώρηση του Συμφώνου της Βασιλείας I. Σημαντικές χρηματοοικονομικές εξελίξεις περιόρισαν την αποτελεσματικότητά του, καθώς ουσιαστικά βασιζόνταν σε μια όχι και τόσο ευέλικτη μεθοδολογία σταθμίσεων του πιστωτικού κινδύνου.

2.6 Βασιλεία II

2.6.I Από τη Βασιλεία I στη Βασιλεία II

Αν και η Βασιλεία I έθεσε αυστηρούς κανόνες τους οποίους σύστηνε να ακολουθούνται από όλα τα μέλη, εντούτοις, τη δεκαετία του 1990 εμφανίστηκαν νέες αιτίες που οδήγησαν σε πτώχευση αρκετές τράπεζες.

Οι αιτίες αυτές συνδέονταν με την εταιρική διακυβέρνηση των τραπεζών, δηλαδή τις διαδικασίες που ακολουθούσαν στη λήψη των αποφάσεων. Έτσι, το νέο κανονιστικό πλαίσιο της Βασιλεία II έπρεπε να καλύψει και αυτόν τον κίνδυνο, ο οποίος ονομάστηκε λειτουργικός κίνδυνος. Για παράδειγμα, η γαλλική τράπεζα BNP Paribas, εξαιτίας ενός υπαλλήλου τριάντα δύο ετών ο οποίος, αν και υπήρχε ημερήσιο όριο συναλλαγών, το είχε καταστρατηγήσει στην προσπάθειά του να «κλείσει» μεγάλα ανοίγματα που είχαν δημιουργηθεί, υπέστη ζημιά 7 δις ευρώ. Όμως, όπως σε κάθε αναθεώρηση, έτσι και στην αναθεώρηση του εποπτικού πλαισίου των τραπεζών έπρεπε να υπάρξουν βελτιώσεις. Μαζί με την ενσωμάτωση του λειτουργικού κινδύνου έγινε

προσπάθεια βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των τραπεζών ως προς τις υποχρεώσεις της κεφαλαιακής τους επάρκειας δημιουργώντας έτσι κίνητρα για τη χρηματοδότηση υγιών δανειοληπτών και τιμωρώντας τις τράπεζες που επέλεγαν να διευρύνουν τον όγκο εργασιών τους χορηγώντας δάνεια σε λιγότερους φερέγγυους δανειολήπτες. Ήταν φανερό ότι το πλαίσιο της Βασιλεία I, το οποίο προέβλεπε ως ελάχιστη κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών το 8% επί του συνόλου του ενεργητικού τους, θα τους έδινε κίνητρο για το λεγόμενο «εποπτικό arbitrage». Δηλαδή την επίτευξη μεγάλων περιθωρίων των επιχειρηματικών δανείων χαμηλής διαβάθμισης, χωρίς την ταυτόχρονη αύξηση των απαιτούμενων κεφαλαίων. Η συνέπεια είναι να υποβιβαστεί η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου αρκετών τραπεζών, χωρίς την παράλληλη αύξηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων.

Το 1999 η Επιτροπή της Βασιλείας έδωσε στη δημοσιότητα αναθεώρηση του κειμένου του 1988 προς σχολιασμό σε θέματα πιστωτικού κινδύνου, κάτι που οδήγησε σε συνεχείς διαβουλεύσεις μεταξύ των κεντρικών φορέων. Η βασική μεθοδολογία του πρώτου αναθεωρημένου Συμφώνου της Βασιλείας αφορούσε άμεσα τα εποπτικά ίδια κεφάλαια. Συγκεκριμένα, οι σταθμίσεις πιστωτικού κινδύνου ορίστηκαν ανά κατηγορία οφειλέτη ενώ οι σταθμίσεις του πιστωτικού κινδύνου για έκθεση έναντι κρατών και τραπεζών διαφοροποιούνταν ανάλογα με τα στοιχεία που διατηρούσε ο ΟΟΣΑ για το κάθε κράτος. Συνεπώς τα κράτη μέλη τα οποία εντάσσονταν στην Α' ζώνη πιστωτικού κινδύνου εθεωρείτο ότι αντιμετωπίζουν μικρότερο κίνδυνο, ενώ τα λοιπά κράτη της Β' ζώνης υψηλότερο κίνδυνο.

Συνεκτιμώντας τις εκτεταμένες παρατηρήσεις και τα σχόλια των ενδιαφερομένων χρηματοοικονομικών φορέων επί των τροποποιητικών της προτάσεων, η Επιτροπή Βασιλείας εξέδωσε στις 26 Ιουνίου 2004 την τελική της έκθεση με τίτλο 'Το Νέο Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια', γνωστή ως Βασιλεία II, η οποία αναφέρεται σε νέες προτάσεις προς την αντικατάσταση των υφισταμένων κανόνων σε ένα αναθεωρημένο εποπτικό πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας.

Οι κανόνες του ανανεωμένου πλαισίου σχεδιάστηκαν με τρόπο ώστε να είναι εφικτή η υιοθέτησή τους από το σύνολο των χωρών, εντός και εκτός του G-10. Η εναρμόνιση των νέων διατάξεων στη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης υλοποιήθηκε με τις κοινοτικές οδηγίες 2006/49/EK, που σχετίζονται με την άσκηση τραπεζικής δραστηριότητας και την επάρκεια κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων και των

επενδυτικών επιχειρήσεων. Η ενσωμάτωση στο ελληνικό τραπεζικό δίκαιο έγινε με το νόμο 3601/1.8.2007

Οι βασικοί στόχοι του θεσμικού αυτού πλαισίου συνιστάται σε τρεις κατευθύνσεις:(α) να δημιουργηθεί διαφανής και σταθερή αγορά, η οποία θα διασφαλίζεται από τη συνεχή εποπτική διαδικασία, (β)να μηδενιστεί ο κίνδυνος από διαφορετικές μορφές δραστηριοτήτων, υποχρεώνοντας τις τράπεζες να λαμβάνουν μέτρα πλήρους κάλυψης του συνόλου των χρηματοοικονομικών και μη κινδύνων που αναλαμβάνουν, (γ) σταδιακά να συγκλίνει το ύψος των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων προς το οικονομικό κεφάλαιο των τραπεζών, μέσω ελέγχων των εποπτικών αρχών ως αποτελέσματα της αποτίμησης των εμπορικών τραπεζών για τους κινδύνους που αναλαμβάνουν.

2.6.2 Οι τρεις πυλώνες της Βασιλείας II

Το Σύμφωνο της Βασιλείας II αποτελείται από τρεις θεματικές ενότητες η, κατά τη φρασεολογία της Επιτροπής , από τρεις πυλώνες

Πυλώνας I: Καθορίζονται οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου, , του κινδύνου αγοράς και, για πρώτη φορά, του λειτουργικού κινδύνου.

Πυλώνας II: Αρχικώς καθορίζεται ποιος είναι ο σκοπός της σχεδιαζόμενης διαδικασίας που ακολουθείται από τις εποπτικές αρχές αναφορικά με την αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών και ακολούθως θεσπίζονται οι γενικές κατευθύνσεις που διέπουν τη σχεδιαζόμενη διαδικασία. Στην πράξη ο Πυλώνας II λειτουργεί συμπληρωματικά στον Πυλώνα I, αφού σε αυτόν υπολογίζονται οι κεφαλαιακές απαιτήσεις πέραν των εποπτικών κεφαλαίων.

Πυλώνας III: Ενισχύει την πειθαρχία της αγοράς μέσω της δημοσιοποίησης συγκεκριμένων ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων που συνδέονται με την κεφαλαιακή επάρκεια, τους κινδύνους που αναλαμβάνει και τον τρόπο που τους διαχειρίζεται η τράπεζα. Άλλα από αυτά τα στοιχεία οφείλουν να δημοσιοποιούνται σε τριμηνιαία βάση και άλλα σε εξαμηνιαία ή ετήσια βάση.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι οι τρεις πυλώνες του νέου συμφώνου λειτουργούν συμπληρωματικά και αλληλοενισχυόμενα και πρέπει να εφαρμόζονται συνολικά, διαφορετικά η εποπτεία δεν μπορεί να επιτύχει τους στόχους της. Η αποτελεσματικότητα του πρώτου πυλώνα εξαρτάται από την ικανότητα των εποπτικών

αρχών να παρακολουθούν και να ελέγχουν τη σωστή λειτουργία τους μέσω των διαδικασιών που προβλέπονται στο δεύτερο πυλώνα. Ο τρίτος πυλώνας αφενός διασφαλίζει και αφετέρου παρέχει κίνητρα στις τράπεζες. Μέσω της υποχρέωσης να γνωστοποιούν αναλυτικά στοιχεία για τους κινδύνους που αναλαμβάνουν, οι τράπεζες, στην προσπάθειά τους να παρουσιάσουν όσο το δυνατόν καλύτερη και ασφαλέστερη εικόνα προς κάθε ενδιαφερόμενο, προχωρούν στη βελτίωση των διαδικασιών αναφορικά με τη διαχείριση των κινδύνων που αναλαμβάνουν και την αποτελεσματικότητά τους.

2.6.3. Πυλώνας I-Ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις

Στον πρώτο πυλώνα η επιτροπή καθορίζει τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου, του κινδύνου αγοράς και για πρώτη φορά του λειτουργικού κινδύνου. Η ελάχιστη απαιτούμενη κεφαλαιακή επάρκεια έναντι των αναλαμβανόμενων κινδύνων παραμένει στο 8%, αμετάβλητη σε σχέση με το πρώτο σύμφωνο «Βασιλεία I» βάσει των νέων όρων, ο δείκτης φερεγγυότητας υπολογίζεται ως ακολούθως:

Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας=

$$\frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλια}}{\text{Πιστωτικός Κίνδυνος}+12,5*(\text{Κίνδυνος Αγοράς}+\text{Λειτουργικός Κίνδυνος})} \geq 8\%$$

Οι τροποποιήσεις του νέου πλαισίου σε σχέση με τη Βασιλεία I αφορούν κυρίως τον παρανομαστή του κλάσματος, καθώς καλύπτει διαδικασίες και θέσεις που επηρεάζουν τον παρανομαστή του δείκτη φερεγγυότητας με δυο τρόπους.

Αρχικά, ορίζει νέες μεθόδους προσδιορισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι των κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων τους και ιδιαίτερα έναντι του πιστωτικού κινδύνου.

Παράλληλα, για πρώτη φορά καθιερώνει κεφαλαιακές απαιτήσεις για το λειτουργικό κίνδυνο και προτείνει μετρήσεις για τον υπολογισμό του.

Τα πιστωτικά ιδρύματα για την αξιολόγηση του αναλαμβανόμενου πιστωτικού κινδύνου θα έχουν τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ δύο μεθόδων, της τυποποιημένης μεθόδου και της μεθόδου των εσωτερικών συστημάτων διαβάθμισης.

Σύμφωνα με την τυποποιημένη μέθοδο (standardized approach), γίνεται πρώτον ταξινόμηση των ανοιγμάτων σε διάφορες κατηγορίες, όπως παραδείγματος χάριν,

ανοίγματα έναντι κεντρικών τραπεζών, επιχειρήσεων, τραπεζών, κεντρικών κυβερνήσεων κ.ά. δεύτερον, γίνεται στάθμιση των ανοιγμάτων με συντελεστές κινδύνου (π.χ. 20%, 50%, 100%, 150%) που είναι ευθεία συνάρτηση της πιστωτικής διαβάθμισής τους από εξωτερικούς οίκους αξιολόγησης. Επομένως, η λογιστική αξία κάθε ανοίγματος σταθμίζεται με συντελεστή κινδύνου ανάλογο της πιστωτικής του διαβάθμισης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, ανοίγματα χαμηλής πιστωτικής του διαβάθμισης να έχουν μεγαλύτερο συντελεστή κινδύνου. Άρα τα πιστωτικά ιδρύματα επιβαρύνουν περισσότερο τις κεφαλαιακές τους ανάγκες με τη χρηματοδότηση φορέων με χαμηλή πιστωτική ποιότητα καθώς χρειάζονται περισσότερα κεφάλαια για την κάλυψη του υψηλότερου υποκείμενου κινδύνου απωλειών. Επομένως είναι στην ευχέρεια των τραπεζών να ελέγχουν την κεφαλαιακή τους επιβάρυνση, ελέγχοντας τη σύνθεση του χαρτοφυλακίου τους (Γκίκας, Χυζ, 2016, σελ. 160-161).

Η μέθοδος των εσωτερικών διαβαθμίσεων (internal rating-based approach) περιλαμβάνει δύο εκδοχές, τη Θεμελιώδη (βασική) μέθοδο εσωτερικών διαβαθμίσεων και την Εξελιγμένη (προηγμένη) μέθοδο εσωτερικών διαβαθμίσεων. Τα πιστωτικά ιδρύματα που λαμβάνουν έγκριση από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές να χρησιμοποιούν τη μέθοδο των εσωτερικών διαβαθμίσεων μπορούν για τον υπολογισμό του απαιτούμενου κεφαλαίου για κάθε πιστωτικό άνοιγμα να βασίζονται σε εσωτερικές ίδιες εκτιμήσεις των στοιχείων κινδύνου. Για τον υπολογισμό των σταθμίσεων των κινδύνων χρειάζεται η εκτίμηση τεσσάρων παραμέτρων που βασίζονται σε ιστορικά στοιχεία των πελατών της τράπεζας:

- Η πιθανότητα αθέτησης (probability of default – PD)
- Των απωλειών σε περίπτωση αθέτησης (loss given default –LGD)
- Της αξίας του ανοίγματος σε περίπτωση αθέτησης (Exposure at default –EAD)
- Της ληκτότητας (effective Maturity –M)

Τα παραπάνω οδηγούν στην εκτίμηση της αναμενόμενης ζημίας για κάθε πιστοδότηση (expected loss- EL), η οποία αποτελεί το γινόμενο των τριών πρώτων παραμέτρων και υπολογίζεται με τον παρακάτω τύπο (Χριστόπουλος και Ντόκας, 2012).

$$EL= PD * LGD * EAD$$

Η ποσοτικοποίηση των παραπάνω παραμέτρων πρέπει να γίνει πλήρως τεκμηριωμένη και να ανανεώνεται τουλάχιστον σε ετήσια βάση. Παράλληλα απαιτείται

η προσαρμογή των αποτελεσμάτων(calibration) και η επικύρωσή τους(validation), έτσι ώστε οι εκτιμήσεις να αντικατοπτρίζουν την αναμενόμενη συμπεριφορά τους. Διαφορετικά οι όποιες διαφορές θα πρέπει να αποδειχθεί ότι δεν οφείλονται σε συστηματικούς παράγοντες, αλλά σε τυχαίο θόρυβο.

Επισημαίνουμε ότι για να αποκτηθεί το δικαίωμα εφαρμογής της μεθόδου εσωτερικής διαβάθμισης, θα πρέπει κάθε τράπεζα να λάβει έγκριση από την αρμόδια εποπτική αρχή και μόνο στη περίπτωση που πληρούνται τα απαιτούμενα κριτήρια.

Με τη Θεμελιώδη προσέγγιση τα τραπεζικά ιδρύματα ταξινομούν τις κεφαλαιακές τους απαιτήσεις σε κατηγορίες κινδύνου, σύμφωνα με την ανάλογη πρόβλεψη της πιθανότητας αθέτησης, ενώ οι εκτιμήσεις των υπολοίπων συντελεστών κινδύνων προέρχονται από τις εποπτικές αρχές. Στην Εξελιγμένη προσέγγιση η εκτίμηση όλων των συντελεστών στάθμισης αποτελεί σχεδόν αποκλειστική αρμοδιότητα των πιστωτικών οργανισμών.

Η καθιέρωση κεφαλαιακών απαιτήσεων για το λειτουργικό κίνδυνο αποτελεί μία από τις σημαντικές καινοτομίες της Βασιλεία II. Αντίθετα με τους παραδοσιακούς κινδύνους ο λειτουργικός κίνδυνος δεν μπορεί να μετρηθεί εύκολα, αφού είναι περισσότερο ποιοτικός παρά ποσοτικός κίνδυνος, με αποτέλεσμα η κάθε μέθοδος μέτρησής του να απαιτεί και κάποιο βαθμό απλούστευσης.

Η πρακτική που ακολουθείται σε αυτή την περίπτωση είναι μια κατά προσέγγιση εκτίμηση ενός ποσοστού, αναλόγως του είδους της τραπεζικής που προσφέρεται, επί το μέσο όρο των μεικτών κερδών της τελευταίας τριετίας. Η Επιτροπή έκρινε τον λειτουργικό κίνδυνο ως ένα σημαντικό κίνδυνο που εμπεριέχεται στις δραστηριότητες που αναλαμβάνουν οι τράπεζες και πρότεινε η κεφαλαιακή επάρκεια έναντι αυτού να ανέρχεται στο 12% επί των συνολικών εποπτικών κεφαλαίων. Επιπλέον υπέδειξε τρεις μεθόδους για το προσδιορισμό της κεφαλαιακής επάρκειας έναντι του λειτουργικού κινδύνου (Μέθοδος Βασικού Δείκτη, Τυποποιημένη Μέθοδος, Εξελιγμένη Μέθοδος Μέτρησης.)

Εκτός από τις παραπάνω ουσιαστικές διαφορές της Βασιλείας II από τη Βασιλεία I, πρέπει να αναφέρουμε ότι ο πυλώνας I παρουσιάζει τις παρακάτω αλλαγές στο κανονιστικό πλαίσιο.

- ✓ Διαμορφώνεται αναλυτικό πλαίσιο για την εποπτική μεταχείριση των τιτλοποιημένων απαιτήσεων (πλαίσιο που απουσίαζε εντελώς από το αρχικό σύμφωνο).

- ✓ Οι τράπεζες που πληρούν τις προϋποθέσεις θα μπορούν να χρησιμοποιούν μεθόδους άμβλυνσης του κινδύνου για να μειώσουν τις κεφαλαιακές τους επιβαρύνσεις, όπως τις εξασφαλίσεις, τις εγγυήσεις και τα πιστωτικά παράγωγα καθώς και το συμψηφισμό στοιχείων εντός ισολογισμού.

2.6.4 Πυλώνας II – Η διαδικασία εποπτικής αξιολόγησης

Ο δεύτερος πυλώνας του Συμφώνου της Βασιλείας στοχεύει στο να ενθαρρύνει την τήρηση υψηλών προδιαγραφών στη διαφάνεια και παρουσίαση των αναλαμβανόμενων κινδύνων. Μέσα από το αναθεωρημένο σύμφωνο δίνεται η δυνατότητα στα τραπεζικά ιδρύματα να αναπτύξουν εσωτερικά συστήματα αξιολόγησης του πιστωτικού κινδύνου σε διάφορα επίπεδα πολυπλοκότητας, ώστε να επιτευχθεί ακριβέστερη στάθμιση κινδύνου με την έγκριση των εποπτικών αρχών (supervisory review process). Σε όσες τράπεζες εκτιμάται στην αγορά ότι ανήκουν σε υψηλού κινδύνου ιδρύματα ή έχουν ανεπαρκές σύστημα διαχείρισης κινδύνων θα επιβάλλονται κυρώσεις μέσω υψηλότερων περιθωρίων επιτοκίου στον διατραπεζικό δανεισμό και στο εκδιδόμενο χρέος.

Η διαφάνεια των στοιχείων είναι υποχρεωτική και επικεντρώνεται σε συγκεκριμένους τομείς, οι οποίοι αφορούν κυρίως στοιχεία για την κεφαλαιακή επάρκεια και τη σύνθεση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, την αναλυτική παρουσίαση των εκθέσεων σε κίνδυνο ανά προϊόν και τη διαφάνεια των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων. Το μέρος αυτό του πλαισίου εισάγει γενικές αρχές τέτοιες, ώστε να διασφαλίζεται η κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων πέραν των μηχανισμών του πρώτου πυλώνα. Τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να διαθέτουν σύστημα εκτίμησης κεφαλαιακής επάρκειας και να καθορίζουν τα κεφάλαια που απαιτούνται για την κάλυψη των κινδύνων που αναλαμβάνουν. Οι εποπτικές αρχές αξιολογούν τους κινδύνους καθώς και τις διαδικασίες παρακολούθησης και μέτρησης αυτών και δύναται να θέτουν πρόσθετες κεφαλαιακές απαιτήσεις στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει πλήρης συμμόρφωση με τις διατάξεις του πρώτου πυλώνα.

Η διαδικασία της εποπτικής εξέτασης (supervisory review process) του δεύτερου πυλώνα αποτελεί μια από τις βασικές καινοτομίες του νέου συμφώνου. Αντανακλά τη μετατόπιση του ενδιαφέροντος των εποπτικών αρχών από το επίπεδο της μακρο-προληπτικής εποπτείας σε εκείνο της μικρο-προληπτικής, παρέχοντας τη

δυνατότητα προσωποποιημένης εποπτείας των ιδρυμάτων οι δραστηριότητες των οποίων ενέχουν μεγαλύτερο συστηματικό κίνδυνο.

2.6.5 Πυλώνας III-Πειθαρχία της αγοράς

Ο τρίτος πυλώνας εισάγει διατάξεις αναφορικά με την προς το εξωτερικό πληροφόρηση που παρέχουν τα πιστωτικά ιδρύματα ως προς το ύψος των αναλαμβανόμενων κινδύνων, τις κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι των κινδύνων αυτών και την ακολουθούμενη στρατηγική, προκειμένου μέσω διαφάνειας (disclosure) να ενισχυθεί η πειθαρχία της αγοράς (market discipline). Αφορά, επομένως, την υποχρέωση των τραπεζών να προβαίνουν σε γνωστοποίηση στοιχείων τόσο ποιοτικού όσο και ποσοτικού χαρακτήρα, με σκοπό την ενίσχυση της επιβαλλόμενης από την αγορά πειθαρχίας προς τους κανόνες ορθής διαχείρισης των κινδύνων. Η τυποποιημένη μορφή παρουσίασης των πληροφοριών προάγει τη διαφάνεια και τη συγκρισιμότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων μέσω των πληροφοριών που παρέχουν.

Οι υποχρεώσεις δημοσιοποίησης αφορούν σε γενικές γραμμές:

- ✓ Τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται τα πιστωτικά ιδρύματα
- ✓ Τις διαδικασίες διαχείρισής τους
- ✓ Την ποιότητα των στοιχείων των ιδίων κεφαλαίων που χρησιμοποιούνται για την κάλυψη των κινδύνων.

2.7 Βασιλεία III

2.7.1 Από τη Βασιλεία II στη Βασιλεία III

Η νέα συνθήκη της Βασιλείας II αποδείχθηκε πως δεν ήταν αρκετή για να αποτρέψει την εκδήλωση της κρίσης που ξεκίνησε το 2007. Η νέα συνθήκη είχε αφετηρία τον Ιανουάριο του 2008, ενώ η κρίση είχε αρχίσει ήδη να γιγαντώνεται. Επίσης, η λανθασμένη εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων για την εφαρμογή της συνθήκης της Βασιλεία II ήταν καθοριστικός παράγοντας για την αποτυχία του πλαισίου. Οι τράπεζες είχαν την ευχέρεια και με την νέα συνθήκη, να μπορούν να αποκρύψουν και να παρουσιάσουν τα στοιχεία που αφορούσαν τους κινδύνους και τα κεφάλαια τους με τρόπο, ώστε να μην φαίνονται στο ευρύ κοινό και κυρίως στις εποπτικές αρχές τα προβλήματά τους. Η δυνατότητα αυτή τους δίνονταν με τις ευχέρειες που τους έδινε η Βασιλεία II στον τρόπο υπολογισμού και μέτρησης των κινδύνων τους (Καραμούζης και Χαρδούβελης, 2011).

Η υπερβολική μόχλευση που υπήρχε στο τραπεζικό σύστημα πρέπει να θεωρηθεί εν μέρει τουλάχιστον, προϊόν του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου για την κεφαλαιακή επάρκεια, γιατί τα πιστωτικά ιδρύματα, έχοντας ως στόχο να μειώσουν το κόστος από την εφαρμογή του, κατέφευγαν σε υπερβολική τιτλοποίηση απαιτήσεων και σε τεχνικές «ρυθμιστικού αρμπιτράζ» (Γκόρτσος, 2011)

Όπως αναφέρει και η Επιτροπή της Βασιλείας, ενώ η κεφαλαιακή επάρκεια των περισσότερων τραπεζών ήταν επαρκής, η ποιότητά τους ήταν χαμηλή και με την έναρξη της κρίσης αντιμετώπισαν προβλήματα ρευστότητας, καθώς και η απότομη αναστροφή των συνθηκών στις αγορές ανέδειξε την ταχύτητα με την οποία μπορούν να εξαντληθούν τα αποθέματα ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Επίσης το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο της Βασιλεία II δεν περιείχε κανόνες μακρο-προληπτικών πολιτικών για την πρόληψη, τη χρονική διάσταση και η διατομεακή του συστημικού κινδύνου και όπως αναδείχθηκε με την πρόσφατη κρίση ο συστημικός κίνδυνος υπήρξε εντονότατος.

Σύμφωνα με τον Γκόρτσο (2011), το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο για την κεφαλαιακή επάρκεια κρίθηκε ότι αποτελεί έναν από τους παράγοντες που εντείνει την προκυκλικότητα, καθώς ωθεί τις τράπεζες, κατά τη διάρκεια της οικονομικής ανάπτυξης να συμβάλλουν στην περαιτέρω ενίσχυση της πιστωτικής επέκτασης, με την καθιέρωση χαμηλότερων κριτηρίων αξιολόγησης στο πλαίσιο χορήγησης στο πλαίσιο χορήγησης δανείων, ενώ κατά τη διάρκεια της ύφεσης να περιορίζουν τις χορηγήσεις δανείων με τη θέσπιση αυστηρότερων κριτηρίων

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις δύο πρώτες συνθήκες της Βασιλείας συμμετείχαν τα μέλη του G-10 και απουσίαζαν τελείως οι μεγαλύτερες αναπτυσσόμενες οικονομίες που διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο πλέον στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Έτσι η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση και οι παραπάνω αστοχίες που δεν είχαν προβλεφθεί με τη Βασιλεία II έδωσαν το έναυσμα στην επιτροπή να ξεκινήσει νέες συζητήσεις και να καταλήξει στις 16-12-2010 σε μία νέα έκθεση γνωστή ως Βασιλεία III.

2.7.2 Το περιεχόμενο της Βασιλείας III

2.7.2.1 Εισαγωγή

Η επιτροπή της Βασιλείας στις 16 Δεκεμβρίου 2010 δημοσίευσε δύο σημαντικές εκθέσεις . που σήμερα είναι γνωστές ως Βασιλεία III, αποτελούν την πιο ουσιαστική απάντηση της επιτροπής στην πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση. Το νέο πλαίσιο

προληπτικής εποπτείας αποτελεί βελτίωση και συμπλήρωση του υφιστάμενου και όχι μια καινούρια συμφωνία, και ως σκοπό έχει την ενδυνάμωση της σταθερότητας του παγκόσμιου τραπεζικού συστήματος κινούμενου προληπτικά σε δύο επίπεδα : μικροοικονομικό και μακροοικονομικό.

Οι αλλαγές του νέου πλαισίου μπορούν να καταταγούν από συστημική άποψη σε δύο κατηγορίες:

Διατάξεις του υπάρχοντος κανονιστικού πλαισίου Βασιλεία II στις οποίες επέρχονται τροποποιήσεις και προσθήκες:

- Στα ίδια κεφάλαια και
- Στη κάλυψη των τραπεζών έναντι της έκθεσης τους στον πιστωτικό κίνδυνο

Διατάξεις που αποτελούν καινοτόμα στοιχεία του νέου πλαισίου:

- Μόχλευση
- Συντελεστής κάλυψης ρευστότητας
- Συντελεστής καθαρής σταθερής χρηματοδότησης
- Εργαλεία παρακολούθησης του κινδύνου ρευστότητας
- Κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης και
- Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα

Ως εναρκτήρια ημερομηνία σταδιακής εφαρμογής των νέων διατάξεων είχε ορισθεί η 1 Ιανουαρίου 2013 με στόχο η προσαρμογή των τραπεζών να είναι σταδιακή μέχρι την 1 Ιανουαρίου 2019.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκδώσει την οδηγία 2013/36/ΕΕ και τον κανονισμό 575/2013 με τα οποία ενσωματώνονται στο ευρωπαϊκό δίκαιο οι κανόνες της Βασιλεία III. Η ενσωμάτωση των παραπάνω διατάξεων στο Ελληνικό δίκαιο έγινε με το Ν. 4261/2014. Στη συνέχεια αναλύονται οι κυριότερες διατάξεις του νέου εποπτικού πλαισίου.

2.7.2.2 Ελάχιστα Ίδια Κεφάλαια

Στη Βασιλεία III, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω ενός αυστηρότερου ορισμού και κανόνων διαφάνειας των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, με ιδιαίτερη έμφαση σε υψηλότερης ποιότητας μορφών κεφαλαίων (καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο, εμφανή αποθεματικά) που θα επιτρέπει τις τράπεζες να απορροφούν, ενδεχόμενες ζημιές από τους κινδύνους στους οποίους εκτέθηκαν.

Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας θα συνεχίσει να ανέρχεται σε ποσοστό τουλάχιστον 8% και θα συνεχίσει να ισούται με το λόγο των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού τους και των στοιχείων εκτός ισολογισμού.

Τα Εποπτικά Ίδια κεφάλαια εξακολουθούν να ορίζονται ως το άθροισμα των βασικών και συμπληρωματικών ιδίων κεφαλαίων τους (Tier I + Tier II). Ωστόσο η Βασιλεία III, θέλοντας να διαφοροποιήσει την προέλευση των βασικών ιδίων κεφαλαίων, τα διαίρεσε σε δύο υποκατηγορίες:

I. Τα κύρια στοιχεία (common equity Tier I) που αποτελούνται από το καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο σε επίπεδο κοινών μετοχών, τα αποτελέσματα εις νέον, τα εμφανή αποθεματικά, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις οι κοινές μετοχές οι οποίες έχουν εκδοθεί από θυγατρικές επιχειρήσεις των τραπεζών που υπάγονται στην ενοποιημένη εποπτεία τους και κατέχονται από τρίτους, η διαφορά από την έκδοση των ανωτέρω κατηγοριών κοινών μετόχων υπέρ το άρτιο κ.α.

-Τα πρόσθετα στοιχεία (additional Tier I) που αποτελούνται από προνομιούχες μετοχές και ομολογιακούς τίτλους που πληρούν συγκεκριμένους όρους, η διαφορά από την έκδοση προνομιούχων μετοχών που εντάσσονται στην εν λόγω κατηγορία υπέρ το άρτιο κ.α.

Η διάκριση των βασικών ιδίων κεφαλαίων έχει σημασία ως προς τα σχετικά ποσοτικά όρια καθώς σε συνεχή βάση θα πρέπει να τηρούνται τα ακόλουθα:

- τα κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων πρέπει να ανέρχονται σε ποσοστό τουλάχιστον 4,5% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών και των στοιχείων εκτός ισολογισμού,
- το σύνολο των βασικών ιδίων κεφαλαίων πρέπει να ανέρχεται σε ποσοστό τουλάχιστον 6% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού τους και των στοιχείων εκτός ισολογισμού (στη Βασιλεία II το ποσοστό αυτό ανερχόταν στο 4%).

Τα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια, για τα οποία, από τα προηγούμενα, προκύπτει ότι το ύψος τους δεν θα επιτρέπεται να υπερβαίνει το 2% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού τους και των στοιχείων εκτός ισολογισμού, χωρίζονται και αυτά σε κύρια και πρόσθετα

Τα εναλλακτικά ίδια κεφάλαια, τα οποία οι τράπεζες μπορούσαν να τα χρησιμοποιούν για την κάλυψη των κεφαλαιακών τους απαιτήσεων για κάλυψη έναντι των κινδύνων αγοράς καταργούνται.

2.7.2.3 Μόχλευση

Η μόχλευση στον τραπεζικό τομέα είναι η υψηλότερη από οποιονδήποτε άλλον τομέα της βιομηχανίας. Για παράδειγμα, οι δέκα μεγαλύτερες μη χρηματοοικονομικές εταιρίες στον κόσμο χρηματοδοτούν τα περιουσιακά τους στοιχεία με περίπου 50:50 με δανειακά κεφάλαια και ίδια κεφάλαια αντίστοιχα. Στον τραπεζικό τομέα, η πιο κοινή αναλογία είναι τουλάχιστον 95:5. Η παραπάνω αναλογία από μόνη της μας δείχνει πως εγκυμονεί κινδύνους, καθώς γνωρίζουμε από τη πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση τα αποτελέσματα της υπερβολικής μόχλευσης (Ingvess, 2014).

Η μόχλευση ήταν ένα από τα σημαντικότερα κριτήρια διάκρισης των προβληματικών από τις υγιείς τράπεζες. Πολλοί πιστωτικοί οργανισμοί που είχαν υπερβολική μόχλευση, παρόλο που πληρούσαν τους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας, αντιμετώπισαν προβλήματα, καθώς οι αγορές αμφέβαλαν για την φερεγγυότητά τους (Walter, 2011). Για τον περιορισμό της μόχλευσης το νέο πλαίσιο της Βασιλεία III εισάγει ένα νέο εργαλείο υπολογισμού της μόχλευσης, το συντελεστή μόχλευσης.

Ο συντελεστής μόχλευσης σύμφωνα με την επιτροπή της Βασιλείας θα λειτουργεί ως ένα συμπληρωματικό μέτρο προς τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας «backstop measure» και ορίζεται ως ο λόγος των βασικών ιδίων κεφαλαίων, όπως ορίζονται στο νέο πλαίσιο, προς τα ανοίγματά τους, εντός και εκτός του ισολογισμού, βάση της λογιστικής τους αξίας, χωρίς να σταθμίζονται με συντελεστές κινδύνου και χωρίς το δικαίωμα συμψηφισμού απαιτήσεων και υποχρεώσεων.

Το ύψος του νέου συντελεστή ορίζεται σε 3%. Αρχικά ορίστηκε μία μεταβατική περίοδος εφαρμογής του συντελεστή μόχλευσης, από την 1 Ιανουαρίου 2013 μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2017, στην οποία οι τράπεζες οφείλουν να υπολογίζουν τον ως άνω συντελεστή με υποχρέωση από τη 01 Ιανουαρίου 2015 να το δημοσιοποιούν. Η τελική εφαρμογή και η εναρμόνιση των τραπεζών με το συντελεστή μόχλευσης θα ξεκινήσουν τον Ιανουάριο του 2018. Στόχος αυτής της μεταβατικής περιόδου είναι η επιτροπή της Βασιλείας να παρακολουθήσει και να διαπιστώσει ποια είναι η αλληλεπίδραση του συντελεστή μόχλευσης και των κεφαλαιακών απαιτήσεων βάσει των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού, ώστε στις αρχές του 2017 η επιτροπή να προχωρήσει στη διατύπωση τυχόν αλλαγών στον ορισμό και στον ποσοτικό προσδιορισμό του συντελεστή μόχλευσης.

2.7.2.4 Ρευστότητα

Από την πρόσφατη οικονομική κρίση αναδείχθηκε ο κίνδυνος ρευστότητας και η παράλειψη πρόβλεψή του από τα προϋπάρχοντα εποπτικά πλαίσια. Με τις νέες κανονιστικές διατάξεις εισάγονται για πρώτη φορά παγκοσμίως οι ακόλουθοι συντελεστές ρευστότητας των τραπεζών :

A. Συντελεστής κάλυψης ρευστότητας σε βραχυχρόνιο ορίζοντα

Η υιοθέτηση του συντελεστή εξασφαλίζει ότι οι τράπεζες διαθέτουν ικανά ρευστοποιήσιμα στοιχεία ενεργητικού, υψηλής ποιότητας, για την κάλυψη ληξιπρόθεσμων οφειλών εντός διαστήματος 30 ημερών σε ενδεχόμενο σενάριο ακραίων καταστάσεων. Ο συντελεστής πρέπει να είναι κατ' ελάχιστον στο 100% και ορίζεται ως ο λόγος του αποθέματος των υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμων στοιχείων του ενεργητικού προς τις συνολικές καθαρές ταμειακές ροές κατά τη διάρκεια των επόμενων 30 ημερολογιακών ημερών.

B. Συντελεστής Καθαρής Σταθερής Χρηματοδότησης, σε μακροχρόνιο ορίζοντα

Με την καθιέρωση του εν λόγω συντελεστή αναμένεται η μείωση των δυσκολιών που προκαλεί η μη συγχρονισμένη ρευστοποίηση των συνολικών στοιχείων του ισολογισμού των πιστωτικών ιδρυμάτων και η παρακίνηση των τραπεζών για χρήση σταθερών πηγών χρηματοδότησης του ενεργητικού τους. Ο συντελεστής **ορίζεται ως ο λόγος της διαθέσιμης ποσότητας προς την απαιτούμενη ποσότητα σταθερής χρηματοδότησης** και το ύψος θα πρέπει να βρίσκεται σε ποσοστό άνω του 100%.

Η Επιτροπή προτείνει επίσης, ορισμένα μέσα προς τις εποπτικές αρχές ώστε η εισροή πληροφοριών από την εφαρμογή τους να αξιοποιείται στην ακριβέστερη αξιολόγηση και διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας στο διεθνές τραπεζικό σύστημα

Οι διατάξεις για το συντελεστή κάλυψης ρευστότητας εφαρμόζεται από 1-1-2015 με το συντελεστή να ορίζεται αρχικά στο 60% με στόχο στην 1-1-2019 να είναι τουλάχιστο στο 100%.

2.7.2.5 Κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης

Εν ελλείψει κανόνων μακρο-προληπτικής ρυθμιστικής επέμβασης, η Βασιλεία ΙΙΙ καθιέρωσε ένα ακόμα καινοτόμο στοιχείο, το λεγόμενο κεφαλαιακό απόθεμα για

λόγους συντήρησης (capital conservation buffer), σύμφωνα με το οποίο τα τραπεζικά ιδρύματα οφείλουν σε περιόδους οικονομικής επέκτασης να διακρατούν ένα πρόσθετο αποθεματικό κεφάλαιο, πέραν του προβλεπόμενου για την κάλυψη της κεφαλαιακής επάρκειας. Η χρήση του κεφαλαιακού αποθέματος ενδείκνυται σε περιόδους δυσμενών οικονομικών εξελίξεων για την απορρόφηση ζημιών, ενισχύοντας το ποσοστό κεφαλαιακών απαιτήσεων και ενδυναμώνοντας την ανθεκτικότητα των τραπεζών σε περιπτώσεις κρίσεων. Το κεφαλαιακό απόθεμα προέρχεται από τα κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων, ενώ το ύψος του ορίζεται στο 2,5% επί των συνολικών σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων

Οι παραπάνω διατάξεις έχουν τεθεί σταδιακά σε εφαρμογή από 1-1-2016. Αρχικά το ύψος του κεφαλαιακού αποθέματος για λόγους συντήρησης βρίσκεται στο 0.625% και θα αυξάνει ισόποσα κάθε χρόνο, ώστε να ανέλθει το 2019 σε 2.5%

2.7.2.6 Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα

Στα πλαίσια περιορισμού του φαινομένου της προκυκλικότητας, όπως παρατηρήθηκε το διάστημα της πρόσφατης κρίσης, η Βασιλεία III εισάγαγε ένα μακροοικονομικό μέτρο, **το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα (countercyclical capital buffer)**, ως επέκταση του κεφαλαιακού αποθέματος για λόγους συντήρησης. Βάσει αυτού, τα τραπεζικά ιδρύματα θα πρέπει να σχηματίζουν υποχρεωτικά ένα επιπλέον απόθεμα, σε περιόδους υπέρμετρης πιστωτικής επέκτασης, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες του οικονομικού περιβάλλοντος μακροπρόθεσμα, ώστε να εξασφαλίζεται η μελλοντική τους προστασία. Η εφαρμογή του μέτρου και ο προσδιορισμός του μεγέθους του αποθέματος επιβάλλεται από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές, όταν κριθεί απαραίτητο από τις ίδιες. Το ύψος του αντικυκλικού αποθέματος κυμαίνεται από 0% έως 2,5% των συνολικών σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών, προσαρμοσμένο στην αντιμετώπιση του συστημικού κινδύνου.

Οι διατάξεις για το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα άρχισαν να εφαρμόζονται από 1-1-2016 και σταδιακά θα ολοκληρωθούν στην 1-1-2019.

2.7.3 Αξιολόγηση των διατάξεων της Βασιλείας III

Οι αλλαγές που επέφερε η Βασιλεία III στην τραπεζική εποπτεία κινούνται προληπτικά σε δύο επίπεδα: σε μικροοικονομικό και σε μακροοικονομικό επίπεδο. Δηλαδή, **αποβλέπουν αφενός στην ενδυνάμωση της κάθε τράπεζας ξεχωριστά, ώστε να μπορούν να ξεπερνούν τα προβλήματα που οφείλονται σε περιόδους αρνητικών**

εξελίξεων και αφετέρου στην αντιμετώπιση συστημικού κινδύνου. Είναι ευνόητο ότι τα δύο αυτά επίπεδα πρόληψης (μικρο- και μακρο-) αλληλοσυνδέονται, καθώς η ενδυνάμωση κάθε τράπεζας ξεχωριστά εν τέλει οδηγεί σε μείωση του κινδύνου εκδήλωσης συστημικής κρίσης. Πιο συγκεκριμένα σε περίπτωση που υπάρχει σημαντική οικονομική ανάπτυξη (επέκταση), οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες να παρακρατούν υψηλότερο αποθεματικό από ό, τι προβλέπεται συνήθως, ώστε να καλύπτουν ή να ενισχύουν τον Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας σε περιόδους ύφεσης ή κρίσης. Δηλαδή, ουσιαστικά η Βασιλεία III είναι ό, τι και η Βασιλεία II σε μακροοικονομικό περιτύλιγμα.

Ο Wellink (2011), επισημαίνει ότι με τη Βασιλεία III:

- ✓ Αυξάνεται σημαντικά η ποιότητα και η ποσότητα των τραπεζικών κεφαλαίων, με μεγαλύτερη έμφαση στα ίδια κεφάλαια.
- ✓ Εισάγεται ένας απλός δείκτης μόχλευσης, ο οποίος θα λειτουργήσει ως ασπίδα προστασίας ενάντια στην υπερβολική μόχλευση.

Μία τρίτη διάσταση στις Βασιλείες III είναι η χρήση κεφαλαιακών δεικτών, με το κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης να παρέχει στις τράπεζες ένα ισχυρό κίνητρο να δημιουργούν ένα επιπλέον κεφάλαιο στις ανοδικές περιόδους, ενώ το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα συμβάλλει στην προστασία των τραπεζών από τις επιπτώσεις της προ-κυκλικότητας.

Τέλος, η διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας και τα πρότυπα ρευστότητας θα διασφαλίσουν ότι οι τράπεζες θα διαχειρίζονται πιο αποτελεσματικά τον παραπάνω κίνδυνο, διατηρώντας επαρκή αποθέματα ρευστότητας.

Επιπλέον, ο Ingves (2012) υποστηρίζει ότι το νέο εποπτικό πλαίσιο είναι απλούστερο και ισχυρότερο. Σύμφωνα με το συγγραφέα η Βασιλεία III επιτυγχάνει μία λογική σταθερότητα με την ενίσχυση των συνολικών τραπεζικών κεφαλαίων. Αναγνωρίζει όμως ταυτόχρονα την ύπαρξη ενός ευρέως φάσματος κινδύνων εντός και εκτός των τραπεζικών επιχειρήσεων που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής. Υποστηρίζει σχετικά με όσα γράφονται για την «πολυπλοκότητα» του νέου πλαισίου ότι είναι ένα υποπροϊόν της επιθυμίας μεταξύ των εποπτικών αρχών και τραπεζιτών.

Από την άλλη πλευρά, ο Caruana (2011) υποστηρίζει πως δεν αρκεί μόνο η πλήρης και έγκαιρη εφαρμογή της Βασιλείας III για να «προστατευτεί» το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, αλλά απαιτούνται δράσεις και μεταρρυθμίσεις από όλους τους τομείς της δημόσιας πολιτικής περιλαμβανομένης της δημοσιονομικής και νομισματικής. Τονίζει ότι η ευθύνη για την επιτυχία της Βασιλείας III δεν εξαρτάται

μόνο από τις εποπτικές αρχές, αλλά από όλους όσους συμμετείχαν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και κυρίως από τα ανώτατα τραπεζικά στελέχη, τα συμβούλια των τραπεζών, τους εσωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι πρέπει να έχουν σαφή και ξεκάθαρο ρόλο στην εφαρμογή του νέου πλαισίου.

Οι Θωμαδάκης και Λοΐζος (2011) υποστηρίζει ότι μία «καινοτομία» του νέου πλαισίου, που θα επιδράσει ομαλά στην ενσωμάτωση του νέου πλαισίου είναι η μεγάλη περίοδος μετάβασης. « Η επιμηκυμένη μεταβατική περίοδος αντανακλά σαφώς τις έντονες αντιρρήσεις των τραπεζών, που είναι παραδεκτές, ότι η ταχεία εφαρμογή υψηλότερων απαιτήσεων κεφαλαίων θα χειροτέρευε την τρέχουσα χρηματοπιστωτική κρίση. Η μακρά περίοδος μετάβασης εμπεριέχει την υπόθεση πως η επόμενη δεκαετία θα χαρακτηρίζεται από αργή ανάκαμψη η οποία μπορεί εύκολα να ανατραπεί λόγω έλλειψης επαρκών πιστώσεων».

Παράλληλα, ο Byres(2012) αναφέρει σχετικά με το νέο εποπτικό πλαίσιο ότι οι τιτλοποιήσεις συνεχίζουν να διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην παροχή χρηματοδοτήσεων των τραπεζών. Μία από τις αιτίες της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης ήταν ότι οι εποπτικές αρχές δεν είχαν εντοπίσει τους κινδύνους που υφίστανται οι τιτλοποιήσεις. Παρά, λοιπόν, το μάθημα που λάβαμε στην πρόσφατη κρίση το νέο εποπτικό πλαίσιο δεν εμποδίζει τη λογική των τιτλοποιήσεων. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί ότι η τιτλοποίηση αποτελεί ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο των πιστωτικών ιδρυμάτων για την άντληση κεφαλαίων και τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους. Η κατάχρηση όμως της τιτλοποίησης ήταν αυτή που οδήγησε τα πιστωτικά ιδρύματα σε προβλήματα ρευστότητας.

2.7.4 Οι επιπτώσεις της Βασιλείας III

Η Fitch Rating εκτιμά σε έκθεσή της, πως με το νέο εποπτικό πλαίσιο, τα 29 παγκόσμια συστημικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (G-SIFI) θα χρειαστούν πρόσθετα κεφάλια ύψους 566 δις. Δολαρίων για να καλύψουν τους νέους κεφαλαιακούς κανόνες, μέχρι και την πλήρη εφαρμογή του πλαισίου την 1^η Ιανουαρίου 2019, επίσης, επισημαίνει πως οι εποπτικές αρχές πιθανότητα θα πιέσουν τα πιστωτικά ιδρύματα να πετύχουν τους κεφαλαιακούς τους στόχους νωρίτερα. Ο οίκος εκτιμά πως η Βασιλεία III θα επιφέρει μία μείωση στη μέση απόδοση των ιδίων κεφαλαίων (ROE) των τραπεζών άνω του 20%. Η μείωση στην απόδοση των ιδίων κεφαλαίων θα συμβεί καθώς τα πιστωτικά ιδρύματα για να αντιμετωπίσουν την έλλειψη κεφαλαίων δεν θα προβούν σε διανομή κερδών προς τους μετόχους τους τα επόμενα έτη. Η πώληση ή

εκκαθάριση ανοιγμάτων που υπόκεινται σε υψηλούς συντελεστές στάθμισης σύμφωνα με το νέο πλαίσιο θα αποτελέσει μία ακόμα στρατηγική των πιστωτικών ιδρυμάτων. Στο άρθρο υποστηρίζεται πως δημιουργούνται κίνητρα στις τράπεζες στο να μετακυλήσουν μέρος του κόστους στους δανειολήπτες, να εντείνουν την αναζήτηση κεφαλαίων μέσω τιτλοποιήσεων, να προβούν σε περαιτέρω μείωση των εξόδων τους καθώς και να αναζητήσουν διέξοδο σε τομείς χρηματοπιστωτικούς συστήματος που υπόκεινται σε πιο ήπια ρύθμιση, όπως η σκιώδης «τραπεζική»

Η αναμενόμενη μείωση της κερδοφορίας των τραπεζών λόγω της εφαρμογής των νέων διατάξεων δεν είναι σίγουρο πως θα επηρεάσει την αξία των μετοχών των τραπεζών και την απόδοσή τους. Υπάρχουν ερευνητές που πιστεύουν πως η επικείμενη μείωση των κερδών των πιστωτικών ιδρυμάτων θα επηρεάσει την αρνητικά την απόδοση των μετοχών. Από την άλλη πλευρά υπάρχουν ερευνητές που υποστηρίζουν ότι οι τραπεζικές μετοχές μπορούν να επωφεληθούν από τους υψηλότερους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, εάν η αγορά δείξει μεγαλύτερη έμφαση στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Επίσης και η αγορά ομολόγων δεν θα παραμείνει ανεπηρέαστη από τη Βασιλεία III. Οι τράπεζες στην προσπάθειά τους να ικανοποιήσουν τους δύο συντελεστές ρευστότητας που θέτει το νέο πλαίσιο, θα στραφούν προς τα πιο ασφαλή ομόλογα, όπως τα κρατικά ομόλογα, τα καλυμμένα με ασφαλίσεις ομόλογα και τα υψηλής ποιότητας εταιρικά ομόλογα. Οι τράπεζες για να προσελκύσουν τους επενδυτές και για να ικανοποιήσουν τους δείκτες ρευστότητας θα προσπαθήσουν να εκδώσουν ομόλογα με εξασφαλίσεις, με απλούστερες δομές και μεγαλύτερη διαφάνεια.

Ο Γκόρτσος (2011) προβαίνει σε τρεις επισημάνσεις σχετικά με τις αναμενόμενες επιπτώσεις που ελλοχεύουν με την εφαρμογή των νέων διατάξεων:

Τα πιστωτικά ιδρύματα με την εφαρμογή των νέων διατάξεων μπορεί να οδηγηθούν σε περιορισμό της προσφοράς δανειακών κεφαλαίων με άμεσο αρνητικό αντίκτυπο στον πραγματικό τομέα της οικονομίας και στην ανάπτυξη (Όσο περισσότερες απαιτήσεις επιβάλλονται στη λειτουργία του πιστωτικού ιδρύματος, τόσο μεγαλύτερο είναι το λειτουργικό κόστος του φορέα και συνεπώς ακριβότερες οι χορηγήσεις κεφαλαίων στη πραγματική οικονομία. Σε αυτή την περίπτωση, το αποτέλεσμα θα είναι να επέλθει δυσκολία στη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και μείωση των δραστηριοτήτων τους, με συνέπεια την ύφεση, που οδηγεί σε ανεργία).

Η ανάγκη ανάκτησης τεράστιων κεφαλαίων από τις αγορές, ιδίως με την έκδοση κοινών μετοχών θα έχει ως αντίκτυπο την αναμενόμενη μείωση των αποδόσεων των

ιδίων κεφαλαίων τους, που θα τις φέρει σε μειονεκτική ανταγωνιστική θέση προς τις επιχειρήσεις άλλων κλάδων της οικονομίας, οι οποίες θα μείνουν σταθερές ή θα τείνουν να αυξάνονται.

Η επιτακτική ανάγκη μείωσης του κόστους των τραπεζών, είναι πιθανόν να τις οδηγήσει σε έναν κύκλο μετατόπισης των δραστηριοτήτων τους σε χώρες με χαλαρό ρυθμιστικό εποπτικό πλαίσιο ή σε τμήματα του χρηματοπιστωτικού συστήματος που τελούν υπό ήπια ρυθμιστική και εποπτική παρέμβαση.

3. Η ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2008

3.1 Η εμφάνιση και η αρχική εξέλιξη της οικονομικής κρίσης του 2008

Η κρίση του 2008 εμφανίστηκε αρχικά στις ΗΠΑ και από εκεί επεκτάθηκε σε όλο τον κόσμο λόγω της παγκοσμιοποίησης των αγορών.

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000 η FED, η κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ, ακολούθησε πολιτική χαμηλών επιτοκίων, φοβούμενη κυρίως τον κίνδυνο του αποπληθωρισμού. Από το 2000 μέχρι το 2003 η FED μείωσε το επιτόκιο δανεισμού από 6.5% στο 1%, παρέχοντας φθηνή πρόσβαση σε χρηματοδότηση για όλους, ιδιώτες και επιχειρήσεις. Έτσι το κόστος των στεγαστικών δανείων μειώθηκε δραστικά, παροτρύνοντας τους πολίτες στην αγορά κατοικιών. Ταυτόχρονα υπήρξε μια μεταστροφή της πολιτικής ηγεσίας που ωθούσε τους Αμερικάνους μέσω φθηνού δανεισμού και εγγυήσεων να εκπληρώσουν το αμερικάνικο όνειρο και να αποκτήσουν το δικό τους σπίτι. Όλα αυτά είχαν σαν αποτέλεσμα να αυξηθεί σημαντικά ο κλάδος των κατασκευών, αλλά το σημαντικότερο ήταν ότι οι τιμές των ακινήτων άρχισαν να αυξάνονται ραγδαία. Η αύξηση των τιμών των ακινήτων παρείχε ασφάλεια στα τραπεζικά ιδρύματα για τα δάνεια που χορηγούσαν, καθώς πίστευαν ότι η άνοδος των τιμών στα ακίνητα κάθε χρόνο παράλληλα με την αποπληρωμή των πρώτων δόσεων από τον οφειλέτη θα δημιουργούσαν ένα περιθώριο ασφάλειας ως εγγύηση των κεφαλαίων που χορηγούσαν. Έτσι, οι δύο κύριες κατηγορίες δανειοληπτών για ακίνητα, για ιδιοχρησία ή για πώληση σε υψηλότερη τιμή, εκμεταλλευόμενες τα χαμηλά επιτόκια, αύξησαν τη ζήτησή τους για δάνεια. Οι μεν πολίτες έβρισκαν συμφέρον να αγοράσουν δική τους κατοικία παρά να ενοικιάσουν, καθώς οι δόσεις βάσει των επιτοκίων ήταν χαμηλότερες από το ενοίκιο, ενώ στο τέλος αποκτούσαν και τη δική τους στέγη. Οι δε επενδυτές επένδυναν στην αγορά ακινήτων αγοράζοντας με δάνεια που κάλυπταν το 100% της αξίας του ακινήτου και πουλώντας τα επόμενα χρόνια σε τιμές που υπερκάλυπταν το ύψος των καταβληθεισών δόσεων, αποκομίζοντας κέρδη που αρκούσαν για την αποπληρωμή του δανείου (Α. Χριστόπουλος-Ι. Ντόκας 2012).

Οι τράπεζες έχοντας στη διάθεσή τους μεγάλη ρευστότητα μέσω FED και δυνάμενες να προσφέρουν ελκυστικά στεγαστικά δάνεια με πολύ χαμηλό επιτόκιο, επέκτειναν την πιστωτική τους βάση όσο το δυνατόν περισσότερο, συχνά μειώνοντας τις απαιτήσεις τους. Κατά συνέπεια, δημιουργήθηκε ο όρος “sub-prime lending”, που

σήμαινε ότι είχαν δοθεί δάνεια σε κακής ποιότητας δανειστές, τα οποία είχαν υψηλότερο ρίσκο, καθώς σε μία πιθανή κρίση, η τράπεζα θα βρισκόταν σε μια κατάσταση όπου πολλοί πελάτες της θα αδυνατίσουν το χρέος τους.

Επίσης, αυτή τη περίοδο παρατηρείται μεγάλη άνθιση στη δημιουργία νέων, περίπλοκων χρηματοοικονομικών προϊόντων. Μία τεχνική που χρησιμοποιούσαν οι τράπεζες ήταν να εκδίδουν ομόλογα, τα οποία βασίζονταν στα στεγαστικά δάνεια που είχαν χορηγήσει, ή για την ακρίβεια στην υπόσχεση πληρωμής αυτών των δανείων(τιτλοποίηση). Έτσι, η τράπεζα κατάφερνε να προεισπράξει ένα μεγάλο μέρος του δανείου που είχε την απαίτηση από τον πελάτη της να αποπληρώσει (μαζί με τον τόκο) και με την νέα ρευστότητα που είχε διαθέσιμη μπορούσε να εκδώσει καινούρια δάνεια..

Το συγκεκριμένο μοντέλο που ακολουθήθηκε από τις τράπεζες, συνήθως αποκαλούμενο ως “Originate and Distribute”, συντέλεσε και αυτό στην εμφάνιση της οικονομικής κρίσης. Ένα βασικό πρόβλημά του, αρχικά, ήταν ότι ναι μεν το ρίσκο διαχέονταν στην αγορά, αλλά η πολυπλοκότητα των χρηματοοικονομικών αυτών προϊόντων έκανε πολύ δύσκολη την κατανόησή τους από τους επενδυτές, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να παρακολουθηθούν σωστά, ούτε και να εκτιμηθεί το πραγματικό μέγεθος του κινδύνου. Έτσι οι επενδυτές βασίζονταν περισσότερο στην αξιολόγηση που έκαναν διάφοροι οίκοι αξιολόγησης (ενδεικτικά: Moody’s, Fitch, S&P), οι οποίοι είχαν, θεωρητικά, την εμπειρία και την τεχνογνωσία ώστε να κρίνουν επιτυχώς την ποιότητα αυτών των προϊόντων. Αυτοί οι οίκοι μετά από λίγο καιρό έγιναν πανίσχυροι και εξουσίαζαν την αγορά. Το πρόβλημα όμως που εμφανίστηκε ήταν ότι μπορούσαν να αποκομίσουν σημαντικά κέρδη μέσω των αξιολογήσεων που εμφάνιζαν, με αποτέλεσμα να μην είναι αντικειμενικοί πολλές φορές.

Εδώ πρέπει να γίνει μια μικρή αναφορά στο φαινόμενο των “golden boys”, που κατηγορήθηκαν έντονα για την κρίση. Αυτά τα στελέχη των τραπεζών και των οίκων ως επί το πλείστον πληρώνονταν μέσω προμηθειών, άρα κατά συνέπεια είχαν μεγαλύτερο όφελος στο να εκδίδονται συνεχώς καινούρια δάνεια και γενικότερα, τα επενδυτικά κεφάλαια να μετακινούνται διαρκώς. Το όφελος όμως αυτό ήταν συχνά διαφορετικό από το όφελος της τράπεζας, και με δεδομένο ότι οι ελεγκτικοί μηχανισμοί είχαν εξασθενήσει, ήτα πολύ δύσκολο να φανεί το μέγεθος του προβλήματος που είχαν προξενήσει στους ίδιους τους εργοδότες τους ουσιαστικά.

Η πορεία αυτή της αμερικάνικης οικονομίας άρχισε να ανακόπτεται όταν η FED αποφάσισε να αυξήσει τα επιτόκια για να αποφύγει τον πληθωρισμό. Η άνοδος των

επιτοκίων άρχισε να δυσκολεύει την αποπληρωμή των δανείων της πρώτης κατηγορίας δανειοληπτών. Οι πρώτες καθυστερήσεις στις καταβολές των δόσεων και τελικά η αύξηση των επισφαλειών έκαναν την εμφάνισή τους, με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι κατασχέσεις ακινήτων. Κατά συνέπεια αυξήθηκε η προσφορά κατοικίας και έπεσαν οι τιμές. Από την πλευρά της, η δεύτερη κατηγορία επενδυτών, μετά την πτώση των τιμών των ακινήτων, δεν είχαν λόγο να αποπληρώνουν τα δάνειά τους ,αφήνοντας τις τράπεζες να τους παίρνουν τα ακίνητα και να τα προωθούν σε πλειστηριασμό, αυξάνοντας περαιτέρω την προσφορά και την πτώση των τιμών τους Έτσι οι τράπεζες καταγράφουν τις πρώτες ζημιές(κυρίως από τα δάνεια κακής ποιότητας). Επίσης άρχισαν να αντιμετωπίζουν πρόβλημα ρευστότητας καθώς τα δάνεια δεν αποπληρώθηκαν και βρέθηκαν να έχουν στη κατοχή τους κατοικίες χαμηλότερης αξίας, για τα οποία δεν υπήρχε ζήτηση. Μέσω του παγκόσμιου τραπεζικού ,τα ομόλογα που είχαν κατασκευασθεί να βασίζονται στις πληρωμές των συγκεκριμένων στεγαστικών δανείων μετατράπηκαν και αυτά αφερέγγυα. Αυτά τα ομόλογα είχαν διασπαρθεί σε πολλές χώρες του κόσμου με αποτέλεσμα να “ μολύνουν” το τραπεζικό σύστημα και πολλές τράπεζες να αδυνατούν να αποπληρώσουν τις απαιτήσεις των επενδυτών για αυτό τα ομόλογα αυτά ονομάστηκαν τοξικά). Έτσι , είδαμε την πρώτη μεγάλη πτώχευση τραπεζικού ιδρύματος, αυτής της Lehman Brothers, τον Σεπτέμβριο του 2008 , μιας από τις μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας του κόσμου. Τότε κατάλαβε το ευρύ κοινό το μέγεθος του προβλήματος, καθώς η πτώχευση μιας, προβληματικής έστω, τράπεζας επηρέαζε άμεσα και άλλες τράπεζες που κρατούσαν ομόλογα της πρώτης.

Δεν μπορούμε όμως να πούμε με βεβαιότητα ,ότι η κύρια αιτία για τις εξελίξεις αυτές ήταν τα σύνθετα παράγωγα προϊόντα παραβλέποντας ότι το πρόβλημα αφορούσε την πτώση των τιμών των ακινήτων, που αποτελεί καθαρά παραδοσιακή τραπεζική εργασία και εύκολο τρόπο χορήγησης δανείων για αγορά κατοικίας, και όχι τα σύνθετα τραπεζικά που βασίζονταν πάνω σε αυτά τα ακίνητα. Την περίοδο εκείνη πολλοί ειδικοί επέρριπταν την ευθύνη στη χαμηλή οικονομική δυνατότητα των δανειοληπτών, η πλειοψηφία των οποίων ήταν μαύροι ή λατινοαμερικανοί, που ανήκαν κατά κύριο λόγο στα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα. Παρέβλεπαν επίσης, μάλλον εσκεμμένα, ότι οι άνθρωποι αυτοί, τους οποίους οι τράπεζες παρότρυναν επί σειρά ετών να δανείζονται όλο και περισσότερα χρήματα με εγγύηση το ακίνητό τους, κατέβαλλαν μέχρι τότε τις δόσεις τους κανονικά, κάτι που άλλαξε λόγω της αύξησης των επιτοκίων, η οποία οδήγησε τις τάξεις αυτές σε αδυναμία καταβολής των υποχρεώσεών τους.

Η επίδραση που είχε στην κρίση η απότομη μεταβολή των επιτοκίων φαίνεται και από τη νομισματική πολιτική που εφάρμοσαν τόσο οι ΗΠΑ όσο και η ΕΕ και τα άλλα κράτη. Η FED αντέδρασε πρώτη μειώνοντας τα επιτόκια και παρέχοντας ενέσεις ρευστότητας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η μείωση των επιτοκίων από το 5,5% το Σεπτέμβριο του 2007 έφτασε στο 0,25% το Δεκέμβριο του 2008. Η ΕΚΤ αντίστοιχα μείωσε τα επιτόκια από 4,25% τον Ιούλιο του 2008 σε 2,5% το Δεκέμβριο του 2008. Παράλληλα, διατέθηκαν πολλά δισεκατομμύρια ευρώ και δολάρια από τις κεντρικές τράπεζες των κρατών ως ένεση ρευστότητας στη διατραπεζική αγορά, καθώς οι εμπορικές τράπεζες έδειχναν απρόθυμες να δανείσουν η μια στην άλλη. Παρά τις παρεμβάσεις των νομισματικών αρχών, η ομαλότητα στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου ακολουθούσε αργή και εύθραυστη πορεία.

3.2 Η διάχυση της οικονομικής κρίσης του 2008- Κρίση κρατικών ομολόγων-κρίση δημοσίου χρέους

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κρίση, παρατηρούμε μια επιστροφή στην εφαρμογή κενσιανικών πολιτικών. Τα κράτη, των οποίων τα τραπεζικά ιδρύματα είτε είχαν μολυνθεί από «τοξικά» ομόλογα ή γενικότερα αντιμετώπισαν πρόβλημα ρευστότητας, αναγκάστηκαν να δημιουργήσουν πακέτα διάσωσης. Με αυτά τα πακέτα, συνήθως, το εκάστοτε κράτος εξαγόραζε ένα μέρος του κεφαλαίου του προβληματικού ιδρύματος, ενισχύοντάς το με την απαιτούμενη ρευστότητα, ενώ ταυτόχρονα το συγκεκριμένο ίδρυμα ή εταιρεία θα πρόβαινε σε ένα πρόγραμμα εξυγίανσης, ώστε να διασωθεί και να επανέλθει στην κερδοφορία.

Για να χρηματοδοτηθούν όμως οι προβληματικές επιχειρήσεις και ειδικότερα ο τραπεζικός κλάδος, το κάθε κράτος ουσιαστικά αναγκάστηκε να αυξήσει το δημόσιο χρέος του, εκδίδοντας και πουλώντας κρατικά ομόλογα στις χρηματαγορές. Τα κρατικά ομόλογα γενικότερα, θεωρούνται χαμηλού ρίσκου και παρέχουν χαμηλό επιτόκιο, καθώς πρακτικά είναι πολύ δύσκολο να κηρύξει πτώχευση ή στάση πληρωμών ένα ανεπτυγμένο κράτος. Το καινούριο χρέος που δημιουργήθηκε, πρακτικά έπρεπε να πληρωθεί από τους φορολογούμενους, οι οποίοι από την μία πλευρά πιέζονταν από την οικονομική κρίση και κυρίως την ανεργία, και από την άλλη βρέθηκαν εγκλωβισμένοι στην εφαρμογή πολιτικών λιτότητας και αύξηση της φορολογίας.

Παράλληλα, ειδικά για χώρες-μέλη της ζώνης του ευρώ, υπήρχαν περιορισμοί όσον αφορά τόσο τη νομισματική πολιτική (η οποία είχε περάσει εντελώς στα χέρια της

ΕΚΤ) όσο και στη δημοσιονομική πολιτική. Πιο συγκεκριμένα, το δημόσιο έλλειμμα έπρεπε να είναι σταθερά κάτω από 3% ετησίως και ο πληθωρισμός να κρατείται σε όσο το δυνατόν χαμηλότερα επίπεδα.

Έτσι, δημιουργήθηκε το εξής ερώτημα, το οποίο δυστυχώς δεν ήταν ρητορικό, αλλά δοκιμάστηκε στην πράξη από τους κερδοσκόπους των χρηματαγορών: είναι όντως ακίνδυνη η επένδυση σε κρατικά ομόλογα, ή μπορούν και τα κράτη, μετά τις επιχειρήσεις, να πτωχεύσουν και στην πράξη;

Η κρίση των κρατικών ομολόγων χτύπησε την Ευρώπη και πιο συγκεκριμένα τις πιο αδύναμες οικονομικά χώρες την παρούσα στιγμή: Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία και Ελλάδα, αλλιώς αποκαλούμενες και ως PIGS, από τα αρχικά των ονομάτων τους στην αγγλική γλώσσα. Η σκέψη των επενδυτών ήταν η εξής: όλες οι χώρες αναγκάστηκαν να αυξήσουν το δημόσιο χρέος τους και να εκδώσουν ένα πακτωλό ομολόγων προκειμένου να μπορέσουν να εφαρμόσουν προγράμματα εξυγίανσης. Αν μια μικρή χώρα, όπως η Ελλάδα, η οποία δεν φημίζεται για τους οικονομικούς της δείκτες και την αποδοτικότητά της θα κατέγραφαν ζημίες κάποτε θα σταματούσαν να την δανειζούν περαιτέρω. Η οικονομία της Ελλάδας όμως είναι μόλις το 3% της ευρωζώνης, επομένως, και σύμφωνα με τη λογική, δεν θα μπορούσε να επηρεάσει σημαντικά την παγκόσμια οικονομία. Ο κύριος φόβος όμως των επενδυτών ήταν ότι αν κατέρρεε η Ελλάδα, την επόμενη μέρα θα αντιμετώπιζαν δυσκολίες να χρηματοδοτήσουν το χρέος τους άλλες χώρες, με λογική συνέπεια αυτού να κατέρρεαν μία μία όλες οι αδύναμες χώρες. Μια πτώχευση πχ της Ισπανίας (που έχει πολύ υψηλή ανεργία) θα ήταν αρκετή να προκαλέσει από μόνη της παγκόσμια κρίση πολύ σοβαρότερη από αυτήν που προκλήθηκε εξαιτίας της Lehman Brothers.

Ο κύριος στόχος των κερδοσκόπων στη νέα «μάχη» που στήθηκε, ήταν η Ελλάδα, η οποία με το που άλλαξε η κυβέρνηση στα τέλη του 2009 ανακοίνωσε ότι το δημόσιο έλλειμμα της έφτασε το πρωτοφανές 12,7% ενώ θα έπρεπε μέσα στο 2010 να εκδώσει ομόλογα ύψους 54δισ ευρώ, μόνο για να αναχρηματοδοτήσει παλαιότερους δανεισμούς και να πληρώσει τόκους. Έτσι, οι ως συνήθως... ύποπτοι οίκοι αξιολόγησης προχώρησαν σε απανωτές και συνδυασμένες υποβαθμίσεις των ελληνικών ομολόγων και αρνητικές εκθέσεις όσον αφορά τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, αυξάνοντας δραματικά τόσο το απαιτούμενο επιτόκιο δανεισμού(που συμπτωματικά, οι ίδιοι πωλούσαν) σε περίπτωση πτώχευσης. Το στοίχημα ήταν αν η Ελλάδα θα άντεχε τα σχεδόν τοκογλυφικά επιτόκια ή θα αναγκαζόταν να βγει από την

ευρωζώνη και να εφαρμόσει τη δική της νομισματική πολιτική και να προχωρήσει στην πολυπόθητη υποτίμηση που θα έλυνε, έστω προσωρινά, το πρόβλημα.

Μετά από διαβουλεύσεις μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. και ειδικότερα αρκετά έντονες αντιδράσεις από τη Γερμανία, καθώς δεν ήθελε να πληρώσει για τις ατασθαλίες των ελληνικών κυβερνήσεων αλλά ούτε και να δημιουργήσει ιστορικό ότι όποια χώρα είχε πρόβλημα θα διασωζόταν, τελικά συμφωνήθηκε να δημιουργηθεί ένα πακέτο βοήθειας για την Ελλάδα από όλες τις χώρες της Ευρώπης, μαζί με τη συνδρομή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), συνολικού ύψους 110δισ ευρώ. Επίσης αποφασίστηκε να δημιουργηθεί ένα οικονομικό «δίκτυο» ασφαλείας ύψους 1 τρις ευρώ, για να αποφευχθεί οριστικά και δια παντός ο κίνδυνος κατάρρευσης του ευρώ, του οποίου είχε πέσει πολύ η αξία λόγω της Ελλάδας. Ταυτόχρονα, η Ελλάδα ανακοίνωσε ένα πρωτοφανές, για τα δεδομένα της χώρας, πρόγραμμα εξυγίανσης του δημοσίου τομέα και αύξησης της φορολογίας, προκειμένου να μειωθεί το δημόσιο έλλειμμα και να φτάσει το επιθυμητό 3% μέχρι το 2013.

Κλείνοντας το θέμα της αντιμετώπισης της κρίσης και ειδικότερα του προβλήματος που προέκυψε με τα κρατικά ομόλογα, μπορούμε να βγάλουμε μερικά, σχετικά ασφαλή, συμπεράσματα.

Πρώτον, παρατηρούμε μια σημαντική διαφορά στον τρόπο αντιμετώπισης ανάμεσα στις δύο πλευρές του Ατλαντικού. Οι ΗΠΑ, αποφάσισαν να τυπώσουν χρήμα και να ξεπεράσουν την κρίση με την εφαρμογή νομισματικής πολιτικής, σώζοντας ταυτόχρονα όποια εταιρεία είχε πρόβλημα, μετά το ολέθριο λάθος που διέπραξαν, αφήνοντας την Lehman Brothers να καταρρεύσει. Αντιθέτως, οι χώρες της Ε.Ε. βρέθηκαν σε πολύ δύσκολη, καθώς ήταν αντικειμενικά δύσκολο να συμφωνήσουν ομοφώνως στην εφαρμογή ενιαίας στρατηγικής, με την Γερμανία να προβάλλει τις πιο έντονες αντιδράσεις, καθώς αφενός η οικονομία αντιμετώπιζε πολύ ήπια την ύφεση, και αφετέρου δεν ήθελε να δημιουργήσει την εντύπωση ότι θα πλήρωνε η ίδια για τα προβλήματα όλων των υπόλοιπων χωρών.

Δεύτερον, είναι η πρώτη φορά στα ιστορικά που δημιουργείται ένα τόσο μεγάλο πακέτο στήριξης της οικονομίας ενός κράτους, πόσο μάλλον ενός μέλους της ευρωζώνης, στο οποίο να συμμετέχει και το ΔΝΤ. Μόλις λίγους μήνες πριν υλοποιηθεί τελικά αυτή η πρόταση, θεωρείτο ακραίο και υποτιμητικό το να επικρατεί στο ΔΝΤ να εμπλακεί στα εντός της Ε.Ε. θέματα.

Τρίτον, φάνηκαν δομικές αδυναμίες του συστήματος, όπως η εξασθένηση των ελεγκτικών μηχανισμών και η υπέρμετρη ισχυροποίηση των οίκων αξιολόγησης και

προτάσεις αντιμετώπισης αυτών των θεμάτων αποτέλεσαν μέρος των συζητήσεων των αρμοδίων αρχών, έστω και αργοπορημένα. Ειδικά για το θέμα της Ελλάδας, η αντιμετώπιση του διαφαινόμενου προβλήματος άργησε χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα για αρκετές ημέρες η Ελλάδα να αποτελεί έρμαιο των ορέξεων των χρηματαγορών και των κερδοσκόπων.

Στην παρούσα κρίση μπορούμε να διακρίνουμε τρεις φάσεις, οι οποίες ουσιαστικά είναι και τα κύματα «μετάδοσης» της κρίσης από το σημείο δημιουργίας τους στο περιβάλλον μέσω της παγκοσμιοποίησης (Α. Χριστόπουλος-Ι. Ντόκας, 2012).

Πρώτη φάση: Η υπερβολική πλεονάζουσα ποσότητα χρήματος στις ΗΠΑ, εξαιτίας της μακροχρόνιας πολιτικής των χαμηλών επιτοκίων από την κεντρική τράπεζα αλλά και της πολιτικής της αμερικανικής κυβέρνησης «κατοικία για όλους», διοχετεύτηκε σε στεγαστικά δάνεια και σε παράγωγα χρηματοπιστωτικά προϊόντα με υποκείμενο προϊόν τα δάνεια σε κατοικίες, προκαλώντας πληθωριστική άνοδο της αξίας της κατοικίας και της επαγγελματικής στέγης.

Αυτή η (πρώτη) φάση της κρίσης χαρακτηρίζεται από τη δημιουργία μιας οικιστικής «φούσκας». Η αμερικανική κυβέρνηση επέλεξε να αντιμετωπίσει την κατάσταση επιβάλλοντας επιπρόσθετα οικονομικά μέτρα αντί να αφήσει ελεύθερη την αγορά, εν μέσω κρίσης, να απομακρύνει, όπως γίνεται στις ελεύθερες οικονομίες, την υπερβολική ρευστότητα από το οικονομικό σύστημα.

Δεύτερη φάση: Οι παρεμβάσεις ρευστότητας της κυβέρνησης των ΗΠΑ, λόγω της ηγεμονικής θέσης τους στο παγκόσμιο (ή παγκοσμιοποιημένο) σύστημα, εν έβλαψαν μόνο την αμερικανική οικονομία αλλά και όλο τον κόσμο. Το αρνητικό αποτέλεσμά τους απλώθηκαν παντού και στα ασθενή σημεία του συστήματος δημιούργησαν νέες κρίσεις.

Τέτοια αδύνατα σημεία εμφανίζονται και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ιδίως στην ευρωζώνη, λόγω της υπερβολικής τεχνικότητας του συστήματος και ιδίως του νομίσματος, γιατί το ευρώ δεν είναι ένα κοινό νόμισμα το οποίο προήλθε από την ένωση των οικονομιών των κρατών-μελών της ΕΟΚ αλλά ένα κοινό νόμισμα το οποίο επιβλήθηκε με σκοπό να συνενώσει τις οικονομίες των κρατών-μελών της ΕΟΚ, οι οποίες ήταν και παραμένουν τελείως ανομοιογενείς μεταξύ τους.

Η κρίση εκδηλώθηκε με ιδιαίτερη βιαιότητα σε αυτά τα σημεία: από τα αμερικανικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα το πρόβλημα μεταφέρθηκε στα ομόλογα των ευρωπαϊκών κρατών, ιδίως αυτών με τις λιγότερο ανταγωνιστικές οικονομίες. Με αυτόν τον τρόπο, το τραπεζικό σύστημα, ο βασικός διαμεσολαβητής μεταξύ της

χρηματοπιστωτικής και της πραγματικής οικονομίας, πριν ανακάμψει από την κρίση, υπέστη νέα δοκιμασία. Από τον τρόπο μετάδοσης της κρίσης, αυτά τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα ονομάστηκαν «τοξικά».

Τρίτη φάση: η κρατικοποίηση των χρεών του τραπεζικού τομέα και τα πακέτα στήριξης των οικονομιών που εφάρμοσαν τα κράτη σε συνδυασμό με τα μειωμένα έσοδά τους εξαιτίας της ύφεσης οδήγησαν σε έκρηξη τον δημόσιο δανεισμό για σχεδόν όλες τις χώρες. Η τρίτη φάση της κρίσης αποκαλείται αλλιώς και κρίση (του δημόσιου) χρέους. Η αύξηση των αναγκών δανεισμού των κρατών αύξησε δραματικά τη ζήτηση για κεφάλαια στις διεθνείς χρηματαγορές, τη στιγμή που οι μεγάλες τράπεζες και τα επενδυτικά κεφάλαια, προσπαθώντας να περιορίσουν τους κινδύνους των χαρτοφυλακίων τους, μείωναν την προσφορά χρήματος και απέφευγαν την τοποθέτηση σε μακροχρόνιες επενδύσεις.

Η αύξηση της ζήτησης από τη μια πλευρά και η μείωση της προσφοράς από την άλλη αύξησαν το κόστος του χρήματος και την επιλεκτικότητα των διεθνών επενδυτών όσον αφορά το πού θα επενδύσουν. Εμφανίστηκε μία τάση προτίμησης ασφαλών επενδύσεων χαμηλού κινδύνου, με αποτέλεσμα χώρες με αδύναμες οικονομίες να δυσκολεύονται να αντλήσουν κεφάλαια και, αν τα έβρισκαν, να πληρώνουν ιδιαίτερα υψηλό επιτόκιο.

3.3 Η Χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση της Ευρωζώνης

3.3.1 Οι αιτίες και τα χαρακτηριστικά της κρίσης

Το 1992 τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπέγραψαν τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, με την οποία ανέλαβαν την υποχρέωση να περιορίσουν το δημοσιονομικό έλλειμμα και το χρέος τους. Στις αρχές του 2000 κάποιες χώρες μέλη της ΕΕ αποτυγχάνουν να παραμείνουν εντός των ορίων των κριτηρίων του Μάαστριχτ και στράφηκαν στην τιτλοποίηση μελλοντικών εσόδων για να μειώσουν τα χρέη και τα ελλείμματά τους, αποφεύγοντας τη βέλτιστη πρακτική και αγνοώντας τα διεθνή πρότυπα. Αυτό επέτρεψε στα κράτη να αποκρύψουν το ύψος του ελλείμματος και του χρέους μέσα από ένα συνδυασμό τεχνικών, που περιλάμβαναν ασυνεπή λογιστική, συναλλαγές εκτός ισολογισμού καθώς και τη χρήση σύνθετων κατασκευών παραγωγών συναλλάγματος και χρέους.

Από τα τέλη του 2009 δημιουργήθηκαν μεταξύ των επενδυτών φόβοι πτώχευσης ως αποτέλεσμα του αυξανόμενου ύψους ιδιωτικού και δημόσιου χρέους σε

όλο τον κόσμο σε συνδυασμό με ένα κύμα υποβάθμισης του δημόσιου χρέους ορισμένων ευρωπαϊκών κρατών από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης. Οι αιτίες της κρίσης σε κάθε χώρα ποικίλλουν: Σε αρκετές το ιδιωτικό χρέος, που προέκυψε εξαιτίας της φούσκας των ακινήτων, μεταφέρθηκε στο δημόσιο χρέος σαν αποτέλεσμα της διάσωσης των τραπεζικών συστημάτων και των κυβερνητικών αντιδράσεων απέναντι στις οικονομίες που επιβραδύνθηκαν μετά από το σπάσιμο της φούσκας. Στην Ελλάδα το δημόσιο χρέος διογκώθηκε με δανεισμό, που έγινε για διάφορους λόγους όπως οι δεσμεύσεις για υψηλούς μισθούς και συντάξεις, η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων κ.α. Ένα σημαντικό μέρος του δημόσιου χρέους το έχουν στην ιδιοκτησία τους οι Ευρωπαϊκές τράπεζες, με αποτέλεσμα να ενισχύονται οι ανησυχίες σχετικά με τη φερεγγυότητα τόσο των τραπεζικών συστημάτων όσο και των ίδιων των κρατών. Αμφίδρομα αρκετά κράτη ενισχύουν οικονομικά τις τράπεζες, οι οποίες έχουν πάθει μεγάλες ζημιές για διάφορους λόγους (κατοχή τοξικών ομολόγων, έκθεση στο συστημικό κίνδυνο, φυγή καταθέσεων, capital control κ.α.), με αποτέλεσμα να αυξάνεται ακόμα περισσότερο το δημόσιο χρέος. Επιπλέον η οικονομική μεγέθυνση ήταν αργή στο σύνολο της Ευρωζώνης και άνισα κατανεμημένη ανάμεσα στα κράτη μέλη της. Τέλος η ίδια η δομή της Ευρωζώνης ως νομισματικής ένωσης ,χωρίς δημοσιονομική ένωση(διαφορετικά φορολογικά και συνταξιοδοτικά συστήματα κ.α.) συνεισέφερε στην κρίση και περιόρισε την ικανότητα των Ευρωπαίων ηγετών να αντιδράσουν αποτελεσματικά.

Η οικονομική κρίση της Ευρωζώνης είναι μια συνεχιζόμενη κρίση που επηρεάζει τις χώρες της Ευρωζώνης από τις αρχές του 2009, όταν 10 τράπεζες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ζήτησαν να λάβουν πακέτο διάσωσης. Η κρίση έκανε δύσκολο ή αδύνατο για κάποιες χώρες να εξοφλήσουν ή να αναχρηματοδοτήσουν το δημόσιο χρέος τους χωρίς τη βοήθεια τρίτων μερών, όπως η ΕΚΤ ή το ΔΝΤ. Οι κυβερνήσεις των κρατών αυτών ζήτησαν και έλαβαν πακέτα διάσωσης υπογράφοντας οι περισσότερες μνημόνια συνεργασίας με μια επιτροπή που έγινε γνωστή ως Τρόικα και σχηματίστηκε από τρεις διεθνείς οργανισμούς: την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ), την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Με τα μνημόνια, τα κράτη που έχουν οικονομικά προβλήματα, δεσμεύονται ότι θα κάνουν τις απαραίτητες ενέργειες που θα τους υποδειχθούν, ώστε να καταφέρουν να εξυγιάνουν τα δημοσιονομικά τους και να συνεχίζουν να λαμβάνουν οικονομική βοήθεια για να μη καταρρεύσουν. Είναι δηλαδή σαν ένα συμβόλαιο με κάποιους όρους που θα πρέπει να τηρήσει το κράτος που

δεσμεύεται να εφαρμόσει. Είναι φανερό ότι η Τρόικα είναι στην ουσία σαν να επεμβαίνει στη διακυβέρνηση μιας χώρας, αφού ορίζει σε μεγάλο βαθμό τι θα λειτουργήσει και πώς. Η χώρα, που έχει υπογράψει μνημόνιο, μπαίνει σε περίοδο παρατεταμένης λιτότητας λόγω των μέτρων που λαμβάνει η κυβέρνηση, με υπόδειξη της Τρόικας, για την εξοικονόμηση πόρων με σκοπό να επανέλθει σε περίοδο ανάκαμψης. Βέβαια η αποτελεσματικότητα των μέτρων είναι υπό αμφισβήτηση από πολλούς οικονομολόγους. Οι χώρες που έχουν υπογράψει μνημόνιο είναι: Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία, Κύπρος. Η Ισπανία έλαβε οικονομικό πακέτο διάσωσης, χωρίς να υπογράψει μνημόνιο. Από τις χώρες αυτές μόνο η Ελλάδα βρίσκεται ακόμη σε μνημόνιο.

Για την εφαρμογή των προγραμμάτων διάσωσης και την αντιμετώπιση της κρίσης στην Ευρωζώνη, η ΕΕ δημιούργησε τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (EFSM), ένα πρόγραμμα χρηματοδότησης έκτακτης ανάγκης, το οποίο βασίζεται σε αντληθέντα κεφάλαια από τις χρηματοπιστωτικές αγορές και κατοχυρώνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή χρησιμοποιώντας τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως εγγύηση. Λειτουργεί υπό την εποπτεία της Επιτροπής και αποσκοπεί στη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στην Ευρώπη με την παροχή οικονομικής βοήθειας προς τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που βρίσκονται σε οικονομική δυσκολία. Το ταμείο της Επιτροπής έχει την εξουσία να αυξηθεί έως 60 δις ευρώ. Ταυτόχρονα από τον Ιούνιο του 2010 η ΕΕ ίδρυσε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF). Ο μηχανισμός αυτός μπορούσε να εκδώσει ομόλογα ή άλλα χρεόγραφα στην αγορά για να αυξήσει τα κεφάλαια για την παροχή δανείων προς χώρες της με οικονομικά προβλήματα, να προχωρήσει σε αναδιάρθρωση των κεφαλαίων των τραπεζών ή να αγοράσει κρατικά ομόλογα. Η έκδοση των ομολόγων συνοδεύονταν από εγγυήσεις που παρέχονταν από τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης ανάλογα με το μερίδιό τους στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ. Το αρχικό πλάνο προέβλεπε πως η διευκόλυνση μπορεί να συνδυαστεί με δάνεια ύψους μέχρι 60 δις ευρώ από το EFSM και έως 250 δις ευρώ από το ΔΝΤ, με σκοπό να δημιουργηθεί ένα οικονομικό δίκτυο ασφαλείας μέχρι 750 δις ευρώ. Μετά την συνέχιση της οικονομικής στις χώρες της Νότιας Ευρώπης και την Ιρλανδία και κυρίως την ανάγκη αντιμετώπισης του προβλήματος χρέους της Ελλάδας, τα κράτη μέλη αποφάσισαν τον Ιούλιο 2011 να προχωρήσουν σε αναβάθμιση του ρόλου του ταμείου. Σύμφωνα με τις αποφάσεις αυτές, το EFSF θα έχει τη δυνατότητα να αγοράζει κρατικά ομόλογα και από τη

δευτερογενή αγορά. Επιπλέον θα μπορεί να ανοίγει “προληπτικές γραμμές πίστωσης” σε κράτη της Ευρωζώνης πριν αυτά αποκλειστούν από τις αγορές, αλλά και να δανείζει χρήματα στις κυβερνήσεις για ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών. Τόσο το EFSM, όσο και το EFSF, λειτούργησαν μέχρι τον Ιούνιο του 2012, οπότε αντικαταστάθηκαν από το (μόνιμο) Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM). Έχει σαν μέλη όλα τα μέλη της Ευρωζώνης και τέθηκε σε εφαρμογή από τον Ιανουάριο του 2013, όταν επικυρώθηκε από τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης. Ο ESM αποτελεί το πιο κεφαλαιοποιημένο διεθνές χρηματοοικονομικό ίδρυμα και το μεγαλύτερο περιφερειακό μηχανισμό αντιμετώπισης κρίσεων παγκοσμίως.

Πέρα από την εφαρμογή πολιτικών μέτρων και προγραμμάτων διάσωσης για την αντιμετώπιση της κρίσης της Ευρωζώνης, η ΕΚΤ έχει λάβει μέτρα, χαμηλώνοντας τα επιτόκια και παρέχοντας φθηνά δάνεια ύψους πάνω από ένα τρις ευρώ στις ευρωπαϊκές τράπεζες (ELA). Στο σημείο αυτό πρέπει να τονισθεί ότι, ενώ στις ΗΠΑ για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης η Κεντρική Τράπεζα (FED) έλαβε μέτρα για αύξηση της παραγωγής και τόνωση της ζήτησης και της λαϊκής κατανάλωσης (όπως λέμε τύπωσε χρήμα), στην Ευρώπη οι θεσμοί και η ΕΚΤ παρέμειναν στην πολιτική της λιτότητας και της δημοσιονομικής πειθαρχίας. Μόνο τα τελευταία χρόνια έλαβε κάποια μέτρα χαλάρωσης της λιτότητας, όπως η μείωση των επιτοκίων. Στις 6 Σεπτεμβρίου 2012 η ΕΚΤ, για να καθησυχάσει τις χρηματαγορές, ανακοίνωσε δωρεάν άνευ ορίων υποστήριξη για όλες τις χώρες της Ευρωζώνης που συμμετείχαν σε πρόγραμμα διάσωσης ή σε προληπτικό πρόγραμμα, μέσα από τις Οριστικές Χρηματικές Συναλλαγές (OMT) , που χαμηλώνουν τις αποδόσεις των κρατικών ομολόγων. Από τα μέσα του 2014 η ΕΚΤ άρχισε να εφαρμόζει το πρόγραμμα ποσοτική χαλάρωσης (QE), σύμφωνα με το οποίο η ΕΚΤ αγοράζει από τις τράπεζες ομόλογα χρέους κρατών. Έτσι οι τράπεζες έχουν χρήμα το οποίο μπορούν να ρίξουν στην αγορά, με αποτέλεσμα στην αγορά υπάρχουν και κινούνται συνεχώς κάποια δις επιπλέον. Όμως, επειδή έτσι αυξάνεται ο πληθωρισμός, σύμφωνα με τις προθέσεις της ΕΚΤ, το πρόγραμμα της ποσοτικής χαλάρωσης πρόκειται να ολοκληρωθεί στο τέλος του 2017. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα δεν μετέχει στο πρόγραμμα, επειδή βρίσκεται ακόμη σε μνημόνιο.

Παράλληλα με τα μέτρα της ΕΚΤ για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης στην Ευρωζώνη, η ίδια η ΕΕ κατά τη διάρκεια της κρίσης δημιούργησε ενιαίους μηχανισμούς ρύθμισης, εποπτείας, εκκαθάρισης τραπεζών και προστασίας των καταθέσεων. Στη Σύνοδο Κορυφής τον Ιούνιο του 2012 αποφασίσθηκε η δημιουργία

ενός Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (EEM ή SSM), για το σύνολο των τραπεζών της ζώνης του ευρώ. Η λειτουργία του EEM επιτρέπει την απευθείας ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών από τον ESM. Καθώς η εποπτεία των τραπεζών μεταφέρεται ουσιαστικά σε ένα ενιαίο εποπτικό μηχανισμό, απαιτούνταν επίσης ένας ενιαίος μηχανισμός εξυγίανσης, ο οποίος θα διαφυλάσσει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, εξασφαλίζοντας ένα αποτελεσματικό πλαίσιο για την εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων, που θα προστατεύσει επαρκώς τους καταθέτες και, προ πάντων, τους φορολογούμενους σε περιπτώσεις τραπεζικών κρίσεων. Έτσι στις 10 Ιουλίου του 2013 η ΕΕ υπέβαλε σχετική πρόταση, με στόχο την υιοθέτησή της μέσα στο 2014 και την πλήρη λειτουργία ενός ενιαίου μηχανισμού εξυγίανσης από 1-1-2015, επιταχύνοντας την πορεία προς την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση. Με τις ρυθμίσεις που περιλαμβάνει η πρόταση, αποδυναμώνεται αισθητά η αλληλεπίδραση μεταξύ δημοσιονομικών και τραπεζικών κρίσεων.

Τα κράτη της Ευρωζώνης στα οποία εμφανίστηκε εντονότερη η οικονομική κρίση μπορούν να χωρισθούν σε δύο κατηγορίες: Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν η Ιρλανδία, η Ισπανία και η Κύπρος, όπου η κρίση ξεκίνησε σαν τραπεζική κρίση και οδηγήθηκε σε δημοσιονομική κρίση και σε κρίση χρέους. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν η Πορτογαλία και η Ελλάδα, όπου, ναι μεν το τραπεζικό σύστημα παρουσίαζε προβλήματα, αλλά πρωταρχικό ρόλο στην εμφάνιση και στην εξέλιξη της κρίσης έπαιξαν τα δημοσιονομικά προβλήματα και το πρόβλημα του δημοσίου χρέους. Βέβαια και άλλες χώρες της Ευρωζώνης έχουν υψηλό δημόσιο χρέος, όπως η Ιταλία και η Γαλλία, ενώ και σε πολλές χώρες υπάρχουν τράπεζες με μεγάλα προβλήματα, όπως η Monte die Paschi di Siena στην Ιταλία και Deutsche Bank στη Γερμανία. Παρακάτω θα εξετάσουμε την οικονομική κρίση των κρατών της πρώτης κατηγορίας, η οποία στην πρώτη φάση ήταν κυρίως χρηματοπιστωτική κρίση.

3.3.2 Η τραπεζική και οικονομική κρίση στην Ιρλανδία

Η Ιρλανδία μέχρι τα τέλη του 2010, αντιμετώπιζε τέσσερις αλληλοσυνδεδεμένες κρίσεις:

- 1 Η κρίση στη στεγαστική αγορά, με εκατοντάδες νοικοκυριά σε αρνητικό ισοζύγιο.
- 2 Η κρίση στην αγορά εργασίας, με εκατοντάδες χιλιάδες είτε να είναι άνεργοι είτε να έχουν εγκαταλείψει τη χώρα.
- 3 Η κρίση στα δημόσια οικονομικά.

4 Η κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Ένας βασικός λόγος για την κρίση στη στεγαστική αγορά ήταν, ο εύκολος δανεισμός μετά την είσοδο στο ευρώ (το ίδιο συνέβη και στην Ισπανία). Το κράτος δεν χρειαζόνταν πια να αυξήσει τους φόρους να ισοσκελίσει τον προϋπολογισμό του και τα νοικοκυριά μπορούσαν να χρεωθούν για να καταναλώσουν ή να χτίσουν.

Όσο για την ανεργία, που το 2007 ήταν στο 4,7%, μέχρι το 2010 είχε σχεδόν τριπλασιαστεί φτάνοντας στο 13,9%. Πρόβλημα που μοιραία οδήγησε σε ένα ακόμη πολύ σοβαρό πρόβλημα: τη φυγή των νέων στο εξωτερικό προς αναζήτηση εργασίας.

Οι δύο πρώτες, αν και πολύ μεγάλες κρίσεις δεν οδήγησαν απευθείας στην είσοδο της Ιρλανδίας στο Μνημόνιο. Οι άλλες δύο, ωστόσο- η κρίση στα δημόσια οικονομικά και η κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος- την οδήγησαν.

Όταν τον Σεπτέμβριο του 2008 η Lehman Brothers κατέρρευσε, το κραχ απλώθηκε σε όλον τον κόσμο και οι Ιρλανδικές τράπεζες (με τη φούσκα του φθηνού χρήματος) βρέθηκαν στο κόκκινο. Η Ιρλανδική κυβέρνηση, τότε, ανέλαβε όλες τις υποχρεώσεις των πτωχευμένων ιρλανδικών τραπεζών. Δεν εγγυήθηκε μόνο τις καταθέσεις των πολιτών αλλά και κάθε υποχρέωση, προς κάθε δικαιούχο, υποκύπτοντας στην πίεση των Ευρωπαίων. Οι τράπεζες των άλλων χωρών (κυρίως γερμανικές γαλλικές και βρετανικές) ήταν εξαιρετικά εκτεθειμένες στην ιρλανδική φούσκα και θα είχαν σημαντικό πρόβλημα, αν τις άφηναν να πτωχεύσουν. Έτσι τα βάρη των τραπεζών μεταφέρθηκαν στο δημόσιο προϋπολογισμό, το έλλειμμα της Ιρλανδίας από σχεδόν μηδενικό το 2007 έφθασε στο 25% το 2010 και το χρέος από 25% εκτινάχτηκε στο 96,2% το 2010.

Σε σχέση με τα δημόσια οικονομικά, κατά την περίοδο 2000-2007, η Ιρλανδική κυβέρνηση είχε κάνει όλο και περισσότερες μόνιμες δαπάνες, αλλά αυτές βασίστηκαν σε εντελώς προσωρινές πηγές εσόδων, ιδίως στον τομέα των κατασκευών. Έτσι, όταν η οικονομική δραστηριότητα στέρεψε, ακολούθησαν μεγάλα δημόσια ελλείμματα που προστέθηκαν στο εθνικό χρέος. Αυτό επιδεινώθηκε από τα χρήματα που οι φορολογούμενοι έπρεπε να πληρώσουν για τις μεγάλες τράπεζες ώστε να αποτραπεί η κατάρρευση. Τα χρήματα αυτά δεν προστάτευσαν μόνο τους καταθέτες, αλλά και τους ομολογιούχους, μεταξύ των οποίων γερμανικές, γαλλικές και βρετανικές τράπεζες. Παρ' όλα αυτά, το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν τα μη διατηρήσιμα δημόσια ελλείμματα.

Τον Νοέμβριο του 2010 η Ιρλανδία μπήκε σε μνημόνιο συνοδευόμενο με χρηματοδότηση 85 δις ευρώ – ίση με το 58% του ΑΕΠ. Σύμφωνα με το μνημόνιο, η Ιρλανδική κυβέρνηση συμφώνησε να εφαρμόσει πρόγραμμα λιτότητας 15 δις ευρώ, το

οποίο περιλαμβάνει μείωση του βασικού ωρομισθίου, περικοπές θέσεων στο Δημόσιο, «μαχαίρι» στο πρόγραμμα κρατικών δαπανών και αυξήσεις στους φόρους φυσικών προσώπων την περίοδο 2011-14.

Πιο αναλυτικά, η κυβέρνηση αναμένεται να μειώσει τις δημόσιες δαπάνες κατά 7 δις ευρώ και τις κρατικές επενδύσεις κατά 3 δις ευρώ. Ο βασικός πρώτος μισθός των δημοσίων υπαλλήλων μειώνεται κατά 10%, ενώ το ελάχιστο ωρομίσθιο μειώνεται κατά 1 ευρώ στα 7,65 ευρώ. Επίσης στο δρόμο θα βρεθούν 24.750 δημόσιοι υπάλληλοι.

Τα μέτρα λιτότητας περιλαμβάνουν περικοπές 2,8 δις ευρώ στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και αυξήσεις στη φορολογία εισοδήματος της τάξης των 1,9 δις ευρώ. Ο φόρος προστιθέμενης αξίας θα αυξηθεί στο 23% το 2014, από 21% , ενώ θα μειωθούν οι φορολογικές ελαφρύνσεις για τους συνταξιούχους. Συν τοις άλλοις εισέρχεται νέο τέλος στην ακίνητη περιουσία.

Επιπροσθέτως αυξάνεται ο φόρος ρύπων από 15 ευρώ/τόνο σε 30 ευρώ. Ο φόρος γίνεται σταδιακά 25 ευρώ το 2010 και 30 ευρώ το 2014.

Εν μέσω όλων αυτών των μέτρων η Ιρλανδία δε βάζει χέρι στον ελκυστικό συντελεστή φορολόγησης των επιχειρήσεων, 12,5% τον οποίο αφήνει αμετάβλητο.

Το πρόγραμμα λιτότητας επιμερίζεται σε 10 δις ευρώ περικοπές δαπανών και σε 5 δις ευρώ αύξησης φορολογικών συντελεστών. Επιπλέον, το Δουβλίνο επρόκειτο να προχωρήσει στην κρατικοποίηση και της Bank of Ireland, μετά την παρέμβαση στην Anglo Irish Bank, που βρίσκονταν ήδη υπό κρατικό έλεγχο.

Στα τρία χρόνια εφαρμογής του προγράμματος η Ιρλανδία παρέμεινε ο καλός μαθητής της Ευρώπης. Το ιρλανδικό ΑΕΠ αυξήθηκε 1,7%, οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 8,3% και οι ιρλανδικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 12,6%.

Τον Νοέμβριο του 2013, στη συνεδρίαση του Eurogroup, επικυρώθηκε, σχεδόν με πανηγυρικό τρόπο, η έξοδος της Ιρλανδίας από το μνημόνιο και μάλιστα με “καθαρό” τρόπο, χωρίς να χρειαστεί δηλαδή ένας προστατευτικός μηχανισμός από τους δανειστές κατά την αρχική φάση της εξόδου στις αγορές. Στην απόφαση επισημαίνεται ότι στην Ιρλανδία τα επιτόκια δανεισμού έχουν εξομαλυνθεί, ότι υπάρχουν σαφείς ενδείξεις επιστροφής σε βιώσιμη ανάπτυξη και δημιουργία θέσεων εργασίας και υπογραμμίζεται ότι τα 20 δις ευρώ που υπάρχουν ως “μαξιλάρι” στα ταμεία της χώρας είναι αρκετά για να αποσοβήσουν πιθανούς εσωτερικούς ή εξωτερικούς κινδύνους.

Η Ιρλανδία βγήκε από το μνημόνιο στις 15 Δεκεμβρίου του 2013. Ένας συνδυασμός τριών παραγόντων βοήθησε ώστε να βρεθεί η Ιρλανδία εκτός Μνημονίου:

-Νέα κυβέρνηση με φρέσκια λαϊκή εντολή και δύναμη στη Βουλή, που μπόρεσε να περάσει μια σειρά σκληρών μέτρων.

- ✓ -Η πλειοψηφία του κόσμου αναγνώριζε ότι υπήρξαν οικονομικές «υπερβολές» τα χρόνια μέχρι το 2007, οπότε ήταν απαραίτητη μια οικονομική προσαρμογή. Έτσι δεν υπήρξαν πολλές διαμαρτυρίες για τη λιτότητα.
- ✓ -Αυτό βοήθησε και στον τρίτο και καθοριστικό λόγο: Τη διατήρηση των ξένων επενδύσεων ακόμη και μέσα στη κρίση. Οι διεθνείς επενδυτές πίστεψαν ότι οι Ιρλανδοί θα κάνουν σχεδόν τα πάντα, και ως εκ τούτου θα πάρουν τα χρήματά τους σε κάποια μορφή.

Πολύ βασική παράμετρος ήταν η διεθνής ανταγωνιστικότητα της Ιρλανδίας. Για τον τελευταίο μισό αιώνα, υπήρξε μια αντίληψη στην Ιρλανδία ότι, είτε μας αρέσει είτε όχι, το βιοτικό επίπεδο εξαρτάται από την ικανότητα της χώρας να πουλά αγαθά και υπηρεσίες στις διεθνείς αγορές. Αυτό έχει οδηγήσει σε μια κατάσταση όπου, ακόμη και κατά τα χειρότερα χρόνια της οικονομικής κρίσης, η Ιρλανδία προσέλκυσε περισσότερες θέσεις εργασίας ανά κάτοικο μέσω των άμεσων ξένων επενδύσεων από οποιαδήποτε άλλη οικονομία. Αυτή η εξωτερική 'ώθηση' έχει λειτουργήσει ως καταλύτης για την εγχώρια οικονομία», μας εξηγεί. Όπως αναφέραμε πιο πάνω οι ιρλανδικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 12,6%.

Χαρακτηριστικό ήταν επίσης ότι ο φόρος στις επιχειρήσεις παρέμεινε αμετάβλητος στο 12,5% καθ' όλη τη διάρκεια της κρίσης, μέχρι και σήμερα. Κάτι που έκανε τους επενδυτές να εμπιστευτούν στη χώρα τα κεφάλαιά τους.

Επίσης οι διαδηλώσεις ήταν σχεδόν ανύπαρκτες. Ο κόσμος δέχθηκε τα μέτρα λιτότητας, προκαλώντας τεράστια έκπληξη στους υπόλοιπους λαούς της Ευρώπης και ανακούφιση στους επενδυτές, που γνώριζαν ότι η επένδυσή τους δεν κινδυνεύει.

Για την κατάσταση στη χώρα, «η Ιρλανδία εξακολουθεί να είναι ένας παράδεισος για πολυεθνικές εταιρείες που ψάχνουν για χαμηλή φορολογία και ένα ευέλικτο, νεαρό, ειδικευμένο εργατικό δυναμικό. Μόλις η απειλή μιας οριστικής αθέτησης πέρασε και οι τιμές των ακινήτων άρχισαν να ανακάμπτουν, οι διεθνείς επενδυτές άρχισαν να αγοράζουν ακίνητα εκεί. Σε αντίθεση με την Ελλάδα, δεν υπήρξε σημαντικές δημόσιες διαμαρτυρίες ή κοινωνικές ταραχές. Οι υποστηρικτές της λιτότητας έχουν κρίνει την Ιρλανδία προς το πρότυπο για τη δική τους ατζέντα».

Και μπορεί οι αριθμοί να ευημερούν, όμως μεγάλο ποσοστό των ιρλανδών υποφέρει ατομικά. Αυτό οδήγησε σε μια βασική αλλαγή. Από το 2013 και μετά ο κόσμος άρχισε να αντιδρά στα μέτρα. Και ο βασικότερος λόγος ήταν το νερό. Η πιο

μεγάλη αντίδραση του κόσμου ήρθε μετά το νέο μέτρο που επέβαλε χρεώσεις στο νερό (πριν η παροχή του νερού ήταν δωρεάν για όλα τα νοικοκυριά, όχι τις επιχειρήσεις).

Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα είναι η «μεγάλη φυγή» του εργατικού δυναμικού. Αν και από το 2012 έχει καταφέρει να μειώσει το ποσοστό της ανεργίας, έχει ακόμη δρόμο να διανύσει για να επιστρέψει στα ονειρικά ποσοστά του 2007 (4,7%).

Υπολογίζεται ότι σήμερα ζουν στο εξωτερικό 1 εκατομμύριο Ιρλανδοί. Δηλαδή πάνω από το 1/5 του πληθυσμού της χώρας (4,6 εκατομμύρια).

Ανακεφαλαιώνοντας μπορούμε να πούμε ότι τα «πέτρινα χρόνια» της κρίσης στην Ιρλανδία πέρασαν πολύ γρήγορα. Μέσα σε μία τριετία ο «κέλτικός τίγρης» στάθηκε στα πόδια του και πέντε χρόνια μετά το σκληρό Μνημόνιο βρυχάται πάλι. Η ανάπτυξη της χώρας έσπασε κάθε ρεκόρ, το 2014 ανέβηκε στο 4,8, φθάνοντας στο εντυπωσιακό 26,3% σύμφωνα με τα στοιχεία που δόθηκαν στη δημοσιότητα το 2015. Η αύξηση του ΑΕΠ της Ιρλανδίας ξεπέρασε κάθε φαντασία και εκτοξεύτηκε στα 243,9 δισεκατομμύρια ευρώ το 2015, από 193,2 δισεκατομμύρια ευρώ που ήταν το 2014. Η μεγάλη αυτή αναθεώρηση σημαίνει ότι το χρέος της Ιρλανδίας μειώθηκε κάτω από 80% του ΑΕΠ, ενώ αρχικά είχε εκτιμηθεί στο 93,8%.

Αν και όλα αυτά ακούγονται πολύ αισιόδοξα για τη χώρα που κάποτε προστέθηκε στους «προβληματικούς νότιους» αποτελώντας το ακρωνύμιο PIIGS (Πορτογαλία, Ιταλία, Ιρλανδία, Ελλάδα και Ισπανία), αναλυτές επισημαίνουν πως η τεράστια ανάπτυξη δεν θα φανεί στις τσέπες των Ιρλανδών. «Η Ιρλανδία ανέβηκε θέσεις στην κατάταξη των χωρών με κριτήριο το κατακεφαλήν ΑΕΠ, που αποτελεί μέτρο πλούτου, αλλά λίγοι άνθρωποι στη χώρα θα αντιληφθούν πως έγιναν πλουσιότεροι», σχολίασε ο οικονομολόγος Πολ Κρούγκμαν στο Bloomberg.

Από το 2008 έως σήμερα, το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα της Ιρλανδίας αυξήθηκε κατά 7 δις ευρώ εξαιτίας της μεταφοράς φορολογικής έδρας πολλών πολυεθνικών. Ο αναλυτής Λεονίντ Μπερσίντσκι του Bloomberg View εξηγεί ότι η πραγματικότητα διαφέρει από τη στατιστική. Μπορεί η μεταφορά της έδρας πολυεθνικών (φαρμακοβιομηχανιών, αεροπορικών εταιριών κλπ.) να προκάλεσε την εκτόξευση στην ανάπτυξη, αλλά αυτό πόσο ωφελεί την τοπική οικονομία ουσιαστικά; Οι βασικές δραστηριότητες και η διοίκηση των πολυεθνικών παραμένουν εκεί όπου ήταν η αρχική έδρα τους, ενώ ολόκληρος ο ισολογισμός τους περιλαμβάνεται στο απόθεμα παγίου κεφαλαίου ή στη διεθνή επενδυτική θέση της Ιρλανδίας. Τα κέρδη των πολυεθνικών υπολογίζονται στο ΑΕΠ της Ιρλανδίας και οι διάφοροι κλάδοι της οικονομίας λαμβάνουν στους εθνικούς λογαριασμούς μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία,

αλλά αυτή δεν μετατρέπεται σε κέρδη και αυξήσεις μισθών, ούτε συλλέγονται περισσότεροι φόροι από την κυβέρνηση.

Με απλά λόγια, πλημμύρισε επενδυτές η Ιρλανδία, αλλά οι Ιρλανδοί δεν έγιναν πλουσιότεροι. Αυτό ίσως οδηγήσει κάποιους σε απαισιόδοξες σκέψεις, αλλά και αυτό δεν είναι απόλυτα σωστό. Η Ιρλανδία έχει βγει από το σκοτεινό τούνελ και έχει «πρόσωπο» για να δανειστεί. Άλλωστε, οι μετρήσεις για την ανάπτυξη γίνονται με δεδομένες μεθόδους. Υπό αυτό το πρίσμα, της ισχύος των αριθμών, η Ιρλανδία είναι νικήτρια

3.3.3 Η τραπεζική και οικονομική κρίση στην Ισπανία

Η Ισπανία χτυπήθηκε από την ύφεση που ξεκίνησε το 2007 πιο άσχημα απρ πολλές ευρωπαϊκές χώρες, και αυτό συνέβη εξαιτίας των διαφόρων δομικών αδυναμιών που εμφάνιζε η οικονομία της.

Αρχικά, υπάρχει το θέμα της «φούσκας» των ακινήτων. Όπως και στην Ελλάδα, οι Ισπανοί διακρίνονται από πολύ μεγάλο ποσοστό ιδιοκατοίκησης, το οποίο πλησιάζει το 80%. Αυτή η νοοτροπία τους οδήγησε τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα εν μέσω οικονομικής άνθισης που γνώρισε η ισπανική οικονομία τα τελευταία 5 χρόνια πριν την κρίση, στο να προβούν στην αύξηση τόσο της κατασκευής νέων σπιτιών και στην κατακόρυφη αύξηση της τιμής τους, όσο και στην μεγάλη πιστωτική επέκταση και στη σύναψη συνεχώς νέων στεγαστικών δανείων. Δυστυχώς όμως, όλες οι «φούσκες» κάποια στιγμή αναπόφευκτα σκάνε και, όπως στις ΗΠΑ, οι τιμές των κτιρίων στην Ισπανία άρχισαν να παραμένουν στάσιμες, με αποτέλεσμα οι ιδιοκτήτες τους να βρεθούν χρεωμένοι με ένα ποσό μεγαλύτερο από την αξία της αγοράς τους. Παράλληλα, ο κατασκευαστικός κλάδος ουσιαστικά πάγωσε.

Η μείωση της κατασκευαστικής δραστηριότητας είναι ένας από τους παράγοντες που συντέλεσαν στην πολύ μεγάλη αύξηση της ανεργίας που σημειώθηκε στην Ισπανία από το 2008 και μετά. Η κρίση της ανεργίας που μαστίζει την Ισπανία είναι ο δεύτερος λόγος που «βυθίζει» ουσιαστικά περαιτέρω την ισπανική οικονομία. Μεγάλο ρόλο σε αυτό παίζει και ότι η Ισπανία είναι παραδοσιακά μια χώρα με πλήθος μεταναστών, ο ρυθμός αύξησης των οποίων δεν μειώθηκε ούτε μετά την έναρξη της κρίσης.

Ένας άλλος παράγοντας που επιδεινώνει την κατάσταση είναι το μεγάλο δημόσιο χρέος που έχει συσσωρευτεί, κίνδυνος που αρχικά ξεκίνησε από την κρίση των ομολόγων της Ελλάδας και εξαπλώθηκε στις χώρες του νότου (ή αλλιώς PIGS: Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα). Μεγάλο χρέος σημαίνει πιθανή αδυναμία αποπληρωμής του, με αποτέλεσμα να ανεβαίνουν τα επιτόκια δανεισμού όταν μια χώρα θέλει να δανεισθεί από τις αγορές, εκδίδοντας ομόλογα. Έτσι το κράτος εξαναγκάζεται να εξοικονομήσει περισσότερα χρήματα από τον προϋπολογισμό, είτε μειώνοντας τις κρατικές δαπάνες και τα λειτουργικά του έξοδα ή αυξάνοντας τη φορολογία του.

Όσον αφορά τον τραπεζικό κλάδο της Ισπανίας, παρά τη φούσκα των ακινήτων, στην αρχή έδειχνε να βρίσκεται σε καλή κατάσταση και να μην κινδυνεύει άμεσα. Πρέπει όμως να αναφερθεί ότι τα ευρωπαϊκά τραπεζικά stress test που διενεργήθηκαν 5 ισπανικές τράπεζες (Diada, Espiga, Banca Cívica, Unnim Cajasur) απέτυχαν, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι κινδύνευαν με άμεση πτώχευση. Τα προβλήματα των τραπεζών αυξήθηκαν με το σκάσιμο της φούσκας των ακινήτων, με την κατακόρυφη αύξηση των “κόκκινων” και των “κακών” δανείων και με το κούρεμα του χρέους της Ελλάδας. Έτσι στα μέσα του 2012 έχουμε εμφάνιση τραπεζικής κρίσης. Για τη διάσωση ορισμένων τραπεζών η ισπανική κυβέρνηση, όπως θα δούμε παρακάτω, ζήτησε και έλαβε από την Ευρωζώνη δάνειο. Δηλαδή πήρε οικονομικό πακέτο μόνο για τη διάσωση των τραπεζών και όχι για πληρωμή δημοσιονομικών προβλημάτων η δημοσίου χρέους. Για το λόγο αυτό η Ισπανία δεν υπόγραψε μνημόνιο συνεργασίας, όπως τα άλλα κράτη, απλά συμφώνησε σε ένα πρόγραμμα στήριξης με επιπλέον μέτρα.

Τέλος, όπως αναφερθήκαμε και προηγουμένως, η εξάρτηση της Ισπανίας στην εισαγωγή ορυκτών καυσίμων την κάνει ευάλωτη σε πιθανές αυξομειώσεις της τιμής του πετρελαίου, όπως φάνηκε καθαρά από την μεγάλη αύξηση το καλοκαίρι του 2008. Σύμφωνα με πολλούς περιβαλλοντικούς επιστήμονες, οι τιμές των καυσίμων είναι αναπόφευκτο ότι μακροχρόνια θα αυξάνονται και κατά συνέπεια η Ισπανία θα μπορούσε να βρεθεί σε δύσκολη θέση.

.Στις 9 Ιουλίου του 2012, ο Ισπανός Υπουργός Οικονομικών, Λουίς ντε Γκίντος, ανακοινώνει ότι η χώρα θα ζητήσει δάνειο από την Ευρωζώνη ύψους έως 100 δισ. ευρώ για να καλύψει τις κεφαλαιακές ανάγκες των τραπεζών. Στο Eurogroup, οι Υπουργοί Οικονομικών της Ευρωζώνης αποφασίζουν, τελικά, να χρηματοδοτήσουν την Ισπανία με δάνειο ύψους έως 100 δις ευρώ για τη διάσωση των τραπεζών της.

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε μία ανεξάρτητη εξειδικευμένη εταιρεία, οι τρεις μεγαλύτερες τράπεζες της Ισπανίας - η Banco Santander, η BBVA και η CaixaBank - δεν χρειάζονταν επιπλέον κεφάλαια, ακόμη και σε ένα σενάριο ακραίων συνθηκών. Η ίδια εταιρεία εκτίμησε πως τα άμεσα προβλήματα περιορίζονταν σε τέσσερις τράπεζες - την Bankia, την CatalunyaCaixa, τη NovaGalicia και την Banco de Valencia, οι τελευταίες τρεις των οποίων είχαν εθνικοποιηθεί.

Τα σχέδια αναδιάρθρωσης των ισπανικών τραπεζών Bankia, NCG Banco, Catalunya Banc και Banco de Valencia τα ενέκριναν οι ρυθμιστικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 28 Νοεμβρίου του 2012.

«Η έγκριση των σχεδίων αναδιάρθρωσης των BFA/Bankia, NCG, Catalunya Banc και Banco de Valencia αποτελεί ορόσημο στην εφαρμογή του Μνημονίου Κατανόησης (MOU) μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης και της Ισπανίας», δήλωσε ο ευρωπαϊός επίτροπος Ανταγωνισμού Χοακίν Αλμούνια.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Banco de Valencia θα πωληθεί και θα απορροφηθεί από την CaixaBank, ενώ οι άλλες τρεις τράπεζες θα χρειαστεί να μειώσουν τους ισολογισμούς τους σε ποσοστό άνω του 60% τα επόμενα πέντε χρόνια.

Η Κομισιόν σημειώνει στην ανακοίνωσή της πως οι ισπανικές τράπεζες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης θα χρειαστούν 37 δισ. ευρώ και θα μειώσουν το δίκτυο των υποκαταστημάτων τους έως 50%.

Κατά την περίοδο της αναδιάρθρωσης, θα υπάρχει πλαφόν στις πληρωμές, καταβολή κουπονιού και περιορισμοί στις εξαγορές. Οι επενδυτές θα πρέπει να επωμιστούν το κόστος της αναδιάρθρωσης, περιορίζοντας την απαιτούμενη κρατική βοήθεια κατά 10 δισ. ευρώ περίπου.

Τα δάνεια που δόθηκαν στη Μαδρίτη από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) είχαν μέση διάρκεια αποπληρωμής τα 12,5 χρόνια και μέγιστη διάρκεια τα 15 χρόνια, με επιτόκια μεταξύ 3% και 4%.

Το Δεκέμβριο του 2012 το ισπανικό κοινοβούλιο εγκρίνει προϋπολογισμό λιτότητας ύψους 39 δισ ευρώ.

Μετά από ενάμιση χρόνο στις 14 Νοεμβρίου του 2013 το Eurogroup επικύρωσε την έξοδο της Ισπανίας από το πρόγραμμα στήριξης

Στην ανακοίνωσή του, το Eurogroup σημείωνε ότι η κατάσταση στον τραπεζικό κλάδο έχει βελτιωθεί σημαντικά, η χώρα «κάνει σημαντικές προόδους στη φιλόδοξη ατζέντα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων» και η πρόοδος έχει αρχίσει ήδη να

αντανακλάται και στα οικονομικά μεγέθη, με επιστροφή σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Ο χαμηλός πληθωρισμός, η πτώση των τιμών της ενέργειας, το φθινό ευρώ, το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ, η αναμενόμενη δημοσιονομική σταθερότητα στην Ευρώπη, ήταν μερικοί από τους λόγους για τους οποίους η οικονομία της Ισπανίας επανήλθε σε κανονικούς ρυθμούς. Η ανεργία στα τέλη του 2016 έπεσε 18,63%, η ανάπτυξη το 2015 και το 2016 ανέβηκε στο 3.2%, το τραπεζικό σύστημα σταθεροποιήθηκε. Όμως πρέπει να γίνουν πολλά ακόμη για να ανακάμψει η ισπανική οικονομία. Το δημόσιο χρέος στα τέλη του 2016 ανήλθε περίπου στο 100%, ενώ το δημοσιονομικό έλλειμμα είναι σταθερά πάνω από το 3%, που είναι το όριο που έχει θέσει το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης της ΕΕ (το 2015 το δημοσιονομικό έλλειμμα ήταν 5%).

Ο τρόπος αντιμετώπισης της κρίσης στην Ισπανία, όπως και στα άλλα κράτη της Ευρωζώνης που είχαν το ίδιο πρόβλημα, θέτει επί τάπητος ένα θεμελιώδες ερώτημα: Έγινε προς όφελος του λαού της ή προς των ολίγων? Σύμφωνα με τη μη κυβερνητική οργάνωση Intermon-Oxfam η Ισπανία είναι η δεύτερη χώρα του ΟΟΣΑ, με πρώτη την Κύπρο, όπου καταγράφεται η μεγαλύτερη αύξηση των ανισοτήτων αφότου ξέσπασε η κρίση, με 2,3 εκατομμύρια ανθρώπους επιπλέον να βρίσκονται στο όριο της φτώχειας.

Το 2014, το 29,2% του πληθυσμού στην Ισπανία (13,4 εκατομμύρια άνθρωποι) κινδύνευαν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό, δηλαδή 2,3 εκατομμύρια περισσότεροι από το 2008, υπερβαίνοντας κατά έξι μονάδες τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (23,1% το 2013)», διευκρίνισε η ΜΚΟ στην έκθεσή της την οποία παρουσίασε στο Λονδίνο, στη Μαδρίτη και στη Βαρκελώνη, πριν από την έναρξη του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ του Νταβός στην Ελβετία στις 20 Ιανουαρίου 2016. Intermon-Oxfam εξηγεί ότι η περιουσία των 20 πιο πλούσιων ανθρώπων στην Ισπανία αυξήθηκε κατά 15%, ενώ ο πλούτος του 99% του πληθυσμού μειώθηκε κατά 15%.

Αυτή η αύξηση των ανισοτήτων εξηγείται, σύμφωνα με την Oxfam, από τον συνδυασμό μιας μεγάλης ψαλίδας ανάμεσα στους μισθούς και σε ένα δημοσιονομικό σύστημα το οποίο είναι διαρθρωμένο με τέτοιο τρόπο ώστε εκείνοι που κατέχουν τα περισσότερα να πληρώνουν αναλογικά τους λιγότερους φόρους.

3.3.4 Η τραπεζική και οικονομική κρίση της Κύπρου

Στην Κύπρο, η διεθνής οικονομική κρίση του 2008 εμφανίστηκε αρχικά με ήπιες μορφές, γιατί οι τράπεζες δεν ήταν άμεσα εμπλεκόμενες με τα επισφαλή δάνεια και τις φούσκες που χαρακτήριζαν τον τραπεζικό τομέα σε σχέση με τις αμερικάνικες τράπεζες. Υπήρξε και στην Κύπρο μια φούσκα ακινήτων στα μέσα της δεκαετίας 2000-2010, η οποία έφτασε στο απόγειο της γύρω στο 2006-07, αλλά δεν φάνηκε να συμπαρασύρει την οικονομία σε κρίση. Έτσι, επιλέχθηκαν πολιτικές που στήριζαν τη ζήτηση – έγινε αύξηση στις συντάξεις λ.χ. και δεν υιοθετήθηκαν πολιτικές λιτότητας πέρα από προσπάθειες περιορισμού των «σπάταλων» λειτουργικών εξόδων του κράτους. Αυτή η πολιτική φάνηκε να αποδίδει και στις αρχές του 2011 η κυπριακή οικονομία είχε βγει από την ύφεση και είχε ανάπτυξη που πλησίαζε το 15%. Τα βασικά στοιχεία της οικονομίας ήταν, επίσης, κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο: το δημόσιο χρέος ήταν γύρω στο 60%, ενώ το έλλειμμα είχε υποχωρήσει στο 5,3% το 2010, μέσα από περικοπές στις κρατικές δαπάνες. Ωστόσο, η Κύπρος μπήκε στο δεύτερο κύκλο της ευρωπαϊκής ύφεσης, του 2011, ο οποίος ήταν μεν προϊόν της λιτότητας που επιβλήθηκε από το 2010, αλλά χαρακτηριζόταν και από επιπρόσθετες πιέσεις για λιτότητα. Αυτές οι πιέσεις είχαν πια έντονα το στοιχείο του εσωτερικού διαχωρισμού στην Ε.Ε., καθώς οι χώρες του «ευρωπαϊκού νότου» γίνονταν ο στόχος κριτικής και επιθέσεων από τις χώρες της βόρειας και κεντρικής Ευρώπης.

Και σε εκείνο το πλαίσιο, όμως, οι «αιτίες» για την κρίση και τις πιέσεις για λιτότητα διέφεραν από κράτος σε κράτος. Υπήρχαν δυο βασικές ομάδες χωρών-εκείνες που εμπλόκηκαν λόγω του δημόσιου τομέα, όπως η Ελλάδα και η Πορτογαλία (και αρκετά κοντά σε ανάλογα προβλήματα βρίσκεται και η Ιταλία) και οι χώρες που εμπλόκηκαν λόγω του τραπεζικού συστήματος, όπως η Ιρλανδία, η Ισπανία (η οποία εμπλόκηκε σε αλυσιδωτές εκστρατείες λιτότητας) και η Κύπρος, πρόσφατα. Αξίζει να αναφερθούν εδώ μερικά συγκριτικά στοιχεία τα οποία δείχνουν και την ουσιαστική ομοιότητα των δομών που οδήγησαν σε κρίση την Κύπρο και την Ιρλανδία: σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής κεντρικής Τράπεζας το ποσοστό κεφαλαίων στις τράπεζες στην Κύπρο σε σύγκριση με το Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα έφτανε το 896% το 2010 ενώ στην ευρωπαϊκή Ένωση ο μέσος όρος ήταν 357% και στην ευρωζώνη 334%. (Stefanou, 2011) Όσον αφορά το μέγεθος του τραπεζικού τομέα είχε μια αλματώδη ανάπτυξη από το 2004 και το 2009 έφτανε σε επίπεδα ανάλογα της

Ιρλανδίας(Stefanou, 2011). Ενώ όμως η Ιρλανδία και η Ισπανία είχαν να αντιμετωπίσουν μια φούσκα επενδύσεων στον τομέα των ακινήτων, στην περίπτωση της Κύπρου το πρόβλημα είναι η μεταφορά της κρίσης από την Ελλάδα, λόγω των επενδύσεων των τραπεζών στο εξωτερικό. Σε αυτό το σημείο, η κυπριακή κρίση είναι διαφορετική και έχει στοιχεία που παραπέμπουν και στην αρχική κρίση του 2007 στις ΗΠΑ, με το ανεξέλεγκτο του τραπεζικού τομέα, και στην κατάσταση στην Ισλανδία του 2008, όταν η χώρα βρέθηκε μπροστά σε μια εισαγόμενη κρίση λόγω της εξωτερικής επέκτασης και του μεγέθους των τραπεζών της. Επειδή η κύρια αιτία της οικονομικής κρίσης της Κύπρου είναι η τραπεζική κρίση, θα αναφερθούμε αναλυτικότερα στη κατάσταση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, στα πλεονεκτήματα και στις παθογένειες του.

Στην δεκαετία του 2000 η κυπριακή οικονομία αναπτύχθηκε βάσει ενός επιχειρηματικού μοντέλου στο οποίο υπέρμετρη βαρύτητα είχε ο χρηματοπιστωτικός τομέας, με τις εγχώριες τράπεζες να κατέχουν δεσπόζουσα θέση. Η χώρα, στην προσπάθεια της να καταστεί κορυφαίος πάροχος διεθνών τραπεζικών υπηρεσιών, κατάφερε να προσελκύσει σημαντικές εισροές ξένων καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα. Σε αυτό συνέβαλαν, μεταξύ άλλων, τα υψηλά επιτόκια καταθέσεων, τα οποία ήταν κατά μέσο όρο σαφώς υψηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα επιτόκια στην υπόλοιπη ζώνη του ευρώ. Κατά συνέπεια, υπήρξε δραματική επέκταση των ισολογισμών των τραπεζών, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

Η πιο πάνω εξέλιξη είχε ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση μεγάλων ανισορροπιών και ευπαθειών στον τραπεζικό τομέα. Καταρχήν, η ραγδαία εγχώρια πιστωτική επέκταση, η οποία διευκολύνθηκε από τις σημαντικές εισροές ξένων καταθέσεων καθώς και τις ασύνετες πρακτικές δανεισμού εκ μέρους των τραπεζών λόγω ανεπαρκών πλαισίων διαχείρισης κινδύνων και εταιρικής διακυβέρνησης, τροφοδότησε μια άνθηση του τομέα της ακίνητης περιουσίας. Όταν εμφανίστηκαν σοβαρά προβλήματα στον εν λόγω κλάδο της οικονομίας, η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών επιδεινώθηκε δραματικά.

Επίσης, η επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης των τραπεζικών δανείων είχε ως αποτέλεσμα τη διαρκή μεγέθυνση του χρέους των εγχώριων νοικοκυριών και μη χρηματοοικονομικών επιχειρήσεων, γεγονός που καθιστούσε τους δύο τομείς ευάλωτους σε ενδεχόμενους κλυδωνισμούς. κατά την περίοδο 2006-2008 τα δάνεια

εντός Κύπρου αυξάνονταν πέραν του 25% σε ετήσια βάση, ενώ η απορροφητική ικανότητα της οικονομίας, με βάση το ρυθμό ανάπτυξης, δεν δικαιολογούσε αύξηση πέραν του 10%. Παρόμοιοι ρυθμοί δανειοδότησης συνεχίστηκαν στα επόμενα έτη. Αυτό είχε ως συνέπεια την δημιουργία μιας αδικαιολόγητης, στη βάση των πραγματικών τιμών της αγοράς, αύξησης των τιμών των ακινήτων, καθώς και αύξηση στα επισφαλή δάνεια. Όταν επιβεβαιώθηκε πως οι τιμές των ακινήτων δεν ανταποκρίνονταν στις πραγματικές δυνατότητες της αγοράς, το τραπεζικό σύστημα βρέθηκε εκτεθειμένο, ενώ η επιδείνωση του δανειακού χαρτοφυλακίου οδήγησε σε αύξηση στις προβλέψεις για απομείωση των δανείων

Ταυτόχρονα, η πολιτική αυξημένων επιτοκίων δανεισμού από τις τράπεζες λόγω των προσφερόμενων υψηλών καταθετικών επιτοκίων, υπήρξε ακόμη ένας επιβαρυντικός παράγοντας για τη χρηματοοικονομική θέση των νοικοκυριών και επιχειρήσεων, μειώνοντας τη δυνατότητα εξυπηρέτησης των δανειακών υποχρεώσεών τους.

; Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα των κυπριακών τραπεζών ήταν η κατοχή ομολόγων του ελληνικού δημοσίου σε βαθμό δυσανάλογο του μεγέθους της κυπριακής οικονομίας - συγκεκριμένα ελληνικά κρατικά ομόλογα αξίας περί τα 6 δισ. ευρώ. Τράπεζες κρατών με υπερ-δεκαπλάσιο προϋπολογισμό από την κυπριακή, όπως οι γερμανικές ή οι γαλλικές, κατείχαν μόλις 22 δισ. και 15 δισ. αντίστοιχα. Είναι γεγονός ότι σημαντικό μερίδιο ευθύνης για το ζήτημα αυτό φέρει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), η οποία επέτρεψε στις εμπορικές τράπεζες των κρατών-μελών της ευρωζώνης να συγκεντρώσουν επισφαλή κρατικά ομόλογα σε τόσο μεγάλη έκταση και βαθμό. Η εξαιρετική αξιολόγηση της Ελλάδας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης μέχρι τον Σεπτέμβριο 2009, οδήγησε σε μια ανεξέλεγκτη αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων, κάτι που υποβοηθήθηκε με την διακρατική συμφωνία Βασιλεία II που πραγματοποίησε η ΕΚΤ. Από την άλλη, η κρίσιμη αγορά ελληνικών ομολόγων από τις κυπριακές τράπεζες έγινε κατά την διετία 2009-2010, σε μια περίοδο κατά την οποία η Ελλάδα ήταν πλέον σε βαθιά οικονομική ύφεση και η υπογραφή μνημονίου ήταν ορατή. Στο τέλος του 2010 η έκθεση του κυπριακού τραπεζικού συστήματος στα ελληνικά ομόλογα και σε ελληνικές επιχειρήσεις υπερέβαινε κατά 2,5 φορές το ΑΕΠ. Η επέκταση των κυπριακών τραπεζών στην Ελλάδα σε σχέση με τις συνολικές τους δραστηριότητες, ήταν εξαιρετικά δυσανάλογη, αφού ένα μεγάλο ποσοστό των δανείων

των δύο μεγαλύτερων κυπριακών τραπεζών (1/2 της Λαϊκής Τράπεζας και 1/3 της Τράπεζας Κύπρου) είχαν διατεθεί σε ελληνικές επιχειρήσεις, οργανισμούς και νοικοκυριά.

Το κούρεμα των ελληνικών κρατικών ομολόγων συνέθλιψε την αξία των μετοχών των δύο μεγαλύτερων κυπριακών τραπεζών και κατέστησε αδύνατη την ανακεφαλαιοποίηση τους. Η θέση της κυπριακής κυβέρνησης ήταν, ότι δεν είχαν γίνει τόσο μεγάλες επενδύσεις σε ελληνικά ομόλογα και αν η επέκταση στην ελληνική αγορά ήταν πιο συντηρητική, τότε δεν θα υπήρχε μεγάλη έκθεση στην ελληνική οικονομία και η επίπτωση του PSI θα ήταν μικρότερη, με αποτέλεσμα η χώρα να μην χρειαζόταν να ζητήσει την ένταξη στο μηχανισμό στήριξης. Αυτή η προσέγγιση, όμως, παραγνωρίζει εντελώς το γεγονός ότι και η κυπριακή κυβέρνηση με την σειρά της άφησε ακάλυπτη την κυπριακή οικονομία και το κυπριακό τραπεζικό σύστημα. Μέχρι και την δραματική εξάπλωση της κρίσης, η κυπριακή κυβέρνηση εξέφραζε την βεβαιότητα ότι η κυπριακή οικονομία δεν θα επηρεαστεί από την παγκόσμια κρίση επειδή διαθέτει ένα δυνατό, σύγχρονο και αποτελεσματικό τραπεζικό σύστημα, το οποίο δεν διαβρώθηκε από τα «τοξικά ομόλογα». Η έλλειψη ρεαλισμού κατά τον κρίσιμο χρόνο οπωσδήποτε δεν βοηθά στην διαχείριση του προβλήματος, αλλά εγκυμονεί κινδύνους πλήρους οικονομικής κατάρρευσης. Κάτι παράλληλο, δηλαδή, με αυτό που έγινε στην Ισλανδία, όπου κατέρρευσε το τραπεζικό σύστημα και κατ' επέκταση η οικονομία της χώρας. Είναι γεγονός πως η απόφαση για το κούρεμα των ελληνικών κρατικών ομολόγων λήφθηκε με την συναίνεση της Κυπριακής Δημοκρατίας, χωρίς να τεθεί ως προϋπόθεση, όπως παρατήρησε ο τέως Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου, Αθανάσιος Ορφανίδης, «όπως οι κυπριακές τράπεζες αντλήσουν κεφάλαια από τον Μηχανισμό Στήριξης της ΕΕ, αντί αυτό να χρειαστεί να γίνει μέσα από το κράτος». Η κατάσταση του κυπριακού τραπεζικού τομέα άρχισε να επιδεινώνεται σημαντικά από τα μέσα του 2011. Οι δύο προαναφερόμενοι κύριοι παράγοντες, ήτοι οι αυξημένες προβλέψεις λόγω της επιδείνωσης της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών εν μέσω του δυσμενούς μακροοικονομικού περιβάλλοντος στις δύο κύριες χώρες δραστηριοποίησής τους καθώς και οι απώλειες που προέκυψαν λόγω της απομείωσης της αξίας των Ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου, οδήγησαν στην καταγραφή ζημιών στις τράπεζες και άσκησαν ισχυρές πιέσεις στη ρευστότητα και την κεφαλαιακή βάση τους. Μετά το κούρεμα του ελληνικού χρέους, η έκθεση των

κυπριακών τραπεζών σε αυτό άγγιξε τα 22 δις, ποσό μεγαλύτερο από το εγχώριο προϊόν της Κύπρου.

Η αύξηση του ενεργητικού σταδιακά ξεπέρασε τις εισροές καταθέσεων, με το λόγο δανείων προς καταθέσεις να ακολουθεί ανοδική πορεία από το Μάρτιο του 2011. Οι διαδοχικές υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας από τους διεθνείς οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης και των κυπριακών τραπεζών στη συνέχεια τις οδήγησαν σε αποκλεισμό από τις διεθνείς αγορές για αναχρηματοδότηση. Τα αποθέματα ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα σταδιακά διαβρώθηκαν και όταν εξαντλήθηκαν και δεν υπήρχε δυνατότητα άντλησης ρευστότητας μέσω των πράξεων αναχρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα, η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου («ΚΤΚ») παραχώρησε έκτακτη ενίσχυση σε ρευστότητας. Συγκεκριμένα, το φθινόπωρο του 2011 και εν μέσω της κρίσης που επηρέαζε τη ζώνη του ευρώ, η Λαϊκή Τράπεζα αντιμετώπισε προβλήματα ρευστότητας, τα οποία προέκυψαν λόγω των αναλήψεων από καταθέτες των καταστημάτων της, κυρίως στην Ελλάδα, και της μείωσης της ρευστότητας που μπορούσε να εξασφαλίσει η τράπεζα από το Ευρωσύστημα καθώς το ενέχυρο που η τράπεζα μπορούσε να χρησιμοποιήσει παρουσίασε σημαντική πτώση στην αξία του. Η Λαϊκή Τράπεζα αναγκάστηκε να καταφύγει για πρώτη φορά στην ΚΤΚ για ELA στο τέλος Σεπτεμβρίου του 2011.

Λόγω της οικονομικής και πολιτικής αβεβαιότητας που επικρατούσε κατά την περίοδο εκείνη στην Ελλάδα, και ειδικότερα προ των εκλογών του Μαΐου και Ιουνίου 2012, υπήρξε σημαντική απώλεια καταθέσεων από όλες τις τράπεζες, συμπεριλαμβανομένης και της Λαϊκής Τράπεζας, με συνέπεια η παροχή ELA προς τη Λαϊκή Τράπεζα να αυξανόταν συνεχώς. Ταυτόχρονα, όμως, στην αύξηση του ELA συνέτειναν και η υποβάθμιση των καλυμμένων ομολόγων της Λαϊκής, όπως και η νέα υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, με αποτέλεσμα τα συγκεκριμένα καλυμμένα ομόλογα, καθώς και τα κυπριακά κρατικά χρεόγραφα, να παύσουν να γίνονται αποδεκτά ως ενέχυρο από το Ευρωσύστημα για πράξεις νομισματικής πολιτικής. Επιπλέον, στις αρχές Ιουλίου του 2012, το Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας («ΕΚΤ»), αφού έλαβε υπόψη το γεγονός ότι δεν υπήρξε ανακεφαλαιοποίηση της Λαϊκής Τράπεζας από ιδιώτες επενδυτές αλλά αυτό έγινε με την παροχή μη εμπορεύσιμων κρατικών χρεογράφων ύψους €1,8 δις, αποφάσισε να αναστείλει τη συμμετοχή της τράπεζας στις πιστοδοτικές

πράξεις του Ευρωσυστήματος. Ως εκ τούτου, η Λαϊκή Τράπεζα κλήθηκε να αποπληρώσει πλήρως την οφειλή προς το Ευρωσύστημα, με αποτέλεσμα την εκ νέου αύξηση του ποσού του ELA.

Σημειώνεται ότι, σημαντικές εξωτερικές και εσωτερικές ανισοροπίες είχαν δημιουργηθεί πέραν του τραπεζικού τομέα, ιδιαίτερα όσον αφορά διαχρονικά ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών, αισθητές απώλειες της ανταγωνιστικότητας καθώς και αυξανόμενα δημοσιονομικά ελλείμματα και διογκούμενο δημόσιο χρέος. Το δημοσιονομικό έλλειμμα το 2012 ήταν 6%, ενώ το δημόσιο χρέος πάνω από 60%.

Αυτά , όπως και η σημαντική ενδεχόμενη υποχρέωση που θα προέκυπτε στην περίπτωση που το κράτος χρειαζόταν να στηρίξει ένα εγχώριο τραπεζικό τομέα τέτοιου μεγάλου μεγέθους, οδήγησαν σε συνεχείς υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας και κατά συνέπεια, σε αδυναμία πρόσβασης της κυβέρνησης στις διεθνείς αγορές για αναχρηματοδότηση. Ο τότε πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Χριστόφιας σε συνέντευξη που έδωσε το 2016 είχε δηλώσει ότι είχε ζητήσει τότε από τη Ρωσία δάνειο ύψους 5-7 δις ευρώ, αλλά πήρε αρνητική απάντηση.

Μετά από την υποβάθμιση της κυπριακής οικονομίας από τον οίκο Moody's, στις 13 Μαρτίου 2012, και από τον οίκο Fitch, στις 25 Ιουνίου 2012, η Κύπρος αιτήθηκε την ένταξή της στον Ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης. Αντιπροσωπεία της τρόικας κατέφθασε στην Κύπρο, στις 25 Ιουνίου 2012, και διαπραγματεύτηκε με την κυβέρνηση του νησιού τους όρους του δανείου. Η κυπριακή κυβέρνηση εξέφρασε τη διαφωνία της στο αρχικό σχέδιο και οι διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν τους επόμενους μήνες. Στις 30 Νοεμβρίου 2012, η κυπριακή κυβέρνηση συμφώνησε με την τρόικα τους όρους διάσωσης της κυπριακής οικονομίας, απομένοντας μόνο να συμφωνηθεί το ακριβές ποσό της αναχρηματοδότησης των τραπεζών. Η συμφωνία περιλάμβανε λήψη μέτρων, όπως περικοπές σε μισθούς και κοινωνικές παροχές, επιπλέον φορολόγηση ειδών πολυτελείας, καυσίμων, τυχερών παιχνιδιών κλπ. Στις 16 Μαρτίου 2013 επήλθε συμφωνία με την κυπριακή κυβέρνηση στο ποσό των 10 δις € Αποφασίστηκε επίσης να αντληθούν επιπλέον 5,8 δις € με φορολόγηση- κούρεμα των καταθέσεων στις κυπριακές τράπεζες. Το κούρεμα ορίστηκε στο 6,7% για καταθέσεις έως 100.000 € και 9,9% για καταθέσεις που υπερβαίνουν τα 100.000 €. Η συμφωνία απορρίφθηκε από το κυπριακό κοινοβούλιο στις 19 Μαρτίου 2013 με 36 ψήφους κατά , 19 αποχές και μία

απουσία. Στις 25 Μαρτίου οι υπουργοί οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο κατέληξαν σε νέο σχέδιο, με βάση το οποίο κουρεύονται κατά 40% οι καταθέσεις των κυπριακών τραπεζών που υπερβαίνουν τα 100.000 €, και συγχωνεύονται οι τράπεζες Κύπρου και Λαϊκή .

Μέσα σε μία ημέρα οι κυπριακές τράπεζες υποχρεώθηκαν να «κουρέψουν» από τις καταθέσεις των πελατών τους 8 δις. ευρώ και να προχωρήσουν σε πώληση όλων των θυγατρικών τους εκτός Κύπρου. Παρά το «κούρεμα» καταθέσεων και την επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, η κατάσταση ρευστότητας ήταν τόσο ασφυκτική που χρειάστηκε άμεση παροχή ρευστότητας από τον ΕΛΑ, ύψους 10 δις. ευρώ. Αξίζει να σημειωθεί ότι α) 10 δις. ευρώ ήταν η χρηματοδότηση που πήρε η Κύπρος μέσω υπογραφής μνημονίου με την Ε.Ε., β) το σύνολο του κυπριακού ΑΕΠ ήταν 16 δις. ευρώ και γ) οι καταθέσεις των Κυπρίων στις τράπεζες της Κύπρου ανέρχονταν σε 26 δις. ευρώ.

Η σκληρή απόφαση του Eurogroup για την Κύπρο αποκαλύπτει με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο ότι το ζήτημα δεν ήταν απλά η αντιμετώπιση των δημοσιονομικών προβλημάτων της . Αντίθετα, το ενδιαφέρον και η ανάληψη αυτή στάση αφορούσε τρεις σημαντικούς παράγοντες που προσδιορίζουν την Κυπριακή πραγματικότητα.

Ο πρώτος αφορά στο βασικό χαρακτηριστικό της Κυπριακής οικονομίας που είναι το σύστημα παροχής υπηρεσιών και ο συνδεδεμένος με αυτό τραπεζικός τομέας. Ζήτημα σημαντικό για την Κύπρο αφού επί χρόνια απέφερε σημαντικά οφέλη για την οικονομία της και όχι μόνο. Ζήτημα σημαντικό όμως και για την Ευρωπαϊκή Ένωση και ειδικότερα για την Γερμανία που αφενός δεν είδαν ποτέ με καλό μάτι τέτοιου τύπου συστήματα αφετέρου ήθελαν πάντα να τα θέσουν υπό έλεγχο .Ας σημειωθεί εδώ ότι τόσο η Γερμανία όσο και η ΕΕ κλείνουν διακριτικά τα μάτια σε αντίστοιχα συστήματα στο Λουξεμβούργο και την Ελβετία μόνον όμως γιατί όταν το απαιτούν οι περιστάσεις οι χώρες αυτές βρίσκουν τρόπο συνεργασίας μαζί τους.

Ο δεύτερος αφορά στον έλεγχο του ενεργειακού πλούτου. Στη σημερινή δύσκολη διεθνώς ενεργειακή πραγματικότητα η ΕΕ και ειδικότερα η Γερμανία προβληματίζονται για την επάρκεια ενεργειακών κοιτασμάτων, και συνεπώς επιθυμούν τον πλήρη έλεγχο των ενεργειακών πηγών ιδιαίτερα μάλιστα όταν αυτές βρίσκονται σε

περιοχές χωρών μελών. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι η τρόικα που διαπραγματεύεται στην Κύπρο έθετε συνεχώς το θέμα του Ευρωπαϊκού ελέγχου των ενεργειακών κοιτασμάτων.

Ο τρίτος αφορά τον παράγοντα Ρωσία. Ζήτημα πολύ σημαντικό και αρκετά περιπεπλεγμένο. Η Ρωσική παρουσία στην Κύπρο είναι κυρίως οικονομική- επενδυτική με βάση τις καταθέσεις Ρώσων σε Κυπριακές τράπεζες. Στο παρελθόν η Ρωσία είχε επιχειρήσει να διευρύνει την παρουσία της προσθέτοντας και την στρατιωτική διάσταση χωρίς αποτέλεσμα τότε. Παράλληλα, αν και επίσημα το διαψεύδει, δια της Gazprom, η Ρωσία παρακολουθεί και ενδιαφέρεται για τις εξελίξεις στον ενεργειακό τομέα της Κύπρου.

Όμως η Ρωσία εμφανίζεται πολύ προσεκτική στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει την κρίση στην Κύπρο και τούτο γιατί θεωρεί ότι πρέπει να κρατήσει αρκετές ισορροπίες με την ΕΕ με την οποία άλλωστε συνδέεται με συμφωνία πλαίσιο αλλά και με χώρες –μέλη της οποίας, με πρώτη την Γερμανία έχει εκτεταμένη συνεργασία στον τομέα της ενέργειας και του φυσικού αερίου, συνεργασία που δεν θα ήθελε για πολλούς λόγους να διαταράξει και που οδηγεί στην ύπαρξη ανοιχτής γραμμής επικοινωνίας όποτε, όπως τώρα είναι αναγκαίο. Άλλωστε η Ρωσία δεν ξεχνά τα ενεργειακά συμφέροντα της και σε άλλα σημεία του πλανήτη όπως πχ η Αρκτική όπου βέβαια είναι παρούσες και οι ΗΠΑ και η Κίνα και ως ένα βαθμό η ΕΕ. Παράλληλα, η Ρωσική Κυβέρνηση επιθυμώντας να διαμηνύσει παντού την προσήλωση της στην διαφάνεια, επιμένει στο να λάβει γνώση του καταλόγου των Ρώσων επενδυτών στην Κύπρο.

Διερεύνηση αξίζει και η στάση των ΗΠΑ στο όλο ζήτημα. Θα περίμενε κανείς μια παρέμβαση από την Αμερικανική Κυβέρνηση με στόχο να βρεθεί μια λύση στο οικονομικό πρόβλημα. Άλλωστε στο παρελθόν οι ΗΠΑ έχουν παρέμβει δια στόματος Υπουργού οικονομικών κ Τ. Γκάρντνερ σε θέματα οικονομικής σταθερότητας στην Ευρωζώνη. Αντί για αυτό διατυπώθηκε, μετά από σχετικό ερώτημα, δια στόματος εκπροσώπου τύπου του State Department η θέση των ΗΠΑ για τον ορυκτό πλούτο της Κύπρου ενώ επαναλήφθηκε η γνωστή θέση περί διζωνικής-δικοινοτικής ομοσπονδίας ως η βάση για την επίλυση του Κυπριακού.

Η αναφορά αυτή των ΗΠΑ προφανώς σχετίζεται με την εμμονή της τρόικα για δέσμευση, υπέρ της ΕΕ, των κερδών από την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων κάτι που οι ΗΠΑ προφανώς δεν βλέπουν με πολύ καλό μάτι ιδιαίτερα τώρα μετά τις πρόσφατες εξελίξεις. Σχετίζεται όμως και με τις πρόσφατες ενέργειες του Πρόεδρου Ομπάμα που είχαν ως αποτέλεσμα την επίλυση της πρόσφατης κρίσης στις σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Ισραήλ. Ας σημειωθεί εδώ ότι το ενδιαφέρον των ΗΠΑ στην περιοχή δεν περιορίζεται στα οικονομικά ζητήματα. Αυτά θεωρούνται μέρος των ευρύτερων γεωπολιτικών συσχετισμών που είναι ότι πρωτίστως ενδιαφέρει τις ΗΠΑ

Η μέθοδος που εφαρμόστηκε στη Κύπρο αποτελούσε πιλοτικό σχέδιο για μελλοντικές “ διασώσεις ” άλλων τραπεζών, αφού αποδεικνύεται πως κινήθηκε με ακρίβεια εντός των πλαισίων σχεδίου οδηγίας που τελούσε υπό διαβούλευση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και προβλέπονταν να ισχύσει τυπικά από την 1-1-2015.

Κεντρικό μήνυμα της οδηγίας είναι πως, για την εξυγίανση των τραπεζών και για τη διαφύλαξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, στόχος θα είναι η ελαχιστοποίηση της έκθεσης των φορολογουμένων σε απώλειες, και το βάρος θα πέφτει στους μετόχους.

Η διαδικασία εξυγίανσης θα αφήνει αλώβητες τις εγγυημένες καταθέσεις (μέχρι 100.000 ευρώ), αφήνοντας ανοιχτό το θέμα εισφοράς σε μεγαλύτερα ποσά, τις αμοιβές των εργαζομένων και τις υποχρεώσεις προς εφορία και ασφαλιστικά ταμεία.

Αναφέρει επίσης πως «σε κάθε περίπτωση, οι πιστωτές και οι μέτοχοι δεν εξοφλούνται εξ ολοκλήρου», ενώ σημειώνει πως «η πείρα από τις διάφορες τραπεζικές κρίσεις δείχνει ότι οι νόμοι περί αφερεγγυότητας δεν είναι πάντοτε κατάλληλοι για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της πτώχευσης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, εφόσον δεν λαμβάνουν δεόντως υπόψη την ανάγκη να αποφευχθούν διαταραχές της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, να διατηρηθούν οι βασικές υπηρεσίες ή να προστατευθούν οι καταθέτες.

Ταυτόχρονα, επισημαίνει πως στόχος είναι να καταστούν οι επενδυτές και οι μέτοχοι πιο υπεύθυνοι στις επιλογές τους. Με την εξάλειψη της σιωπηρής βεβαιότητας για διάσωση των ιδρυμάτων με δημόσιους πόρους, η επιλογή της εξυγίανσης αναμένεται να ενθαρρύνει τους ανασφάλιστους πιστωτές να εκτιμούν καλύτερα τον κίνδυνο που συνδέεται με τις επενδύσεις τους, όπως υπογραμμίζεται στη σχετική οδηγία

Η άνευ προηγουμένου απόφαση των Ευρωπαίων να μεταφέρουν το βάρος του σχεδίου διάσωσης της Κύπρου στους καταθέτες (**bail in**) ,πυροδότησε θύελλα αντιδράσεων στην Ευρωζώνη, καθώς ήλθε να κλονίσει -περισσότερο ίσως από ποτέ- την εμπιστοσύνη στο ήδη «τραυματισμένο» από την κρίση χρηματοπιστωτικό σύστημα. Από την πρώτη στιγμή, οικονομολόγοι έκαναν λόγο για επικίνδυνη επιλογή, η οποία ενδέχεται να προκαλέσει μαζική φυγή καταθέσεων, κυρίως από τις δοκιμαζόμενες οικονομίες της περιφέρειας, αλλά και από χώρες με «φουσκωμένο» τραπεζικό τομέα, όπως το Λουξεμβούργο.

Τις ανησυχίες ήλθε να επιτείνει η δήλωση του προέδρου του Eurogroup, Γερούν Ντίσελμπλουμ, ότι το κυπριακό σχέδιο αποτελεί «πρότυπο» για μελλοντικές κρίσεις, αλλά και η επιβεβαίωση από την Κομισιόν ότι εξετάζεται η δυνατότητα «κουρέματος» των καταθέσεων άνω των 100.000 ευρώ σε διασώσεις τραπεζών. Κατόπιν υπήρξε προσπάθεια των Ευρωπαίων αξιωματούχων και του ΔΝΤ να κατευνάσουν τις ανησυχίες, η οποία όμως δεν έπεισε.

Άμεση συνέπεια της οικονομικής κρίσης στην Κύπρο υπήρξε η αύξηση της ανεργίας. Σύμφωνα με την Κυπριακή Στατιστική Υπηρεσία, η ανεργία έφτασε το πρώτο τρίμηνο του 2013 στο 15,9%, από 12,7% στο τελευταίο τρίμηνο του 2012 και 11,1% στο αντίστοιχο πρώτο τρίμηνο του 2012

Επίσης η Κύπρος αναγκάστηκε σε μία δραστική αναδιάρθρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και συρρίκνωσή του κατά περίπου 50%, προκειμένου να λάβει τη στήριξη. Παράλληλα προέβη σε μείωση των δημόσιων δαπανών και έθεσε σε εφαρμογή διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς της. Απέφυγε όμως την αύξηση της φορολογίας.

Μετά από τριετή παραμονή στο μνημόνιο, η Κύπρος βγήκε από το πρόγραμμα διάσωσης έχοντας χρησιμοποιήσει το 70% του διαθέσιμου ποσού των δέκα δισ. ευρώ, με τον ESM να έχει εκταμιεύσει συνολικά 6,3 δισ. ευρώ και τη Λευκωσία να έχει λάβει περίπου ένα δισ. ευρώ δάνεια από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, με τις κυπριακές αρχές να μην κάνουν χρήση του υπόλοιπου ποσού των 2,7 δισ. Ευρώ. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της Κύπρου σχεδόν εξαλείφθηκε, ο κυπριακός τραπεζικός τομέας εξυγιάνθηκε και η ανταγωνιστικότητα της κυπριακής οικονομίας αποκαταστάθηκε. Η χώρα κατάφερε να ανακτήσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών και επέστρεψε στην αγορά ομολόγων, όπου συνεχίζει να αναχρηματοδοτεί το χρέος της με

βιώσιμα προγράμματα. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις ΕΕ για την οικονομία της Κύπρου το 2017 η ανάπτυξη θα είναι 2,1%, η ανεργία 13,3%, το Δημοσιονομικό έλλειμμα 3,1% του ΑΕΠ και Δημόσιο χρέος 95% του ΑΕΠ.

Το τέλος του προγράμματος δεν σημαίνει και το τέλος των μεταρρυθμίσεων για την Κύπρο. Το σημαντικότερο ζήτημα για την Κύπρο είναι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια του τραπεζικού τομέα, καθώς η αναλογία τους στο συνολικό δανειακό χαρτοφυλάκιο είναι η υψηλότερη στην Ευρώπη. Το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων στο τέλος του 2015 ήταν 50%. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος η κυπριακή Βουλή, κατά απαίτηση των δανειστών, ψήφισε νόμο που αφορούσε τους πλειστηριασμούς και την πώληση δανείων σε ξένα επενδυτικά κεφάλαια (γύπες των αγορών-distressed funds). Οι τραπεζίτες θεωρούν, ότι αποτελεί το πρώτο βήμα για το τελικό ξεσκαρτάρισμα των «κόκκινων» δανείων. Όμως, παράγοντες της αγοράς υποστηρίζουν ότι ως αποτέλεσμα του νόμου αυτού αναμένεται να βγουν στο σφυρί χιλιάδες σπίτια Κυπρίων, ενώ απειλούνται ακόμη και πρώτες κατοικίες.

Άλλος παράγοντας αποσταθεροποίησης της οικονομίας θα μπορούσε να είναι η καθυστέρηση στην εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που συμφωνήθηκαν στο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής (π.χ. δημόσια υπηρεσία, ιδιωτικοποιήσεις, σύστημα υγείας), που πιθανό να έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά και στο κόστος δανεισμού της Κύπρου, ειδικότερα μετά τη λήξη του προγράμματος, και κατ' επέκταση στην οικονομική δραστηριότητα. Επίσης πρέπει να συνεχίσει τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας και να διατηρήσει τη δημοσιονομική πειθαρχία.

Στους κινδύνους περιλαμβάνονται και η επιδείνωση του εξωτερικού οικονομικού περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργεί η Κύπρος λόγω ύφεσης στη Ρωσία, η επίτευξη χαμηλότερων ρυθμών ανάπτυξης από τους αναμενόμενους στην Ευρωζώνη και το Ηνωμένο Βασίλειο ως αποτέλεσμα της επιβράδυνσης σε αναδυόμενες αγορές, κυρίως στην Κίνα, και οι γεωπολιτικές εντάσεις στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου. Οι παράγοντες για καλύτερες οικονομικές προοπτικές από τις προβλεπόμενες σχετίζονται με την παράταση της περιόδου χαμηλότερων διεθνών τιμών πετρελαίου, τις επενδυτικές αποφάσεις που συνδέονται με τους τομείς του τουρισμού και της ενέργειας, καθώς και δημόσιες επενδύσεις για βελτίωση/επέκταση υποδομών.

4. Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

4.1 Ιστορική αναδρομή

Με την απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για υλοποίηση Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (Ο.Ν.Ε.) και την εισαγωγή του νέου νομίσματος την 1^η Ιανουαρίου 1999 στο τελικό στάδιο σχεδιασμού της, ουδεμία αλλαγή προέκυπτε στο χρηματοοικονομικό πλέγμα ασφαλείας των τραπεζικών ιδρυμάτων που ανήκαν σε χώρες-μέλη της Ευρωζώνης. Παρότι σημειώθηκαν σημαντικές οικονομικές εξελίξεις με την ενοποίηση των διατραπεζικών συναλλαγών και τη βελτίωση των χρηματοπιστωτικών υποδομών, οι ευρωπαϊκές προσπάθειες περιορίστηκαν στην καθιέρωση ενιαίας νομισματικής πολιτικής από την ΕΚΤ παραμένοντας οι μηχανισμοί εποπτείας αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών αρχών των επιμέρους κρατών-μελών και θέτοντας, στα πλαίσια της μικρο-προληπτικής παρέμβασης, την ανάθεση γενικών εποπτικών καθηκόντων στην ΕΚΤ ως πιθανή εκδοχή σε μελλοντικό χρόνο.

Το ζήτημα του σχηματισμού μια ενοποιημένης εποπτικής μορφής στο ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα προσέλκυσε το ενδιαφέρον και αναπτύχθηκε με ακαδημαϊκό τρόπο στα μέσα της δεκαετίας του 2000, χωρίς όμως να τεθεί σε θεσμική βάση. Έτσι, η Συνθήκη της Λισσαβόνας δεν επέφερε ουσιαστικές διαρθρωτικές μεταβολές στις διατάξεις της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ, αποδεικνύοντας ότι τα κράτη-μέλη ήταν ανέτοιμα να υποστηρίξουν τη μεταβίβαση αρμοδιοτήτων εποπτείας σε κεντρικό άξονα.

Με την έλευση της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης του 2007-2008 κατέστη σαφή προς τους ιθύνοντες της ΕΕ η ανάγκη για αναδιαμόρφωση του τραπεζικού συστήματος, με σκοπό τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής του σταθερότητας. Στην κατεύθυνση αυτή η ομάδα de Larosiere ανέλαβε να υποβάλλει προτάσεις για την ενίσχυση του ισχύοντος ρυθμιστικού και εποπτικού πλαισίου των πιστωτικών ιδρυμάτων στην ΕΕ προς αποφυγή μελλοντικών κρίσεων, μελετώντας τα αίτια που εκδήλωσαν την πρόσφατη κρίση.

Σύμφωνα με την έκθεση της ομάδας το 2009, η προοπτική οργάνωσης υπερεθνικών εποπτικών αρχών στην Ευρωζώνη δεν θεωρείται άμεσα υλοποιήσιμη, αλλά ούτε αναγκαία, και σε κάθε ενδεχόμενο η συγκέντρωση των ανάλογων εξουσιών στην ΕΚΤ θα πρέπει να αποτρέπεται. Στην έκθεση παρουσιάστηκε, ωστόσο, μία νέα αρχιτεκτονική του ευρωπαϊκού εποπτικού συστήματος με την ολοκληρωμένη πρόταση για σύσταση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας (ESFS), το οποίο συγκεντρώνεται στη δημιουργία νέων «Ευρωπαϊκών Εποπτικών Αρχών». Παραλλήλως, παραθέτει τη μακρο-προληπτική, ως νέα διάσταση εποπτείας, θεσμοθετώντας έναν ευρωπαϊκό φορέα για την παρακολούθηση των κινδύνων στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου (ESRB).

Η εξέλιξη της κρίσης σε κρίση χρέους στη ζώνη του ευρώ, ο κατακερματισμός των αγορών και η εμφάνιση ανισοροπιών στη μετάδοση ενιαίας νομισματικής πολιτικής στην Ευρωζώνη άνοιξε νέο κύκλο συζητήσεων για τη μεταφορά των στοιχείων του πλέγματος ασφαλείας σε μία πανευρωπαϊκή εποπτική αρχή, αναιρώντας τις οδηγίες της έκθεσης de Larosiere. Οι τοποθετήσεις επεκτάθηκαν σε ένα ευρύτερο πεδίο και οι πολιτικές προτεραιότητες εστιάστηκαν ώστε να διαμορφωθεί μία «Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση» ('European Banking Union'), στο πλαίσιο της οποίας να αναπτυχθούν σε ενοποιημένο επίπεδο:

- Μία κεντρική τραπεζική αρχή που να αναλογεί κατ' αποκλειστικότητα στο τραπεζικό σύστημα και να τελεί υπό την επίβλεψη της ΕΚΤ στο πλαίσιο ενός Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού.
- Ένα υπερεθνικό όργανο διευθέτησης των μη υγιών τραπεζικών ιδρυμάτων, στο πλαίσιο ενός Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης και ένα υπερεθνικό ταμείο διάσωσης για την απορρόφηση των χρηματοδοτικών ανοιγμάτων που προκαλούνται.
- Ένα κοινό σύστημα εγγύησης των τραπεζικών καταθέσεων στο πλαίσιο λειτουργίας ενός Ενιαίου Μηχανισμού Προστασίας των Καταθέσεων.

Στην Σύνοδο Κορυφής που πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2012, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συγκαλώντας τους προέδρους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Eurogroup και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας

συμφώνησε να εξουσιοδοτήσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να παράξει ένα σαφή οδικό χάρτη για την υλοποίηση μίας πραγματικής οικονομικής και πολιτικής ενοποίησης.

Στις 12 Σεπτεμβρίου 2012 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αφουγκράζοντας το αίσθημα για αποκατάσταση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στην Ευρωζώνη προχώρησε στη δημοσιοποίηση:

- Μίας ανακοίνωσης αναφορικά με ένα «Χρονικά δεσμευτικό χάρτη πορείας προς την Τραπεζική Ένωση» (‘A roadmap for a Banking Union’),
- Μίας πρότασης Κανονισμού του Συμβουλίου «σχετιζόμενη με την ανάθεση ειδικών καθηκόντων στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα σε σχέση με τις πολιτικές που αφορούν τη μικρο-προληπτική εποπτεία των τραπεζών»,
- Μίας πρότασης Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου «για την τροποποίηση του Κανονισμού 1093/2010 για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών» στο βαθμό σύνδεσής του με το προηγηθέν Κανονισμό του Συμβουλίου.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέτρεψε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο Ecofin (Συμβούλιο των Υπουργών Οικονομικών της ΕΕ) για την άμεση υιοθέτηση των προαναφερόμενων προτάσεων Κανονισμού καθώς και του προσαρμοσμένου ισχύοντος ρυθμιστικού πλαισίου, με την προσθήκη των σχετικών διατάξεων της Βασιλείας III, ώστε να καταστεί εφικτή η ολοκληρωματική εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης.

Οι τέσσερις πρόεδροι υπέβαλαν την τελική τους έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Δεκέμβριο του 2012. Η έκθεση εισηγείται ένα χρονοδιάγραμμα και μία σταδιακή διαδικασία για την ολοκλήρωση της ONE.

Ο οδικός χάρτης για μια πραγματική Οικονομική και Νομισματική Ένωση περιλαμβάνει τέσσερα συστατικά στοιχεία:

Ενοποιημένο χρηματοοικονομικό πλαίσιο ή τραπεζική ένωση που διασφαλίζει τη χρηματοοικονομική σταθερότητα στη ζώνη του ευρώ κυρίως και ελαχιστοποιεί το κόστος ενδεχόμενης τραπεζικής χρεοκοπίας για τους ευρωπαίους πολίτες. Ένα τέτοιο πλαίσιο προάγει την ευθύνη για εποπτεία σε ευρωπαϊκό επίπεδο και προβλέπει κοινούς

μηχανισμούς για την εξυγίανση των τραπεζών και την εγγύηση των καταθέσεων των πελατών.

Ενοποιημένο δημοσιονομικό πλαίσιο που θα διασφαλίζει τη χάραξη υγιούς δημοσιονομικής πολιτικής σε εθνικό και σε ευρωπαϊκό επίπεδο και θα περιλαμβάνει συντονισμό, την από κοινού λήψη αποφάσεων, περισσότερη επιβολή και ανάλογα μέτρα ενόψει της έκδοσης κοινών χρεογράφων. Το πλαίσιο αυτό θα μπορούσε επίσης να περιλαμβάνει διάφορες μορφές δημοσιονομικής αλληλεγγύης.

Ενοποιημένο πλαίσιο οικονομικής πολιτικής το οποίο θα διαθέτει επαρκείς μηχανισμούς ώστε να διασφαλίζει ότι εφαρμόζονται εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές οι οποίες προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη, την απασχόληση και την ανταγωνιστικότητα και είναι συμβατές με την ομαλή λειτουργία της ONE.

Βελτιωμένη δημοκρατική νομιμοποίηση και λογοδοσία στο πλαίσιο της ONE, η οποία θα βασίζεται στην από κοινού άσκηση της κυριαρχίας για τις κοινές πολιτικές και την αλληλεγγύη.

4.2 Οι πυλώνες της Τραπεζικής Ένωσης

4.2.1 Η έννοια της Τραπεζικής Ένωσης

Η τραπεζική ένωση αποτελεί σύστημα τραπεζικής εποπτείας και εξυγίανσης που λειτουργεί βάσει κανόνων που ισχύουν σε ολόκληρη την ΕΕ. Αφενός, εγγυάται την ασφάλεια και την αξιοπιστία του τραπεζικού τομέα στην ευρωζώνη και ευρύτερα στην ΕΕ και, αφετέρου, διασφαλίζει ότι η εξυγίανση των μη βιώσιμων τραπεζών γίνεται χωρίς να δαπανηθούν χρήματα των φορολογουμένων και με ελάχιστη επίπτωση στην πραγματική οικονομία. Μέλη της τραπεζικής ένωσης είναι όλα τα κράτη της ευρωζώνης και τα κράτη μέλη της ΕΕ που επιλέγουν να συμμετάσχουν. Όλα τα κράτη που θα υιοθετήσουν μελλοντικά το ευρώ θα γίνουν αυτόματα μέλη της τραπεζικής ένωσης. Τα κράτη εκτός ευρωζώνης μπορούν να συμμετάσχουν μέσω της σύναψης συμφωνίας στενής συνεργασίας..

Αρχικά στην προσπάθεια να αντιμετωπιστεί η δίνη της πρόσφατης κρίσης στην Ευρωζώνη, επιχειρήθηκαν 27 διαφορετικά ρυθμιστικά συστήματα, προσανατολισμένα στις εθνικές ιδιαιτερότητες των οικονομιών, με αποτέλεσμα η επίλυση της να

διαφαίνεται αδύνατη .Και τούτο γιατί η Ε.Ε. δεν διέθετε οργανωμένα μέσα για τη διαχείριση σοβαρών συστημικών κρίσεων, σε περίπτωση χρεωκοπίας τραπεζών με διασυνοριακή δράση. Με 28 νέους κανόνες το ρυθμιστικό πλαίσιο της Τραπεζικής Ένωσης φιλοδοξεί να ισχυροποιήσει τη θέση των πιστωτικών ιδρυμάτων απέναντι στον κίνδυνο μελλοντικών χρηματοοικονομικών κρίσεων διαφυλάσσοντας την Ευρωζώνη από ανάλογης έντασης κλυδωνισμούς. Επιπλέον, η Τραπεζική Ένωση αποβλέπει στον περιορισμό του φαινομένου του κατακερματισμού της ευρωπαϊκής τραπεζικής αγοράς, με τον οποίο δυσχεραίνεται η λειτουργία στο χρηματοοικονομικό χώρο και παρεμποδίζεται η ομαλή μετάδοση της νομισματικής πολιτικής στην πραγματική οικονομία, ευθυγραμμίζοντας τους κανόνες που διέπουν τον οικονομικό τομέα. Η εφαρμογή νέων νομοθετικών πράξεων αποσκοπά, επίσης, στην εξασφάλιση της σωτηρίας των πιστωτικών ιδρυμάτων σε επικείμενη πτώχευση από εσωτερικούς μηχανισμούς στήριξης χωρίς την επιβάρυνση των πόρων των καταθετών. Τέλος, με την ανάληψη του ρόλου ενός πανευρωπαϊκού επόπτη από την ΕΚΤ, η Τραπεζική Ένωση καθίσταται ουσιαστικό στοιχείο ολοκλήρωσης της Οικονομικής και Νομισματικής ένωσης

Πρωταρχικός σκοπός της Τραπεζικής Ένωσης που ανέδειξε η δημοσιονομική κρίση ήταν η διάρρηξη του φαύλου κύκλου μεταξύ των τραπεζικών ιδρυμάτων και του δημόσιου χρέους. Η αλληλοσυσχέτιση τραπεζών-δημοσίων οικονομικών τερματίζει ως εξής:

I. με τη θέσπιση κοινών κανόνων εποπτείας και την επιβολή σφικτών μέτρων προληπτικής εποπτείας, οι τράπεζες υποχρεώνονται να διακρατούν υψηλότερα κεφαλαιακά ποσά για την κάλυψη της κεφαλαιακής τους επάρκειας. Με τον τρόπο αυτό, πιστωτικά ιδρύματα γίνονται περισσότερο απροσπέλαστα σε επερχόμενες κρίσεις και καθίστανται ικανά να αναλαμβάνουν την ευθύνη του κόστους των ζημιών που ενδεχομένως προκύψουν από τις δραστηριότητές τους.

II. με την ύπαρξη ενός αποτελεσματικού καθεστώτος διευθέτησης, η εξυγίανση των τραπεζών γίνεται αυτοχρηματοδοτούμενη από εσωτερικές δομές του χώρου και από τους ίδιους τους μετόχους των τραπεζών, εξασφαλίζοντας ότι η δημοσιονομική πολιτική κάθε εθνικής κυβέρνησης παραμένει ανέπαφη.

III Τα πιστωτικά ιδρύματα παύουν να είναι «Ευρωπαϊκά τη ζωή, αλλά εθνικά στο θάνατο», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε σημειώμά της, διότι η εποπτεία τους ανατίθεται πλέον ολοκληρωτικά και συντονισμένα σε μία Κεντρική Ευρωπαϊκή Αρχή.

Το νέο μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα της ΕΕ που αφορά την Τραπεζική Ένωση συγκεντρώνει την κοινή αντίληψη ότι πρόκειται για ένα απλοϊκό και εύκολα κατανοητό σχέδιο ως προς τη σύλληψή του. Σε τεχνικό επίπεδο, θεωρείται ότι καθορίζεται από σαφείς και ευδιάκριτες δομές. Ωστόσο δεν αποτελεί ένα ακόμη πλαίσιο νομοθετικού περιεχομένου, αλλά μία νομοθεσία-ορόσημο που στοχεύει στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η υλοποίησή της είναι ζωτικής σημασίας, ευελπιστώντας να θέσει το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα σε πιο σταθερές και υγιείς βάσεις. Η έννοια της Τραπεζικής Ένωσης βασίζεται σε έντονα πολιτικό υπόβαθρο και η ολοκλήρωσή της συνιστά ένα μεγαλεπήβολο εγχείρημα της Ευρώπης με τις θεσμικές λεπτομέρειες για την επιτυχή εφαρμογή της και τη σωστή της λειτουργία να χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό πολυπλοκότητας.

Οι πρώτες κινήσεις προς την κατεύθυνση της τραπεζικής ενοποίησης αφορούσαν τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (European Banking Authority – EBA) και, παράλληλα, τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου (European Systemic Risk Board – ESRB). Προκειμένου να δημιουργηθεί μια αποτελεσματική τραπεζική ένωση, απαιτείται κοινή ρυθμιστική πολιτική, κοινή πολιτική εξυγίανσης και κοινό σύστημα ασφάλισης.

Το προβλεπόμενο πλαίσιο για την Τραπεζική Ένωση περιλαμβάνει ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων ,το οποίο περιλαμβάνει ενιαίο εγχειρίδιο εποπτείας, ενιαίο εποπτικό μηχανισμό εξυγίανσης και προτάσεις σχετικά με συστήματα εγγύησης καταθέσεων.

Τα βασικά χαρακτηριστικά (πυλώνες) που προβλέπεται να περιλαμβάνει η τραπεζική ένωση αφορούν :

- Την επίβλεψη του τραπεζικού συστήματος σε Ευρωπαϊκό επίπεδο μέσω της ίδρυσης ενός Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (Single Supervisory Mechanism – SSM η EEM),

- Τη θέσπιση ενός Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης (Single Resolution Mechanism-SRM η EME) ο οποίος θα εφαρμόζει τους κανόνες για την ανάκαμψη και την εξυγίανση των τραπεζών, στο πλαίσιο της τραπεζικής ένωσης και τη λειτουργία ενιαίου ταμείου εξυγίανσης,
- Τη λειτουργία ενός Μηχανισμού Προστασίας των Καταθέσεων

4.2.2 Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων

Το ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων αποτελεί τη ραχοκοκαλιά της τραπεζικής ένωσης και, γενικότερα, του ρυθμιστικού πλαισίου για τον χρηματοπιστωτικό τομέα της ΕΕ. Αποτελείται από δέσμη νομοθετικών κειμένων τα οποία ισχύουν για όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και όλα τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα στην ΕΕ.

Σκοπός του ενιαίου εγχειριδίου κανόνων είναι να εξασφαλιστεί ότι οι τράπεζες υπόκεινται στους ίδιους κανόνες σε όλες τις χώρες της ΕΕ, προκειμένου να αποφευχθούν στρεβλώσεις στην ενιαία αγορά και να διασφαλιστεί η δημοσιονομική σταθερότητα σε ολόκληρη την ΕΕ.

Η δράση του είναι υποστηρικτική, ώστε να εδραιωθεί κοινή πίστη για την πραγματοποίηση του ευρωπαϊκού οράματος, αλλά και προληπτική, με σκοπό να μετριάσει την ενδεχόμενη έξαρση και ένταση μίας τραπεζικής κρίσης.

Το ενιαίο σύνολο κανόνων δικαίου εμπεριέχει ομοιόμορφους όρους για όλα τα κράτη της Ευρωζώνης, σχετικά με τις κεφαλαιακές απαιτήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων, την αδειοδότηση και την ανάκληση αδείας τους, την μικρο-προληπτική τους εποπτεία, τη διαχείριση προβληματικών τραπεζών και τη λειτουργία συστημάτων εγγύησης των καταθέσεων.

Οι πυλώνες του ενιαίου εγχειριδίου κανόνων - οι σημαντικότερες νομικές πράξεις για την τραπεζική ένωση - είναι οι εξής:

- η οδηγία IV για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις και ο κανονισμός για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις
- η οδηγία για την ανάκαμψη και την εξυγίανση και ο κανονισμός για τον Ενιαίο Μηχανισμό Εξυγίανσης

- η τροποποιημένη οδηγία για τα συστήματα εγγύησης των καταθέσεων και η πρόταση κανονισμού για τον Ευρωπαϊκό Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων.

Η υιοθέτηση κοινών εποπτικών πρακτικών από το σύνολο των χωρών που συγκροτούν την Τραπεζική Ένωση συνεπάγεται τη διατήρηση της ακεραιότητας στην εσωτερική ευρωπαϊκή αγορά. Προσφέρει, ακόμα, την κοινή βάση για τη μετάβαση σε ένα άρτια ενοποιημένο τραπεζικό σύστημα, εξαλείφοντας τον κίνδυνο κατακερματισμού της ενιαίας αγοράς. Γίνεται, επομένως, αντιληπτός ο άρρηκτος δεσμός που συνδέει τις τονωτικές ενέργειες προς την ενιαία αγορά με την Τραπεζική Ένωση. Η ύπαρξη ενός συστήματος κανόνων, εξασφαλίζει την καθολική εφαρμογή κανόνων προληπτικής εποπτείας στις τράπεζες και τη ρύθμισή τους με τους ίδιους τους κανόνες σε όλη τη ζώνη του ευρώ. Αυτομάτως, επιτυγχάνεται η ελαχιστοποίηση του κόστους συμμόρφωσης με τους τραπεζικούς εποπτικούς κανονισμούς, αφού πλέον δεν απαιτείται η ακολούθηση διαφορετικών κανονιστικών πλαισίων για τα τραπεζικά ιδρύματα

4.2.3 Πρώτος Πυλώνας: Εποπτεία τραπεζών

4.2.3.1 Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων : Κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών

Στις 20 Ιουλίου 2011 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε πρόταση νέας οδηγίας και νέου κανονισμού σχετικά με την εφαρμογή της Βασιλείας III στις τράπεζες της ΕΕ. Οι νέοι κανόνες, τέθηκαν σε ισχύ στις 26 Ιουνίου 2013 με την υιοθέτηση ενός ενιαίου βιβλίου Κανόνων (Single Rulebook) με τη μορφή κανονισμού (Κανονισμός 575/2013) και μίας οδηγίας (Οδηγία 2013/36/ΕΕ).

Ι. Ο Κανονισμός. 575/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας για πιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις επενδύσεων και την τροποποίηση του κανονισμού(ΕΕ) αριθμ. 648/2012», γνωστός με το ακρωνύμιο “CRR” (Capital Requirements Regulation).Στον Κανονισμό CRR περιλαμβάνονται διατάξεις αναφορικά με τη μικροπροληπτική ρυθμιστική παρέμβαση στη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων επενδύσεων με τις οποίες επιδιώκεται:

- Η ενίσχυση της ποιότητας και της ποσότητας της κεφαλαιακής τους βάσης
- Η καθιέρωση εργαλείων προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβαση
- Η ενίσχυση της διαφάνειας μέσω της καθιέρωσης πρόσθετων απαιτήσεων δημοσιοποίησης των στοιχείων. Αναλυτικότερα:

A. Κεφαλαιακές απαιτήσεις : Ο κανονισμός απαιτεί από τις τράπεζες να έχουν διαθέσιμα ανά πάσα στιγμή επαρκή κεφάλαια ώστε να μπορούν να καλύπτουν απρόβλεπτες ζημιές και να διατηρούν τη φερεγγυότητά τους σε περιόδους κρίσης. Ως βασική αρχή, το ποσό των κεφαλαιακών απαιτήσεων εξαρτάται από τον κίνδυνο που συνδέεται με τα στοιχεία ενεργητικού κάθε τράπεζας. Στον κανονισμό για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις, αυτό αναφέρεται ως "απαίτηση ιδίων κεφαλαίων" και εκφράζεται ως ποσοστό στοιχείων ενεργητικού σταθμισμένων ως προς τον κίνδυνο. Η έννοια του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού σημαίνει ότι για τα ασφαλέστερα στοιχεία του ενεργητικού απαιτούνται λιγότερα κεφάλαια, ενώ για τα πιο επικίνδυνα στοιχεία του ενεργητικού εφαρμόζεται υψηλότερος συντελεστής στάθμισης κινδύνου. Με άλλα λόγια, όσο πιο επικίνδυνα είναι τα στοιχεία του ενεργητικού τους, τόσο περισσότερα κεφάλαια πρέπει έχουν ανά πάσα στιγμή διαθέσιμα οι τράπεζες. Τα κεφάλαια κατατάσσονται σε κατηγορίες ανάλογα με την ποιότητά τους και τον κίνδυνο που ενέχουν.

Τα κεφάλαια της κατηγορίας 1 είναι τα κεφάλαια λειτουργίας. Τα κεφάλαια λειτουργίας επιτρέπουν στην τράπεζα να συνεχίζει τις δραστηριότητές της και να διατηρεί τη φερεγγυότητά της. Τα κεφάλαια της κατηγορίας 1 με την υψηλότερη ποιότητα αποκαλούνται κεφάλαια κοινών μετοχών της κατηγορίας 1.

Τα κεφάλαια της κατηγορίας 2 είναι τα κεφάλαια εκκαθάρισης. Τα κεφάλαια εκκαθάρισης επιτρέπουν στο ίδρυμα να αποζημιώσει τους καταθέτες και τους προνομιακούς πιστωτές, εάν καταστεί αφερέγγυο.

Το συνολικό ποσό των κεφαλαίων που απαιτούνται να κατέχουν οι τράπεζες και οι επενδυτικές επιχειρήσεις πρέπει να ισούται τουλάχιστον με το 8% των σταθμισμένων ως προς τον κίνδυνο στοιχείων ενεργητικού. Το μερίδιο που πρέπει να αποτελείται από κεφάλαια ύψιστης ποιότητας (κεφάλαια κοινών μετοχών της κατηγορίας 1) πρέπει να αντιστοιχεί στο 4,5% των σταθμισμένων ως προς τον κίνδυνο στοιχείων ενεργητικού

(για την περίοδο έως τον Δεκέμβριο του 2014, το ποσοστό αυτό μπορεί να κυμαίνεται από 4% έως 4,5%)

Β. Απαιτήσεις ρευστότητας : Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πρέπει να διατηρούν επαρκή ρευστά διαθέσιμα ώστε να μπορούν να καλύπτουν καθαρές εκροές ρευστότητας για περίοδο 30 ημερών υπό ακραίες συνθήκες.

Ο δείκτης κάλυψης έναντι κινδύνου ρευστότητας — μη βεβαρημένα στοιχεία ενεργητικού υψηλής ποιότητας για την κάλυψη καθαρών ταμειακών εκροών για περίοδο 30 ημερών υπό ακραίες συνθήκες — θα εφαρμοστεί σταδιακά, αρχίζοντας από το 60% το 2015 για να καταλήξει στο 100% το 2018.

Κάθε τράπεζα πρέπει να διατηρεί ρευστά διαθέσιμα τουλάχιστον ίσα με το 25% των εκροών.

Οι απαιτήσεις ρευστότητας θα εφαρμοστούν το 2015, έπειτα από μια αρχική περίοδο παρακολούθησης. Κατά την επανεξέταση που θα πραγματοποιηθεί το 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα έχει τη δυνατότητα να αναβάλει την καθιέρωση του δείκτη κάλυψης 100%, εάν κριθεί απαραίτητο λόγω των παγκόσμιων εξελίξεων.

Γ. Μόχλευση : Μόχλευση είναι η σχέση μεταξύ της κεφαλαιακής βάσης μιας τράπεζας και του συνόλου των στοιχείων ενεργητικού της. Το ενεργητικό μιας τράπεζας είναι "μοχλευμένο" όταν υπερβαίνει την κεφαλαιακή της βάση.

Στόχος του κανονισμού είναι να μειώσει την υπερβολική μόχλευση, καθότι μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις για τη φερεγγυότητα της τράπεζας.

Κάθε τράπεζα υποχρεούται να δημοσιοποιεί τον δείκτη μόχλευσης (δηλαδή τα κεφάλαια κατηγορίας 1 που διαθέτει, διαιρούμενα με το μέσο συνολικό ενοποιημένο ενεργητικό της) κατά τη διάρκεια μιας πρώτης περιόδου παρακολούθησης, η οποία άρχισε την 1η Ιανουαρίου 2015. Ο δείκτης αποτελεί ένδειξη για το πόσο καλά είναι προετοιμασμένη μια τράπεζα να αντιμετωπίσει τις μακροπρόθεσμες χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις της. Εάν το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο καταλήξουν σε συμφωνία, με βάση έκθεση που θα υποβληθεί από την Επιτροπή πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 2016, η απαίτηση δημοσιοποίησης θα εφαρμοστεί από την 1η Ιανουαρίου 2018.

I.I. Η Οδηγία 2013/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με την πρόσβαση στη δραστηριότητα πιστωτικών ιδρυμάτων και την προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων και επενδύσεων, με την τροποποίηση της οδηγίας 2002/87/ΕΚ και για τη κατάργηση των οδηγιών 2006/48/ΕΚ και 2006/49/ΕΚ», γνωστή με το ακρωνύμιο “CRD IV” (Capital Requirements Directive).

Στην οδηγία CRD IV περιλαμβάνονται διατάξεις σχετικά με:

- Την ελεύθερη εγκατάσταση και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών από τα πιστωτικά ιδρύματα,
- Την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων επενδύσεων από τις αρμόδιες αρχές,
- Την εταιρική διακυβέρνηση,
- Τις πολιτικές αποδοχών, και
- Την καθιέρωση κεφαλαιακών αποθεμάτων ασφαλείας.

Αναλυτικότερα:

Πέρα από τον υποχρεωτικό δείκτη κεφαλαίων κοινών μετοχών της κατηγορίας 1 που προβλέπεται στον κανονισμό για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις και έχει οριστεί στο 4,5%, όλες οι τράπεζες υποχρεούνται να διαθέτουν απόθεμα ασφαλείας διατήρησης κεφαλαίου και αντικυκλικό απόθεμα ασφαλείας, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι συσσωρεύουν επαρκή κεφαλαιακή βάση σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης, ώστε να μπορούν να απορροφούν ζημίες σε περιόδους κρίσης.

Κάθε τράπεζα πρέπει να διαθέτει απόθεμα ασφαλείας διατήρησης κεφαλαίου από κεφάλαια ύψιστης δυνατής ποιότητας (κεφάλαια κοινών μετοχών της κατηγορίας 1) ίσο με το 2,5% των συνολικών ανοιγμάτων της. Στόχος του αποθέματος ασφαλείας είναι η διατήρηση του κεφαλαίου της τράπεζας.

Εάν μια τράπεζα δεν πληροί αυτή την απαίτηση, θα πρέπει να περιορίζει ή να σταματά τις καταβολές μερισμάτων ή πριμ.

Το αντικυκλικό απόθεμα ασφαλείας είναι ένα προληπτικό εργαλείο που θεσπίστηκε με τη συμφωνία της Βασιλείας III για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων που έχει στον οικονομικό κύκλο η δανειοδοτική δραστηριότητα των τραπεζών.

Η τράπεζα υποχρεούται να συγκεντρώνει πρόσθετα κεφάλαια (κοινών μετοχών της κατηγορίας 1) σε ευνοϊκές περιόδους, όταν η πιστωτική επέκταση είναι ισχυρή, ώστε, όταν ο οικονομικός κύκλος παρουσιάσει μετάπτωση και η οικονομική δραστηριότητα επιβραδυνθεί ή και συσταλεί, το απόθεμα αυτό να μπορεί να ελευθερωθεί και η τράπεζα να συνεχίσει να δανείζει την πραγματική οικονομία.

Εάν μια τράπεζα αθετεί αυτήν την υποχρέωση, ισχύουν οι ίδιοι κανόνες με το απόθεμα ασφαλείας διατήρησης κεφαλαίου.

Τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα να απαιτούν από τις τράπεζες να διατηρούν απόθεμα ασφαλείας από κεφάλαια κοινών μετοχών της κατηγορίας 1 για την αντιμετώπιση συστημικών κινδύνων. Η απαίτηση αυτή μπορεί να εφαρμόζεται στο σύνολο του χρηματοοικονομικού τομέα ή στα επιμέρους τμήματά του.

Στόχος είναι η πρόληψη και ο μετριασμός μακροπρόθεσμων μη κυκλικών συστημικών ή μακροπροληπτικών κινδύνων που μπορεί να έχουν σοβαρές αρνητικές συνέπειες στην πραγματική οικονομία.

Τα κράτη μέλη θα μπορούν να επιβάλλουν τη διατήρηση αποθεμάτων ασφαλείας συστημικού κινδύνου ύψους μεταξύ 1% και 3% για όλα τα ανοίγματα και έως 5% για τα εγχώρια ανοίγματα και τα ανοίγματα σε τρίτες χώρες, χωρίς να είναι υποχρεωμένα να ζητούν προηγουμένως την έγκριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Μετά το 2015, για τη δημιουργία αποθεμάτων ασφαλείας ύψους μεταξύ 3% και 5% απαιτείται ενημέρωση της Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (EAT) και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου (ΕΣΣΚ). Ποσοστά αποθεμάτων ασφαλείας άνω του 5% πρέπει να εγκρίνονται από την Επιτροπή

Το απόθεμα ασφαλείας για τα παγκόσμια συστημικά σημαντικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι υποχρεωτικά για τράπεζες που χαρακτηρίζονται από την αρμόδια αρχή ως "παγκόσμια συστημικά σημαντικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα" (G-SII), προκειμένου να αντισταθμίζεται ο υψηλότερος κίνδυνος που αντιπροσωπεύουν

για το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα και οι πιθανές επιπτώσεις της χρεοκοπίας τους.

Η συστημική σημασία μιας τράπεζας καθορίζεται σύμφωνα με τα κριτήρια για τα G-SII που συμφωνήθηκαν από την G-20. Τα κριτήρια αυτά περιλαμβάνουν το μέγεθος, τις διασυννοριακές δραστηριότητες και τους δείκτες διασύνδεσης της κάθε τράπεζα

Η οδηγία IV για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις προβλέπει αποθέματα ασφαλείας για σημαντικά ιδρύματα σε εγχώριο επίπεδο καθώς και σε επίπεδο ΕΕ.

Τα "άλλα συστημικώς σημαντικά ιδρύματα" (O-SII), η διαδικασία κοινοποίησης και αιτιολόγησης, καθώς και το ανώτατο όριο για το μέγεθος του αποθέματος ασφαλείας (2% των σταθμισμένων ως προς τον κίνδυνο στοιχείων ενεργητικού) καθορίζονται βάσει δέσμης κριτηρίων που τίθενται στην οδηγία.

Το απόθεμα ασφαλείας για τα O-SII θα ισχύσει από το 2016. Τα κράτη μέλη που επιθυμούν να θεσπίσουν νωρίτερα αυτή την απαίτηση για ορισμένες τράπεζες μπορούν να χρησιμοποιούν το απόθεμα ασφαλείας συστημικού κινδύνου.

Όλες οι συστημικά σημαντικές ευρωπαϊκές τράπεζες οφείλουν να δημοσιοποιούν τα κέρδη τους, τους φόρους που καταβάλλουν και τις επιδοτήσεις που εισπράττουν.

Επιπλέον, από το 2015, οι τράπεζες πρέπει να δημοσιοποιούν τα δεδομένα αυτά, εκτός εάν η Επιτροπή, με κατ' εξουσιοδότηση πράξη, τροποποιήσει τις σχετικές διατάξεις ή αναβάλει την εφαρμογή τους.

Με τον Κανονισμό και την Οδηγία ενσωματώνονται στο ευρωπαϊκό δίκαιο οι κανόνες της «Βασιλείας III» θεσπίζοντας από κοινού το πλαίσιο που διέπει την πρόσβαση σε δραστηριότητες, το εποπτικό πλαίσιο και τους κανόνες προληπτικής εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων επενδύσεων. Ο Κανονισμός και η Οδηγία εφαρμόζονται, σταδιακά, από την 1^η Ιανουαρίου 2014.

4.2.3.2 Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός (SSM η EEM)

Ο Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός (η SSM EEM) - βασικός πυλώνας της τραπεζικής ένωσης - είναι ένα σύστημα που δημιούργησε η ΕΕ για την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην ευρωζώνη και στα εκτός ευρωζώνης κράτη μέλη της ΕΕ που επιλέγουν να συμμετάσχουν σε αυτόν

Ο Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός αποτελείται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και τις εθνικές εποπτικές αρχές των συμμετεχόντων κρατών μελών της ΕΕ.

Ο EEM συστάθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1024\2013 του Συμβουλίου για την ανάθεση εποπτικών καθηκόντων στην ΕΚΤ και τον τροποποιημένο κανονισμό (ΕΕ) 1022\2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών. Ο κανονισμός EEM τέθηκε σε ισχύ στις 3 Νοεμβρίου 2013. Σκοπός του είναι να εξασφαλίσει την ενισχυμένη εποπτεία του τραπεζικού κλάδου της Ευρώπης.

Βασικοί στόχοι του EEM είναι:

- να εξασφαλισθεί η ενισχυμένη εποπτεία του τραπεζικού κλάδου της Ευρώπης βάσει ενιαίας δέσμης κανόνων και απαιτήσεων υψηλού επιπέδου
- να εξασφαλισθεί στιβαρότητα του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου
- να στηριχθεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα και η χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση της ευρωζώνης και της εσωτερικής αγοράς συνολικά

Κύρια καθήκοντα του EEM είναι :

- επιβλέπει τη συμμόρφωση των πιστωτικών ιδρυμάτων προς τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας
- εντοπίζει έγκαιρα τις αδυναμίες
- εξασφαλίζει ότι λαμβάνονται μέτρα για τη διόρθωση αυτών των αδυναμιών, ώστε να ελέγχεται η κατάσταση και να μην μετατρέπεται σε απειλή για τη συνολική χρηματοπιστωτική σταθερότητα

Οι δραστηριότητες του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού υποστηρίζονται από έναν άλλο βασικό πυλώνα της τραπεζικής ένωσης: τον Ενιαίο Μηχανισμό Εξυγίανσης, ο οποίος αποτελείται από μια ενιαία αρχή εξυγίανσης (Συμβούλιο) και ένα Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης με αποστολή να συμβάλει στην εξυγίανση προβληματικών τραπεζών.

Η ΕΚΤ είναι υπεύθυνη για τη συνολική λειτουργία του Ευρωπαϊκού Εποπτικού Μηχανισμού.

Επιβλέπει άμεσα όλες τις «σημαντικές» τράπεζες της ευρωζώνης (και ιδίως τις μεγάλες, συστημικές τράπεζες) σε στενή συνεργασία με τις εθνικές εποπτικές αρχές.

Οι τράπεζες που υπόκεινται σε άμεση εποπτεία είναι εκείνες που διαθέτουν στοιχεία ενεργητικού άνω των 30 δισ. € ή που αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 20% του ΑΕΠ της χώρας προέλευσής τους. Επί του παρόντος, στην ευρωζώνη υπάρχουν 130 περίπου τέτοιου είδους τράπεζες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 85% του συνόλου των στοιχείων ενεργητικού των τραπεζών που λειτουργούν στους κόλπους της.

Η άσκηση εποπτείας για τις λιγότερο σημαντικές τράπεζες συνεχίζει να εμπίπτει στα καθήκοντα των εθνικών εποπτικών αρχών. Η ΕΚΤ μπορεί όμως να αποφασίσει ανά πάσα στιγμή να αναλάβει την ευθύνη εποπτείας πιστωτικών ιδρυμάτων λιγότερο σημαντικών.

Ο χαρακτηρισμός ορισμένης τράπεζας ως σημαντικής συναρτάται προς τους ακόλουθους παράγοντες:

- τη συνολική αξία των στοιχείων του ενεργητικού του,
- τη σημασία του για την οικονομία της χώρας στην οποία είναι εγκατεστημένο ή της ΕΕ συνολικά,
- το φάσμα των διασυννοριακών του συναλλαγών,
- το αν έχει ζητήσει ή λάβει δημόσια χρηματοδοτική στήριξη από τον ΕΜΣ ή την Ευρωπαϊκή Διευκόλυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΔΧΣ)
- το αν ανήκει στις τρεις σημαντικότερες τράπεζες της οικείας χώρας.

Μια τράπεζα θα χαρακτηρίζεται σημαντική, εφόσον πληροί οποιαδήποτε από τα πέντε αυτά κριτήρια

Με τη μεταφορά εποπτικών καθηκόντων από εθνικό σε πανευρωπαϊκό επίπεδο και τον επαυξημένο ρόλο που διαδραματίζει πλέον η ΕΚΤ, ο ενιαίος μηχανισμός αποσκοπά στη διαφύλαξη της σταθερότητας σε όλο το εύρος του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού τομέα και την ενίσχυση της οικονομικής ενοποίησης στην Ευρώπη. Το νέο μοντέλο εποπτείας, προβλέπει την αυστηρή επίβλεψη του τραπεζικού συστήματος με συνεπή και ενδεδειγμένη τρόπο, λειτουργώντας η ΕΚΤ σε στενή συνεργασία με τις εθνικές αρμόδιες αρχές. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την εισροή επαρκούς πληροφόρησης προς την κεντρική εποπτεία σχετικά με την χρηματοοικονομική κατάσταση που επικρατεί σε όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, επωφελούμενη της εξειδικευμένης τεχνοκρατίας που προσφέρεται από τα επιμέρους εθνικά όργανα.

Η ΕΚΤ ανέλαβε πλήρως τα εποπτικά της καθήκοντα τον Νοέμβριο του 2014.

Εποπτεία σημαίνει διενέργεια τακτικών ελέγχων, προκειμένου να εξασφαλίζεται η ικανότητα λειτουργίας των τραπεζών. Στους ελέγχους περιλαμβάνεται εξέταση των δανειοδοτικών, δανειοληπτικών και επενδυτικών δραστηριοτήτων των τραπεζών και γενικότερα της συμμόρφωσής τους προς το ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων.

Κατά την προπαρασκευαστική φάση, ελέγχθηκε η ευρωστία των τραπεζών στο πλαίσιο «συνολικής αξιολόγησης», η οποία περιλαμβάνει τρία στοιχεία:

- i. Την αξιολόγηση των κινδύνων για σκοπούς εποπτείας (Supervisory Risk Assessment), προκειμένου να εξεταστούν από ποιοτική και ποσοτική άποψη βασικοί κίνδυνοι που αφορούν, μεταξύ άλλων, τη ρευστότητα, τη μόχλευση και τη χρηματοδότηση
- ii. Έλεγχο ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού (Asset Quality Review), προκειμένου να ενισχυθεί η διαφάνεια όσον αφορά τα ανοίγματα των τραπεζών μέσω του ελέγχου της ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού τους, περιλαμβανομένης της καταλληλότητας της αποτίμησης των εν λόγω στοιχείων και των ασφαλειών, καθώς και των σχετικών προβλέψεων και

- iii. Άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress test), προκειμένου να εξεταστεί η ανθεκτικότητα των ισολογισμών των τραπεζών σε σενάρια ακραίων καταστάσεων. Η συνολική αξιολόγηση θα ολοκληρωθεί με τη συγκεντρωτική δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων της, σε επίπεδο χώρας και τράπεζας, και τυχόν συστάσεων για τη λήψη εποπτικών μέτρων.

Η ΕΚΤ διενεργεί τις εν λόγω αξιολογήσεις σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών, ανάλογα με την περίπτωση.

Με την ολοκλήρωση όλων των σταδίων της αξιολόγησης, ακολουθεί η δημοσιοποίηση συγκεντρωτικών αποτελεσμάτων που αφορούν τις επιμέρους εθνικές οικονομίες και τα τραπεζικά ιδρύματα, και η προτροπή για λήψη πρόσθετων διορθωτικών μέτρων στην εποπτεία, όπου παρίσταται ανάγκη.

Στην περίπτωση που παρατηρηθεί η μη κάλυψη των οριζόμενων κεφαλαιακών ορίων από τη σύνθεση του χαρτοφυλακίου πιστωτικών ιδρυμάτων ενταγμένων στην Τραπεζική Ένωση, κινητοποιείται ο απαιτούμενος μηχανισμός για ανακεφαλαιοποίηση. Πρωτίστως, η άντληση των υπολειπόμενων κεφαλαίων θα πρέπει να αναζητηθεί στις εγχώριες αγορές ή σε πηγές ιδιωτικού χαρακτήρα. Εν συνεχεία, εφόσον τα κεφάλαια συνεχίζουν να είναι ανεπαρκή, ως δεύτερη λύση και κάτω από αυστηρές προϋποθέσεις προτείνεται η κρατική στήριξη των τραπεζών σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς περί δημοσίων ενισχύσεων προς τα ασθενή πιστωτικά ιδρύματα. Αν και οι εθνικές ενέργειες φανούν αναποτελεσματικές, οι τράπεζες μπορούν να στραφούν σε ευρωπαϊκά μέσα προστασίας, όπως ο ευρωπαϊκός μηχανισμός σταθερότητας. Σε εμφανή κίνδυνο για τη βιωσιμότητά τους, οι τράπεζες εναποθέτουν τη λειτουργία τους σε εσωτερικό καθεστώς εξυγίανσης

Στο πλαίσιο της θέσπισης του Ενιαίου Μηχανισμού Εποπτείας, θα πρέπει να διασφαλίζεται η δυνατότητα της εκτελεί τις νέες εποπτικές τις αρμοδιότητες σε συνθήκες απόλυτης ανεξαρτησίας και λογοδοσίας για τις δράσεις της. Σε αυτή την κατεύθυνση, επισφραγίστηκε η Διοργανική Συμφωνία ανάμεσα σε Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ) και ΕΚΤ, στοχεύοντας στην ενδυνάμωση του αισθήματος εμπιστοσύνης στο τραπεζικό σύστημα. Με βάση την ως άνω Συμφωνία, θα παρουσιάζεται δημοσίως από τον Πρόεδρο του Εποπτικού Συμβουλίου (ΕΣ) της ΕΚΤ η ετήσια έκθεσή της, σχετικά με την άσκηση των ευθυνών που της έχουν εκχωρηθεί, την

οποία υποχρεούται να υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Μεταξύ άλλων, η ΕΚΤ θα παραθέτει τις απαραίτητες πληροφορίες προς το ΕΚ σχετικά με τις ακολουθούμενες ενέργειες του Εποπτικού Συμβουλίου και θα παρέχει πρόσβαση στις καταγεγραμμένες συνεδριάσεις του ΕΕ, ενώ ο Πρόεδρος του ΕΣ οφείλει να παρίσταται τακτικώς σε ακροάσεις ενώπιον του ΕΚ.

4.2.4 Δεύτερος Πυλώνας: Ανάκαμψη και εξυγίανση των τραπεζών

4.2.4.1 Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων : Ανάκαμψη και εξυγίανση τραπεζών

Οι κανόνες σε επίπεδο ΕΕ για την ανάκαμψη και την εξυγίανση των τραπεζών (κανονισμός 806\2014\ΕΕ για τον Ενιαίο Μηχανισμό Εξυγίανσης και οδηγία 2014\59\ΕΕ για την ανάκαμψη και την εξυγίανση των τραπεζών - BRRD) διέπουν την πρόληψη των τραπεζικών κρίσεων και διασφαλίζουν την ομαλή εξυγίανση των προβληματικών τραπεζών, ελαχιστοποιώντας παράλληλα τις επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία και τα δημόσια οικονομικά. Ως εκ τούτου, η οδηγία αποτελεί ένα από τα θεμέλια του ενιαίου εγχειριδίου κανόνων.

Η προτασόμενη Οδηγία 2014\59\ΕΕ εισάγει την καινοτόμα έννοια των προγραμμάτων ανάκαμψης και εξυγίανσης ‘living wills’, ως μία ιδανική παρεμβατική λύση που μπορεί να ακολουθηθεί από τους εποπτικούς φορείς. Εννοιολογικά, αποδίδει τη «θέληση» των πιστωτικών ιδρυμάτων για παραμονή τους «στη ζωή», η οποία εκφράζεται μέσω δύο δυνητικών επιλογών με την κατάρτιση σχεδίων ανάκαμψης και σχεδίων εξυγίανσης.

Τα σχέδια ανάκαμψης αναφέρονται στις απαιτούμενες ενέργειες που επιβάλλεται μία τράπεζα να προωθήσει για τη συνέχιση της κανονικής της λειτουργίας και την αποκατάσταση της βιωσιμότητά της, στην περίπτωση όπου βρεθεί υπό κατάσταση πίεσης, θέλοντας να αποτραπεί η άμεση παρέμβαση από τα αρμόδια εποπτικά όργανα. Στα σχέδια εξυγίανσης περιγράφονται οι απαραίτητες πληροφορίες ώστε η αρμόδια αρχή εξυγίανσης να ενεργοποιήσει τις ενδεδειγμένες μεθόδους για τη διασφάλιση της ομαλής διευθέτησης των τραπεζών, εφόσον οι πολιτικές ανάκαμψης δεν ευοδωθούν και τα τραπεζικά ιδρύματα πληγούν τελικώς από χρηματοοικονομική ασφυξία, σε μία προσπάθεια μείωσης του κόστους παρεμβατικών κινήσεων από την

ανώτερη κεντρική αρχή. Η συγκρότηση των σχεδίων στοχεύει στη διάχυση ενός βαθμού πειθαρχίας στο τραπεζικό πεδίο με έμμεσο τρόπο και στο σχεδιασμό βέλτιστων προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση κρίσιμων καταστάσεων, θέτοντας τα διοικητικά στελέχη των πιστωτικών οργανισμών σε συνεχή επαγρύπνηση.

Οι κανόνες για την ανάκαμψη και την εξυγίανση των τραπεζών:

- παρέχουν στις εθνικές αρχές ομοιόμορφα μέσα και εξουσίες για τον αποτελεσματικό χειρισμό των εθνικών και των διασυνοριακών τραπεζών που είναι ή κινδυνεύουν να καταστούν προβληματικές
- ελαχιστοποιούν τις επιπτώσεις από πτωχεύσεις τραπεζών για τους φορολογούμενους (με καθορισμό κανόνων διάσωσης με ίδια μέσα)
- ιδρύουν ταμεία εξυγίανσης, τα οποία θα χρηματοδοτηθούν από τον τραπεζικό τομέα, προκειμένου να παράσχουν στήριξη στις προβληματικές τράπεζες εφόσον χρειαστεί

Κατ' ουσία, η οδηγία επιτρέπει στις εθνικές αρχές της ΕΕ να αντιμετωπίσουν πιθανές τραπεζικές κρίσεις σε τρία επίπεδα:

1. Προετοιμασία και πρόληψη

2.Εγκαιρη παρέμβαση, όταν η τράπεζα είναι προβληματική ή παραβιάζει τους κανόνες σχετικά με τις κεφαλαιακές απαιτήσεις

3.Εξυγίανση, όταν η τράπεζα καθίσταται μη βιώσιμη

Α. Πρόληψη :Όλες οι τράπεζες στην ΕΕ οφείλουν να εκπονούν τα δικά τους σχέδια ανάκαμψης και να τα επικαιροποιούν σε ετήσια βάση. Στα σχέδια πρέπει να περιλαμβάνονται μέτρα που θα λαμβάνουν οι τράπεζες σε περίπτωση που σημειωθεί σοβαρή επιδείνωση της κατάστασής τους.

Οι εθνικές αρχές εξυγίανσης πρέπει να καταρτίζουν σχέδια εξυγίανσης για κάθε τράπεζα. Τα συγκεκριμένα σχέδια καθορίζουν τα μέτρα που θα ληφθούν σε περίπτωση που απαιτηθεί εξυγίανση.

Στην Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών έχει ανατεθεί η αποστολή να καταρτίσει δεσμευτικά τεχνικά πρότυπα, κατευθυντήριες γραμμές και εκθέσεις για τους κυριότερους τομείς της ανάκαμψης και εξυγίανσης.

Κάθε κράτος μέλος θα πρέπει να συστήσει ένα Ταμείο εξυγίανσης (ή ισοδύναμο χρηματοδοτικό διακανονισμό) που θα χρηματοδοτηθεί εκ των προτέρων από τον τραπεζικό τομέα και θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε περιπτώσεις πτώχευσης τραπεζών.

Οι ετήσιες συνεισφορές των τραπεζών βασίζονται στις υποχρεώσεις τους και τους κινδύνους που αναλαμβάνουν. Έως το 2025, κάθε εθνικό Ταμείο εξυγίανσης θα πρέπει να διαθέτει τουλάχιστον το 1% των καλυμμένων καταθέσεων όλων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στη χώρα του.

Τα ταμεία εξυγίανσης:

- παρέχουν προσωρινή στήριξη στις τράπεζες που χρήζουν εξυγίανσης (υπό μορφή δανείων, εγγυήσεων, αγορών στοιχείων ενεργητικού ή κεφαλαίων για μεταβατικά ιδρύματα)
- μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αποζημίωση μετόχων ή πιστωτών, αλλά μόνο εάν οι ζημίες τους στο πλαίσιο της διαδικασίας διάσωσης με ίδια μέσα υπερβαίνουν τις ζημίες που θα είχαν υποστεί κατά τις διαδικασίες αφερεγγυότητας
- μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την απορρόφηση των ζημιών ή την ανακεφαλαιοποίηση μιας τράπεζας σε καθορισμένες και εξαιρετικές περιπτώσεις

Β. Έγκαιρη παρέμβαση : Οι εθνικές αρχές εξυγίανσης έχουν εξουσίες να παρεμβαίνουν σε περίπτωση μη αναστρέψιμης επιδείνωσης της κατάστασης μιας τράπεζας. Μπορούν δε να προβαίνουν στις ακόλουθες ενέργειες:

- να απαιτήσουν την εφαρμογή άμεσων μεταρρυθμίσεων
- να απαιτήσουν από την τράπεζα να καταρτίσει σχέδιο με τους πιστωτές της για την αναδιάρθρωση του χρέους

- να προβούν σε αλλαγές στη διοίκηση της τράπεζας και να διορίσουν ειδικούς διαχειριστές ή προσωρινή διοίκηση

Στόχος είναι να εξασφαλιστεί η συνέχεια των βασικών λειτουργιών της τράπεζας και η ταχεία της ανάκαμψη.

Γ. Εξυγίανση: Σε περίπτωση που η κατάσταση μιας τράπεζας γίνει τόσο προβληματική ώστε η ανάκαμψη εντός εύλογης προθεσμίας να μην θεωρείται πλέον ρεαλιστική, οι εθνικές αρχές εξυγίανσης έχουν εξουσία:

- να διαθέσουν προς πώληση μέρος της επιχείρησης
- να συγκροτήσουν μεταβατική τράπεζα που θα εξακολουθήσει να εκτελεί τις σημαντικότερες λειτουργίες (π.χ. προσωρινή μεταφορά των υγιών στοιχείων ενεργητικού σε κρατικό φορέα διαχείρισης)
- να διαχωρίσουν τα υγιή στοιχεία ενεργητικού από τα προβληματικά (τα προβληματικά στοιχεία θα μεταφερθούν σε φορέα διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων)
- να εφαρμόσουν μέτρα διάσωσης με ίδια μέσα: π.χ. να μετατρέψουν το χρέος σε μετοχές ή να το απομειώσουν - με αυτό τον τρόπο, οι ζημίες επιβαρύνουν τους μετόχους και τους πιστωτές της τράπεζας βάσει καθορισμένης σειράς, και όχι τους φορολογουμένους

Η μέθοδος εξυγίανσης θα εξαρτηθεί από την εκάστοτε τράπεζα, καθώς και από το σχέδιο εξυγίανσης που έχει καταρτιστεί σχετικά.

Όταν μια τράπεζα πρέπει να εξυγιανθεί, το σχετικό κόστος θα επωμιστούν καταρχάς οι μέτοχοι και πιστωτές της τράπεζας ('bail-in') και, στη συνέχεια, θα υπάρξει χρηματοδότηση από το ταμείο εξυγίανσης.

Οι καταθέσεις φυσικών προσώπων και μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων εξαιρούνται από τον κανόνα αυτό. Οι συγκεκριμένες καταθέσεις θα έχουν προνομιακή μεταχείριση, δηλ. θα τεθούν στην τελευταία κατηγορία του προγράμματος διάσωσης με ίδια μέσα.

Οι καταθέσεις των πολιτών και των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων έως 100 000 € θα εξαιρούνται από οποιαδήποτε ζημία και θα προστατεύονται από το σύστημα

εγγύησης καταθέσεων. Άλλες υποχρεώσεις που εξαιρούνται σε μόνιμη βάση από τη διάσωση με ίδια μέσα είναι οι καλυμμένες καταθέσεις και τα ομόλογα

Το εργαλείο της διάσωσης με ίδια μέσα, παρέχει τη δυνατότητα στις αρχές εξυγίανσης να απομειώσουν ή να μετατρέψουν σε ίδιο κεφάλαιο τις απαιτήσεις των μετόχων και των πιστωτών των ιδρυμάτων που είναι σε διαδικασία εξυγίανσης. Εκτός από τους μετόχους, το μέτρο εφαρμόζεται, κατά προτεραιότητα, στους συνήθεις πιστωτές χωρίς διασφάλιση ή προνόμια και τους καταθέτες από μεγάλες επιχειρήσεις και στη συνέχεια, ακολουθούν οι επιλέξιμες καταθέσεις των φυσικών προσώπων και των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων και οι υποχρεώσεις προς την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και, το ταμείο εγγύησης καταθέσεων (το οποίο πάντα θα επεμβαίνει για τις εγγυημένες καταθέσεις) έχει υψηλότερη ιεραρχημένη προστασία έναντι των επιλέξιμων καταθέσεων

Ορισμένες υποχρεώσεις αποκλείονται μονίμως από τη διάσωση με ίδια μέσα καλύπτοντας καταθέσεις, εξασφαλισμένες υποχρεώσεις, περιλαμβανομένων των καλυμμένων ομολόγων, οι υποχρεώσεις προς τους εργαζόμενους των υπό πτώχευση ιδρυμάτων, όπως οι σταθεροί μισθοί και τα συνταξιοδοτικά οφέλη, οι εμπορικές απαιτήσεις που σχετίζονται με αγαθά και υπηρεσίες απαραίτητα για την καθημερινή λειτουργία του ιδρύματος, υποχρεώσεις που προκύπτουν από τη συμμετοχή σε συστήματα πληρωμών με εναπομένουσα διάρκεια μικρότερη των επτά ημερών, διατραπεζικές υποχρεώσεις με αρχική διάρκεια μικρότερη των επτά ημερών.

Οι εθνικές αρχές εξυγίανσης έχουν τη διακριτική ευχέρεια να εξαιρέσουν, ολικώς ή μερικώς από την εφαρμογή του μέτρου του bail-in απαιτήσεις πιστωτών του ιδρύματος που :

- δε μπορούν να χρησιμοποιηθούν εντός λογικού χρονικού διαστήματος,
- είναι απαραίτητες για τη συνέχιση κρίσιμων λειτουργιών του ιδρύματος,
- η χρησιμοποίησή τους μπορεί να προκαλέσει μετάδοση της κρίσης και,
- η χρησιμοποίησή τους μπορεί να οδηγήσει σε απομείωση αξίας που θα αυξήσει τις απώλειες των άλλων πιστωτών.

Το ταμείο εξυγίανσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνον όταν έχουν επιβληθεί στους μετόχους και τους πιστωτές της τράπεζας ζημίες που ανέρχονται σε ποσοστό τουλάχιστον 8% των συνολικών υποχρεώσεών της.

Η συνεισφορά του ταμείου έχει καθοριστεί στο ανώτατο όριο του 5% των συνολικών υποχρεώσεων μιας τράπεζας. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν έχει συμπληρωθεί το όριο του 5%, και μόνον αφού έχει εφαρμοστεί η διαδικασία διάσωσης με ίδια μέσα, η αρχή εξυγίανσης δύναται να ζητήσει χρηματοδότηση από εναλλακτικές χρηματοδοτικές πηγές. Αυτό θα είναι δυνατό σε έκτακτες περιπτώσεις, όπου μια εκτεταμένη διάσωση με ίδια μέσα από τους πιστωτές ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

Σε εξαιρετικά σοβαρές περιπτώσεις τις οποίες θα αξιολογεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θα είναι δυνατή η προσφυγή σε δημόσια στήριξη υπό μορφή κυβερνητικών εργαλείων σταθεροποίησης, αμέσως μετά από το πρόγραμμα διάσωσης με ίδια μέσα που αφορά το 8%.

Για τους παγκόσμιους τραπεζικούς ομίλους θα απαιτηθούν ειδικές ρυθμίσεις για τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων αρχών εξυγίανσης των κρατών μελών της ΕΕ και των ομολόγων τους τρίτων χωρών.

Η οδηγία προβλέπει ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα υποβάλει προτάσεις στο Συμβούλιο για τη διαπραγμάτευση συμφωνιών με μία ή περισσότερες χώρες εκτός ΕΕ σχετικά με αυτού του είδους τη συνεργασία.

Η οδηγία άρχισε να ισχύει την 1η Ιανουαρίου 2015. Οι διαδικασίες διάσωσης με ίδια μέσα εφαρμόζονται από την 1η Ιανουαρίου 2016.

4.2.4.2 Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης (SRM η EME)

Σε συμφωνία επί της αρχής για τον Ενιαίο Μηχανισμό Εξυγίανσης κατέληξαν Συμβούλιο, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 20 Μαρτίου 2014, υπό την αιγίδα της Ελληνικής Προεδρίας της Ε.Ε. Βάσει της συμφωνίας καθίσταται δυνατή η δημιουργία ενός Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης(SRM η EME).

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (20/3/14), ο Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης συμπληρώνει τον Ενιαίο Μηχανισμό Εποπτείας ο οποίος – είχε αρχίσει να λειτουργεί στα τέλη του 2014 – θα δώσει στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα την εξουσία να εποπτεύει άμεσα τις τράπεζες στην Ευρωζώνη, καθώς και σε άλλα κράτη μέλη που θα αποφασίσουν να συμμετάσχουν στην Τραπεζική Ένωση. ο Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης θα διασφαλίσει σε μία τράπεζα που αντιμετωπίζει σοβαρές δυσχέρειες, η εξυγίανσή της θα μπορεί να αντιμετωπιστεί με αποτελεσματικό τρόπο και με ελάχιστο κόστος για τους φορολογούμενους και την πραγματική οικονομία

Ο Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης υποχρεούται να εφαρμόζει το ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων, όσον αφορά θέματα εξυγίανσης των προβληματικών τραπεζών στα συμμετέχοντα κράτη-μέλη του εν λόγω μηχανισμού και στηρίζεται σε:

- i. Έναν ενιαίο Οργανισμό Εξυγίανσης
- ii. Ένα ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης και
- iii. Ένα ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης

A. Ενιαίος Οργανισμός Εξυγίανσης. Για την υλοποίηση και γενική επίβλεψη του ολοκληρωμένου πλαισίου εξυγίανσης επιλέχθηκε η Ευρωπαϊκή κεντρική Τράπεζα, ως ένας ανεξάρτητος και ενιαίος ευρωπαϊκός φορέας καθότι συσπειρώνει την έγκυρη τεχνογνωσία, τη συσσωρευμένη εμπειρία και την πλειονότητα διαθέσιμων πόρων σε κεντρικό επίπεδο και καθιστά τη διευθέτηση ασθενών πιστωτικών ιδρυμάτων συστηματικότερη και πιο αποδοτική συγκριτικά με οποιαδήποτε άλλη μεμονωμένη εθνική εξουσία.

B. Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης: Προκειμένου να συμπεριληφθούν στον SRM αποτελεσματικής δομής λήψης αποφάσεων με νομική σαφήνεια σε περιόδους κρίσης δημιουργήθηκε το Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης (Single Resolution Board – SRB), στον οποίο ανατέθηκε η συγκεντρωτική διαδικασία λήψης αποφάσεων με σκοπό να εξασφαλίζεται ότι οι αποφάσεις εξυγίανσης λαμβάνονται έγκυρα και αποτελεσματικά από τα ενδιαφερόμενα κράτη-μέλη σε όλη την ευρωπαϊκή βάση, περιορίζοντας την ασυμμετρία στις δράσεις, μειώνοντας την πιθανότητα αναζήτησης χρηματοδοτικών διευκολύνσεων και αποτρέποντας την αποσταθεροποίηση της χρηματοπιστωτικής ισορροπίας. Το Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης απαρτίζεται από

πέντε μόνιμα στελέχη καθώς και από την Επιτροπή, το Συμβούλιο, την ΕΚΤ και τα μέλη-εκπροσώπους των εθνικών αρχών εξυγίανσης.

Ο Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης θα καλύπτει όλες τις τράπεζες που εποπτεύονται από τον Ενιαίο Μηχανισμό Εποπτείας. Το Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης θα προετοιμάζει σχέδια εξυγίανσης και θα προχωρά στην απευθείας εξυγίανση όλων των τραπεζών που εποπτεύονται από την ΕΚΤ και διασυννοριακές τράπεζες. Οι εθνικές αρχές εξυγίανσης θα προετοιμάζουν σχέδια εξυγίανσης και θα εξυγιάνουν τράπεζες οι οποίες λειτουργούν εθνικό επίπεδο και δεν υπόκεινται στην πλήρη και άμεση εποπτεία της ΕΚΤ, με την προϋπόθεση ότι αυτό δε θα περιλαμβάνει τη χρήση του Ενιαίου Ταμείου. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιλέξουν να έχουν το Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης άμεσα υπεύθυνο για όλες τις τράπεζες.

Ο μηχανισμός διευθέτησης αρχίζει να ενεργοποιείται έπειτα από σχετική αξιολόγηση της ΕΚΤ και με την υπόδειξή της προς το Συμβούλιο Εξυγίανσης και τις οικίες εθνικές αρχές όποιας τράπεζας βρίσκεται σε πραγματικό κίνδυνο βιωσιμότητας. Το SRB θα εκτιμήσει εάν η θέση του πιστωτικού ιδρύματος συνιστά συστημική απειλή και εφόσον αποκλείσει εναλλακτικούς τρόπους διάσωσης από ιδιωτικές πηγές θα υιοθετήσει ένα σχέδιο εξυγίανσης με τα κατάλληλα εργαλεία και τα απαιτούμενα μέτρα εκκαθάρισης και χρηματοδότησης. Η απόφαση του Συμβουλίου υποβάλλεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία θα κρίνει τελικώς την έγκριση, ή τη διατύπωση ενστάσεων ή την πρόταση τροποποιήσεων στο σχέδιο διευθέτησης.

Ο SRM θα μπορεί να τεθεί σε λειτουργία εντός 24ώρου έπειτα από τη λήψη των σχετικών αποφάσεων για την εκτέλεση των απαιτούμενων διαδικασιών εξυγίανσης. Με ακριβείς κανόνες λήψης αποφάσεων θα γίνεται εφικτή η διενέργεια διευθέτησης, ιδίως για τις διασυννοριακές τράπεζες, ακόμη και μέσα σε ένα Σαββατοκύριακο, καθιστώντας σαφείς τις προθέσεις του προβλεπόμενου σχήματος για άμεση και αποτελεσματική εφαρμογή κανόνων, ώστε η σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος να παραμείνει ακλόνητη.

Γ Το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης (ETE): Το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης είναι ένα ταμείο που συστήνεται σε υπερεθνικό επίπεδο. Θα χρησιμοποιηθεί για την εξυγίανση των προβληματικών τραπεζών, αφού εξαντληθούν άλλες επιλογές, όπως το

εργαλείο διάσωσης με ίδια μέσα. Το ταμείο θα χρηματοδοτείται από συνεισφορές του τραπεζικού τομέα.

Το ΕΤΕ θα συγκροτηθεί σε διάστημα 8 ετών. Θα πρέπει να φτάσει τουλάχιστον το 1% του ποσού των καλυπτόμενων καταθέσεων όλων των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν άδεια λειτουργίας σε όλα τα κράτη μέλη της τραπεζικής ένωσης. Το ποσό εκτιμάται ότι θα ανέρχεται σε περίπου 55 δισ. €.

Η ατομική εισφορά κάθε τράπεζας θα υπολογίζεται ανάλογα με το ύψος των υποχρεώσεών της (εξαιρουμένων των ιδίων κεφαλαίων και των καλυπτόμενων καταθέσεων) σε σχέση με το σύνολο των υποχρεώσεων (εξαιρουμένων των ιδίων κεφαλαίων και των καλυπτόμενων καταθέσεων) όλων των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν άδεια λειτουργίας στα συμμετέχοντα κράτη μέλη. Οι εισφορές θα προσαρμόζονται ανάλογα με τους κινδύνους που αναλαμβάνει κάθε ίδρυμα.

Οι εισφορές των τραπεζών που συγκεντρώνονται σε εθνικό επίπεδο θα μεταφέρονται στο Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης.

Προϋπόθεση για την πρόσβαση στο Ταμείο είναι η εφαρμογή των κανόνων και των αρχών της διάσωσης με ίδια μέσα που ορίζονται στην οδηγία για την ανάκαμψη και την εξυγίανση των τραπεζών και στον κανονισμό για τον ενιαίο μηχανισμό εξυγίανσης. Κάτι τέτοιο είναι αναγκαίο προκειμένου να διασφαλιστεί η τήρηση μιας από τις βασικές αρχές της τραπεζικής ένωσης: το κόστος της χρεοκοπίας των τραπεζών θα πρέπει να βαρύνει τον χρηματοπιστωτικό τομέα και όχι τους φορολογούμενους.

Το Ταμείο θα αποτελείται αρχικά από «εθνικά τμήματα». Αυτά σταδιακά θα συγχωνευτούν στη διάρκεια μεταβατικού διαστήματος 8 ετών. Αυτή η αλληλέγγυα χρήση των καταβαλλόμενων κεφαλαίων θα ξεκινήσει με 40% το πρώτο έτος και 20% το δεύτερο έτος και στη συνέχεια θα αυξάνεται συνεχώς κατά ίσα ποσά για τα επόμενα 6 έτη, μέχρις ότου τα εθνικά τμήματα να πάντων να υφίστανται.

Η μεταφορά και η αμοιβαιοποίηση των πόρων προβλέπεται σε ξεχωριστή διακυβερνητική συμφωνία μεταξύ των κρατών μελών που προσχωρούν στην τραπεζική ένωση. Το Συμβούλιο έλαβε σχετική απόφαση προκειμένου να παράσχει τη μεγαλύτερη δυνατή ασφάλεια δικαίου, δεδομένου ότι ορισμένα κράτη μέλη εξέφρασαν ανησυχίες νομικού και συνταγματικού περιεχομένου.

Η συμφωνία υπεγράφη στις 21 Μαΐου 2014 από 26 κράτη μέλη (όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, εκτός από τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο). Σε χωριστή δήλωσή τους, τα υπογράφοντα μέρη δήλωσαν την πρόθεσή τους να ολοκληρώσουν εγκαίρως τη διαδικασία κύρωσης, ώστε ο ΕΜΕ να είναι έτοιμος προς λειτουργία την 1η Ιανουαρίου 2016.

Στις 30 Νοεμβρίου 2015, διαπιστώνεται ότι επαρκής αριθμός κρατών μελών έχει επικυρώσει διακυβερνητική συμφωνία για τη μεταφορά και την αμοιβαιοποίηση των συνεισφορών στο ενιαίο ταμείο εξυγίανσης. Η συμφωνία τίθεται σε ισχύ την πρώτη ημέρα του δεύτερου μήνα μετά την ημερομηνία κατάθεσης των κυρωτικών εγγράφων εκ μέρους των συμβαλλομένων μερών της τραπεζικής ένωσης που αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 90% του συνόλου των σταθμισμένων ψήφων όλων των συμμετεχόντων.

Τα εκτός ευρωζώνης κράτη μέλη τα οποία έχουν υπογράψει τη συμφωνία θα πρέπει να σεβαστούν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτήν μόνο αφού προσχωρήσουν στον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό και στον Ενιαίο Μηχανισμό Εξυγίανσης.

Τον Δεκέμβριο του 2013, οι Υπουργοί Οικονομικών της ΕΕ εξέδωσαν δήλωση η οποία διευκρίνιζε ότι, κατά την αρχική φάση οικοδόμησης του Ενιαίου Ταμείου Εξυγίανσης, θα διατίθεται ενδιάμεση χρηματοδότηση από εθνικές πηγές, στηριζόμενες από τραπεζικές εισφορές, ή από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας σύμφωνα με υφιστάμενες διαδικασίες.

Αυτό είναι αναγκαίο προκειμένου να εξασφαλιστούν επαρκείς χρηματοδοτικοί πόροι για το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης κατά τη μεταβατική περίοδο.

Τον Δεκέμβριο του 2015, τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στην τραπεζική ένωση συμφώνησαν να συστήσουν σύστημα ενδιάμεσης χρηματοδότησης: από το 2016, κάθε συμμετέχον κράτος μέλος συνάπτει εναρμονισμένη συμφωνία δανειακής διευκόλυνσης με το Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης, παρέχοντας εθνική μεμονωμένη πιστωτική γραμμή στο Συμβούλιο για να ενισχύσει το εθνικό του τμήμα στο Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης. Κάτι τέτοιο είναι αναγκαίο προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το Ταμείο λειτουργεί σωστά σε περίπτωση χρηματοδοτικών ελλείψεων μετά από την εξυγίανση των τραπεζών σε συγκεκριμένο κράτος μέλος. Το συμφωνηθέν μέγιστο

συνολικό ποσόν των πιστωτικών γραμμών των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ θα είναι 55 δισ.€.

Οι εθνικές πιστωτικές γραμμές θα χρησιμοποιούνται ως έσχατη λύση, εφόσον έχουν εξαντληθεί όλες οι άλλες χρηματοδοτικές πηγές που υπάρχουν σύμφωνα με τους κανόνες της τραπεζικής ένωσης.

Το σύστημα των εθνικών πιστωτικών γραμμών εξασφαλίζει την προστασία των φορολογουμένων και δεν θα έχει σημαντική επίπτωση στα δημοσιονομικά των κρατών μελών μεσοπρόθεσμα, αφού τα ποσά που εκταμιεύονται για τις πιστωτικές γραμμές θα πρέπει να καταβληθούν από τον τραπεζικό τομέα κάθε χώρας.

Το σύστημα θα εξασφαλίσει, επίσης, ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις για όλα τα συμμετέχοντα κράτη μέλη και δεν συνεπάγεται κόστος για τις χώρες που δεν συμμετέχουν στην τραπεζική ένωση.

Θα είναι επίσης δυνατή η πραγματοποίηση προσωρινών μεταφορών μεταξύ των εθνικών τμημάτων.

Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής φάσης, θα διαμορφωθεί ένας κοινός μηχανισμός ασφαλείας. Ο μηχανισμός αυτός θα διευκολύνει τον δανεισμό από το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης και τελικά το κόστος του θα καλυφθεί από εισφορές του τραπεζικού τομέα.

4.2.4.3 Η αναγκαιότητα του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης

Το ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων έχει μέχρι κάποιου σημείου εναρμονίσει το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών και προβλέπει κοινά εργαλεία και εξουσίες εξυγίανσης για τις εθνικές αρχές. Παράλληλα, όμως, παρέχει στις εθνικές αρχές ορισμένα περιθώρια ευελιξίας όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο τα εν λόγω εργαλεία θα πρέπει να εφαρμοσθούν και τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να χρησιμοποιούνται οι εθνικές χρηματοδοτικές ρυθμίσεις για διαδικασίες εξυγίανσης.

Ο ΕΜΕ σχεδιάστηκε, συνεπώς, έτσι ώστε να εξασφαλίσει κοινή προσέγγιση για τον χειρισμό των προβληματικών τραπεζών και, κατά συνέπεια, να βελτιώσει τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα στα συμμετέχοντα κράτη μέλη.

Επί πλέον, σχεδιάστηκε για να αποτρέπει τη διάχυση των κρίσεων στα μη συμμετέχοντα κράτη μέλη διευκολύνοντας με αυτόν τον τρόπο τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

Η ύπαρξη Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης ήταν αναγκαία προκειμένου να εξαλειφθεί ο κίνδυνος παρουσίας χωριστών και ενδεχομένως αντιφατικών αποφάσεων των κρατών μελών για την εξυγίανση διασυνοριακών τραπεζικών ομίλων που θα μπορούσαν να επηρεάσουν το συνολικό κόστος της εξυγίανσης.

Το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης σχεδιάστηκε για να αποτρέψει την εξάρτηση των τραπεζών από τη στήριξη από εθνικούς προϋπολογισμούς και από τις διαφορετικές προσεγγίσεις των κρατών μελών όσον αφορά τη χρησιμοποίηση των χρηματοδοτικών ρυθμίσεων. Αυτό θα συμβάλει επίσης στην αποφυγή καταστάσεων όπου η εξυγίανση τραπεζών σε εθνικό επίπεδο θα έχει δυσανάλογες επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία.

Τέλος, το υπερεθνικό σύστημα εξυγίανσης ήταν αναγκαίο, για να συμπληρωθεί το εποπτικό σύστημα σε επίπεδο ΕΕ, ο Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός. Τούτο συντείνει στην αποφυγή πιθανών εντάσεων μεταξύ της ΕΚΤ και των εθνικών αρχών εξυγίανσης.

Ο στόχος, συνεπώς, του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης είναι η ενίσχυση της εμπιστοσύνης στον τραπεζικό τομέα, η πρόληψη των μαζικών αποσύρσεων καταθέσεων και των αλυσιδωτών επιπτώσεων, ο περιορισμός της αρνητικής σχέσης μεταξύ τραπεζών και κρατικού χρέους και η εξάλειψη του κατακερματισμού στην εσωτερική αγορά χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

4.2.5 Τρίτος Πυλώνας: Προστασία των Καταθέσεων

4.2.5.1 Εθνικά Συστήματα Εγγύησης Καταθέσεων (ΣΕΚ)

Το τρίτο συστατικό στοιχείο της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης, συνιστά το Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων (Deposit Guarantee Scheme- DGS η ΣΕΚ). Παρά την αρχική πρόβλεψη για θεσμοθέτηση ενός ενιαίου μηχανισμού προστασίας καταθέσεων

δεν έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος προς την κατεύθυνση αυτή με τις συζητήσεις των ανώτερων ευρωπαϊκών αρχών να βρίσκονται σε εξέλιξη. Η αναμενόμενη επίτευξη του σε συνδυασμό με το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης και τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό θα συμβάλλει στη δημιουργία του τελευταίου αναγκαίου πυλώνα, η εφαρμογή του οποίου θεωρείται ότι θα επισφραγίσει την ουσιαστική τραπεζική ενοποίηση της Ευρωζώνης.

Με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προτάθηκε η αναδιατύπωση της υπάρχουσας οδηγίας για τα συστήματα εγγύησης καταθέσεων και στα τέλη του 2013 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με το Συμβούλιο Ecofin προχώρησαν σε συμφωνία για την κατάργηση και αντικατάσταση της οδηγίας 94/19/ΕΚ σχετικά με τους κανόνες περί των συστημάτων εγγύησης καταθέσεων.

Η υιοθέτηση της νέας οδηγίας 2014/49/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ που εκδόθηκε στις 16 Απριλίου 2014 (οδηγία ΣΕΚ) στοχεύει στην περαιτέρω σύγκλιση των κανονισμών που ακολουθούν τα επιμέρους εθνικά συστήματα με τελικό αντίκτυπο την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά και τη θωράκισή της. Επιπροσθέτως, επιδιώκεται η βελτίωση της προστασίας που προσφέρεται στο καταθετικό κοινό.

Η Οδηγία ΣΕΚ (DGS)) θεσπίζει κανόνες και διαδικασίες που αφορούν τη σύσταση και λειτουργία συστημάτων εγγύησης καταθέσεων.

Τα κύρια σημεία του σχεδίου αναφέρονται στα εξής:

Η ένταξη στο Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων είναι υποχρεωτική για όλες τις τράπεζες, ώστε να προστατεύεται το σύνολο των καταθέσεων από την πτώχευση οποιουδήποτε πιστωτικού ιδρύματος καλύπτεται από το σύστημα. Ως εκ τούτου, το κόστος της χρεοκοπίας επιμερίζεται εξίσου, το καταθετικό αρμπιτράζ ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες αποφεύγεται και η διατραπεζική μετακίνηση κεφαλαίων μετριάζεται.

Το ύψος κάλυψης των τραπεζικών καταθέσεων εξακολουθεί να διατηρείται στο ποσό των 100.000 ευρώ ανά καταθέτη και τράπεζα, όπως έχει οριστεί για την πλειοψηφία των ευρωπαϊκών κρατών από το 2009. Το δεδομένο εγγυητικό όριο ικανοποιεί υψηλό ποσοστό καταθέσεων την ΕΕ, γεγονός που στην πραγματικότητα διαμορφώνει ένα ομοιογενές σύστημα απεριόριστης κάλυψης για όλες τις χώρες-μέλη. Συγχρόνως, δημιουργείται ένα βαθύτερο αίσθημα ασφάλειας των αποταμιευτών στο

τραπεζικό σύστημα, το οποίο αποτυπώνεται με την έκλειψη του φαινομένου μαζικών αναλήψεων από ευρωπαϊκές οικονομίες σε δυσχερή θέση. Η οδηγία για το DGS προβλέπει προστασία καταθέσεων άνω των 100.000 ευρώ, εφόσον αυτές ανήκουν σε φυσικά πρόσωπα και μικρομεσαίες επιχειρήσεις, λαμβάνοντας ευνοϊκότερη μεταχείριση (η λεγόμενη «προτίμηση καταθετών»).

Το χρονικό περιθώριο αποπληρωμής των καταθετών σε περίπτωση πτώχευσης προβλέπεται να μειωθεί έως το 2024 με την καταβολή των αποζημιώσεων να πραγματοποιείται μέσα σε επτά εργάσιμες μέρες, αντί των είκοσι ημερών που ισχύει επί του παρόντος.

Τα εθνικά συστήματα εγγύησης καταθέσεων θα προσαρμοστούν στις απαιτήσεις των εκ των προτέρων χρηματοδοτικών εισφορών συγκεντρώνοντας κεφάλαια ίσα με το 0,8% επί των καλυμμένων καταθέσεων εντός περιόδου δέκα ετών. Στην περίπτωση ανεπάρκειας των κεφαλαίων, θα πρέπει να προσφερθεί ένας εκ των υστέρων μηχανισμός χρηματοδότησης, τροφοδοτούμενος από συνεισφορές του τραπεζικού τομέα με ανώτερο όριο το 0,5% των καλυμμένων καταθέσεων. Στην έσχατη λύση, το DGS θα μπορεί να αναζητήσει άμεσα εξωτερικές πιστώσεις από τον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα. Επιπλέον, θα λειτουργεί εθελοντικά ο αμοιβαίος δανεισμός μεταξύ των DGSs των κρατών της ΕΕ.

Προωθείται η εναρμόνιση των εθνικών DGSs, απλοποιώντας τις διαδικασίες κάλυψης και πληρωμής των επιλέξιμων καταθέσεων.

Οι αποταμιευτές θα τυγχάνουν βελτιωμένων υπηρεσιών τόσο στην παροχή πληροφοριών σχετικά με την εγγύηση των καταθέσεών τους από το DGS, όσο και στην πρόσβαση στα προστατευόμενα ποσά τους.

Τα εθνικά Συστήματα Εγγύησης Καταθέσεων θα βρίσκονται σε διαρκή εποπτικό έλεγχο και θα υποβάλλονται συχνά σε ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress tests).

Η ανησυχία που επικρατεί για τις μελλοντικές οικονομικές εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο καταδεικνύει την επίσπευση της δημιουργίας Κοινού ταμείου Εγγύησης καταθέσεων. Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (EBA) τον Ιούλιο 2014 έθεσε σε διαβούλευση ένα σχέδιο κατευθυντήριων γραμμών αναφερόμενο στις συμφωνίες συνεργασίας που προβλέπεται να συνάψουν τα Ταμεία Εγγύησης Καταθέσεων, στο πλαίσιο της νέας Οδηγίας 2014/49/ΕΕ, και η περίοδος διαβούλευσης αναμενόταν να λήξει τον Οκτώβριο του 2015

4.2.5.2 Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασφάλισης Καταθέσεων (ΕΣΑΚ)

Το Νοέμβριο του 2015 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ εξέδωσε πρόταση κανονισμού 270/2015 για την τροποποίηση του κανονισμού 806/2014 με σκοπό τη θέσπιση Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασφάλισης Καταθέσεων. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση:

Η νομοθετική πρόταση προβλέπει τη θέσπιση ενός ευρωπαϊκού συστήματος ασφάλισης καταθέσεων (ΕΣΑΚ) ως τρίτου πυλώνα της τραπεζικής ένωσης, σε τρία διαδοχικά στάδια: ένα σύστημα αντασφάλισης για τα συμμετέχοντα εθνικά συστήματα εγγύησης καταθέσεων (ΣΕΚ) σε ένα πρώτο στάδιο τριών ετών, ένα σύστημα συνασφάλισης για τα συμμετέχοντα εθνικά ΣΕΚ σε ένα δεύτερο στάδιο τεσσάρων ετών, και ένα σύστημα πλήρους ασφάλισης των συμμετεχόντων εθνικών ΣΕΚ σε μόνιμη βάση. Ένα εθνικό ΣΕΚ μπορεί να επωφεληθεί από το ΕΣΑΚ μόνον εάν τα κεφάλαιά του συγκεντρώνονται σύμφωνα με ακριβή πορεία χρηματοδότησης και, κατά τα λοιπά, συμμορφώνεται προς τις βασικές απαιτήσεις που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης. Το Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης, η αρμοδιότητα του οποίου θα επεκταθεί και στη διαχείριση του ΕΣΑΚ, θα παρακολουθεί τα εθνικά ΣΕΚ και θα αποδεσμεύει κεφάλαια μόνον εφόσον πληρούνται σαφώς καθορισμένοι όροι. Η θέσπιση του ΕΣΑΚ θα συνοδεύεται παράλληλα από φιλόδοξα μέτρα για τη μείωση των κινδύνων στους τραπεζικούς τομείς των κρατών μελών.

Η παρούσα πρόταση κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 270/2015 για τη θέσπιση του ΕΣΑΚ είναι συνεπής με τις υφιστάμενες διατάξεις πολιτικής. Μετά τη θέσπιση του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (ΕΕΜ) από τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ.1024/2013 του Συμβουλίου και του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης (ΕΜΕ) από τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ.806/2014, το ΕΣΑΚ αντιμετωπίζει την έλλειψη εναρμόνισης μεταξύ της εποπτείας σε ενωσιακό επίπεδο και της εξυγίανσης των τραπεζών στα συμμετέχοντα κράτη μέλη αφενός, και της αποτελεσματικότητας και αξιοπιστίας των εθνικών συστημάτων εγγύησης καταθέσεων (ΣΕΚ) σε περίπτωση πτώχευσης αυτών των ίδιων τραπεζών, βάσει της οδηγίας 2014/59/ΕΕ περί των συστημάτων εγγύησης των καταθέσεων αφετέρου. Η πρόταση κανονισμού βασίζεται στο υφιστάμενο πλαίσιο των εθνικών ΣΕΚ που διέπονται από την οδηγία ΣΕΚ.(2014\49\ ΕΕ). Ο προτεινόμενος κανονισμός για τροποποίηση του κανονισμού 806/2014, που αφορούσε τη λειτουργία του ΕΜΕ, θα ενισχύσει την ομοιόμορφη εφαρμογή του πλαισίου εγγύησης των καταθέσεων στα κράτη μέλη που συμμετέχουν στο ΕΣΑΚ μέσω της ανάθεσης σε ένα Ενιαίο Συμβούλιο

εξυγίανσης και εγγύησης καταθέσεων («το Ενιαίο Συμβούλιο») εξουσιών λήψης αποφάσεων, παρακολούθησης και επιβολής σε σχέση με το πλαίσιο εγγύησης των καταθέσεων.

Τα κυριότερα σημεία της πρότασης κανονισμού για τη θέσπιση ευρωπαϊκού συστήματος ασφάλισης καταθέσεων είναι:

A. Πεδίο εφαρμογής

Ο κανονισμός θα εφαρμόζεται σε όλες τις τράπεζες της τραπεζικής ένωσης (δηλ. κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ και άλλες χώρες της ΕΕ που επιθυμούν να συμμετάσχουν στην τραπεζική ένωση) που αποδέχονται καταθέσεις, ανεξάρτητα από τη δομή του συστήματος εγγύησης των καταθέσεων που εφαρμόζουν. Το ευρωπαϊκό σύστημα ασφάλισης των καταθέσεων θα καλύπτει καταθέσεις ύψους έως 100.000 € ανά πελάτη και ανά τράπεζα για όλες τις τράπεζες που έχουν συνδεθεί με οποιοδήποτε εθνικό σύστημα εγγύησης των καταθέσεων στην τραπεζική ένωση.

B. Δομή

Το ευρωπαϊκό σύστημα ασφάλισης των καταθέσεων θα αποτελείται από τα εθνικά συστήματα εγγύησης των καταθέσεων και ένα ευρωπαϊκό ταμείο ασφάλισης των καταθέσεων.

Θα δημιουργηθεί σταδιακά, σε τρεις φάσεις, και θα είναι πλήρως λειτουργικό έως το 2024. Ωστόσο, θα παρέχει ορισμένο επίπεδο βοήθειας εκ των προτέρων κατά την εξυγίανση τραπεζών ή σε περιπτώσεις αποπληρωμής, υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

Φάση I: αντασφάλιση μέχρι το 2020 Η φάση της αντασφάλισης θα διαρκέσει τρία έτη, μέχρι το 2020. Στη φάση αυτή, το ΕΣΑΚ:

- θα παρέχει συγκεκριμένο ποσόν διευκόλυνσης ρευστότητας στο εθνικό σύστημα εγγύησης των καταθέσεων
- θα απορροφά συγκεκριμένο ποσόν τελικής ζημίας το οποίο υφίσταται το εθνικό σύστημα εγγύησης των καταθέσεων σε μία διαδικασία τραπεζικής εξυγίανσης ή σε περίπτωση αποπληρωμής

Φάση II: συνασφάλιση μέχρι το 2024

Η λύση της συνασφάλισης θα εφαρμοστεί για τέσσερα έτη, μέχρι το 2024. Κατά την περίοδο αυτή, το ΕΣΑΚ θα αναλάβει σταδιακά μεγαλύτερο μέρος των ζημιών που υφίστανται τα εθνικά συστήματα εγγύησης των καταθέσεων σε μία διαδικασία τραπεζικής εξυγίανσης ή σε περίπτωση αποπληρωμής. Σε αυτή τη φάση, το κόστος για την κάλυψη των καταθέσεων θα μοιράζεται όλο και περισσότερο ανάμεσα στα εθνικά συστήματα εγγύησης των καταθέσεων και το ΕΣΑΚ.

Τελική φάση: σύστημα πλήρους ασφάλισης μέχρι το 2024

Από το 2024 και μετά, το ΕΣΑΚ καθίσταται πλήρως λειτουργικό σύστημα ασφάλισης των καταθέσεων στη ζώνη του ευρώ. Θα καλύπτει όλες τις ανάγκες ρευστότητας, καθώς και τις ζημιές που σχετίζονται με συστήματα εξυγίανσης των τραπεζών ή αποπληρωμές. Τα ταμεία θα συσταθεί αμέσως και θα δημιουργηθεί σταδιακά εντός οκταετίας, με τη χρήση εκ των προτέρων συνεισφορών του τραπεζικού τομέα. Το συνολικό μέγεθος του ταμείου θα είναι αντίστοιχο του 0,8% των καλυπτόμενων καταθέσεων όλων των τραπεζών της τραπεζικής ένωσης. Το απόλυτο μέγεθός του θα αυξάνεται αυτόματα, ανάλογα με την αύξηση του τραπεζικού τομέα. Η ετήσια συνεισφορά του τραπεζικού τομέα θα ανέρχεται περίπου στο 12,5% του ποσού στόχου που θα καταβάλλεται στο αντίστοιχο εθνικό σύστημα εγγύησης των καταθέσεων και το ΕΣΑΚ, μέχρι το ταμείο να φθάσει το 0,8% όλων των καλυπτόμενων καταθέσεων στην τραπεζική ένωση. Αυτό σημαίνει ότι οι τράπεζες δεν θα οφείλουν να καταβάλουν πρόσθετες συνεισφορές ασφάλισης των καταθέσεων στο ΕΣΑΚ, αλλά ότι μέρος των απαιτούμενων καταβολών τους στο εθνικό σύστημα εγγύησης των καταθέσεων θα αποδίδεται στο ΕΣΑΚ. Η συνεισφορά κάθε τράπεζας θα υπολογίζεται βάσει του προφίλ κινδύνου της συγκεκριμένης τράπεζας και των καλυπτόμενων καταθέσεων. Το προφίλ κινδύνου καθορίζεται σε εθνικό επίπεδο, σε σύγκριση με όλες τις εθνικές τράπεζες κατά τη φάση της ανασφάλισης, και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σε σύγκριση με όλες τις τράπεζες των συμμετεχόντων κρατών μελών, αρχής γενομένης από τη φάση της συνασφάλισης.

Γ. Διασφαλίσεις

Ο προτεινόμενος κανονισμός περιέχει ορισμένες διασφαλίσεις με στόχο την ορθή λειτουργία του ΕΣΑΚ και τη μείωση των κινδύνων και του κόστους.

Παραδείγματος χάριν, κατά τη φάση της αντασφάλισης, τα εθνικά συστήματα εγγύησης των καταθέσεων θα μπορούν να έχουν πρόσβαση στο ΕΣΑΚ μόνο:

- εφόσον έχουν συμμορφωθεί με τις απαιτήσεις για τη διατήρηση ορισμένου ύψους ιδίων κεφαλαίων
- αφού έχουν εξαντληθεί τα ίδια κεφάλαιά τους

Κατά τη φάση της συνασφάλισης, τα εθνικά συστήματα εγγύησης καταθέσεων θα μπορούν να έχουν πρόσβαση στο ΕΣΑΚ μόνον εφόσον έχουν συμμορφωθεί με τις απαιτήσεις για τη διατήρηση ορισμένου ύψους χρηματοδότησης. Κατά τη φάση αυτή, δεν απαιτείται πλέον να έχουν εξαντλήσει τα ίδια κεφάλαιά τους προτού να έχουν πρόσβαση στο ΕΣΑΚ. Επιπλέον, κατά τα πρώτα τρία έτη, οι συνεισφορές του ΕΣΑΚ στις περιπτώσεις αποπληρωμής ή εξυγίανσης θα περιορίζονται στο 20% του αρχικά σκοπούμενου ποσού. Το ποσό αυτό θα αυξάνεται σταδιακά έως ότου να φθάσει το 100% από το 2024 και μετά. Επίσης, το Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης θα παρακολουθεί στενά τη χρησιμοποίηση των κεφαλαίων του ΕΣΑΚ που χορηγούνται στα εθνικά συστήματα εγγυήσεων.

Δ. Διαχείριση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ασφάλισης Καταθέσεων

Τη διαχείριση του ταμείου θα αναλάβει το Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης, το οποίο είναι το κύριο όργανο λήψης αποφάσεων του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης και είναι υπεύθυνο για την έγκαιρη και εύτακτη εξυγίανση των προβληματικών τραπεζών στην τραπεζική ένωση.

Το Συμβούλιο αυτό διαχειρίζεται και το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης, που χρησιμοποιείται για την εξυγίανση των προβληματικών τραπεζών και είναι χωριστό ταμείο από το προτεινόμενο Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασφάλισης των Καταθέσεων.

Η πρόταση για την υπαγωγή του ΕΣΑΚ στο Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης βασίζεται στο σκεπτικό ότι, εάν υπάρχει ένα κύριο σημείο επαφής σε περίπτωση τραπεζικής κρίσης, η διαχείριση της κατάστασης θα γίνει γρήγορα και αποφασιστικά.

Θα ληφθούν, επίσης, μέτρα για να εξασφαλιστούν ο σαφής διαχωρισμός των δύο ταμείων και η διαχείριση των δυνητικών συγκρούσεων συμφερόντων.

Ε. Ρόλος των εθνικών συστημάτων εγγύησης καταθέσεων

Αφότου το ΕΣΑΚ εξελιχθεί σε πλήρες σύστημα ασφάλισης των καταθέσεων έως το 2024, τα εθνικά συστήματα εγγυήσεων θα έχουν ως κύριο ρόλο:

- τη διενέργεια αποπληρωμών
- τη λειτουργία ως σημείων επαφής για τους καταθέτες και τις τράπεζες

Επίσης, τα εθνικά συστήματα εγγύησης καταθέσεων θα επιτρέπεται να συλλέγουν κεφάλαια, που θα παραμένουν στο εκάστοτε εθνικό σύστημα.

ΣΤ. Πώς θα λειτουργεί το ΕΣΑΚ;

Η παρέμβαση του ΕΣΑΚ θα αποφασίζεται και θα διεξάγεται σε τρία βασικά βήματα:

1. Προειδοποίηση

Το εθνικό σύστημα εγγύησης των καταθέσεων θα ενημερώνει το Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης για τις λεπτομέρειες που αφορούν την πιθανή πτώχευση τράπεζας. Το εν λόγω Συμβούλιο θα προετοιμάζει ακολούθως πιθανή παρέμβαση.

2. Κοινοποίηση και ενεργοποίηση

Εάν ένα εθνικό σύστημα εγγυήσεων χρειαστεί να αποζημιώσει τους καταθέτες ή να συνεισφέρει στην εξυγίανση μιας τράπεζας, το Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης:

- θα αποφασίζει κατά πόσο το εθνικό σύστημα εγγύησης των καταθέσεων πληροί τους όρους για να λάβει στήριξη από το ΕΣΑΚ
- θα αποφασίζει για το ύψος του ποσού που θα χορηγηθεί
- θα καταβάλλει αυτό το ποσό αμέσως αφού ληφθεί η απόφαση

3. Παρακολούθηση, επιστροφή και κάλυψη ζημιών

Το Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης θα παρακολουθεί τη χρησιμοποίηση των κεφαλαίων του ΕΣΑΚ που έχουν χορηγηθεί και θα εξασφαλίζει ότι το εθνικό σύστημα εγγυήσεων επιστρέφει στο ΕΣΑΚ το ποσό που έλαβε.

Z. Επόμενα βήματα

Το Συμβούλιο θα προβαίνει τακτικά σε απολογισμό της προόδου που σημειώνεται σε σχέση με τη νομοθετική πρόταση για το ΕΣΑΚ, καθώς και όσον αφορά τις διάφορες σχετικές εργασίες

4.2.5.3 Η αναγκαιότητα του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασφάλισης Καταθέσεων

Το ΕΣΑΚ θα συμβάλει στη μείωση της σύνδεσης μεταξύ της εικαζόμενης δημοσιονομικής θέσης του κάθε κράτους μέλους και του κόστους χρηματοδότησης των τραπεζών που λειτουργούν σε αυτά τα κράτη μέλη και, ως εκ τούτου, θα συμβάλει στη διάρρηξη του δεσμού μεταξύ κρατών και τραπεζών. Αυτό θα αυξήσει την ανθεκτικότητα του τραπεζικού τομέα έναντι μελλοντικών κρίσεων και θα συμβάλει στην επίτευξη του γενικού στόχου της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, η οποία αποτελεί τη βάση της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής της Ένωσης. Θα υπάρξει ευρύτερη διασπορά των κινδύνων, γεγονός που θα ενισχύει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα όχι μόνο στο οικείο κράτος μέλος αλλά και σε άλλα συμμετέχοντα και μη συμμετέχοντα κράτη μέλη, περιορίζοντας τα πιθανά φαινόμενα μετάδοσης. Επιπλέον, θα συμβάλει στην αποκατάσταση ίσων όρων ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά, περιορίζοντας το ανταγωνιστικό μειονέκτημα που θα έπληττε τις υγιείς τράπεζες λόγω του τόπου της καταστατικής έδρας τους. Σε περιβάλλον χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, το μειωμένο κόστος χρηματοδότησης της χρηματοδότησης για τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα αποτελεί κίνητρο χορήγησης δανείων από χρηματοοικονομικά ιδρύματα προς την ευρύτερη οικονομία, γεγονός που τονώνει την ανάπτυξη και την απασχόληση και ενισχύει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της Ένωσης.

4.2.6 Τροποποιήσεις των κανόνων περί Τραπεζικής Ένωσης

Το Συμβούλιο ενέκρινε κατά τη σύνοδό του στις 17 Ιουνίου 2016 συμπεράσματα με τίτλο «Οδικός χάρτης για την ολοκλήρωση της τραπεζικής ένωσης». Στο έγγραφο γίνεται επισκόπηση των επόμενων βημάτων στο πλαίσιο της τραπεζικής ένωσης και καλείται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να επεξεργαστεί τις προτάσεις τροποποίησης των κανόνων της τραπεζικής ένωσης.

Οι προτάσεις που δημοσιεύθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 23 Νοεμβρίου 2016, στοχεύουν στην περαιτέρω ενίσχυση της ανθεκτικότητας των τραπεζών και την προώθηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στην ΕΕ. Έχουν επίσης ως στόχο να ευθυγραμμίσουν τους κανόνες περί τραπεζικής ένωσης στην ΕΕ με ορισμένες παραμέτρους που έχουν συμφωνηθεί σε διεθνές επίπεδο και, ειδικότερα, τα πρότυπα που έχουν εγκριθεί στο πλαίσιο της επιτροπής τραπεζικής εποπτείας της Βασιλείας και από το Συμβούλιο χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

Στις 9 Δεκεμβρίου 2016, το Συμβούλιο άρχισε τις εργασίες σχετικά με δέσμη προτάσεων που αποσκοπούν στην τροποποίηση των ισχυόντων κανόνων περί τραπεζικής ένωσης»).

Οι τροποποιήσεις αποσκοπούν να επικαιροποιήσουν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για τις τράπεζες και να τις καταστήσουν λιγότερο περίπλοκες και επαχθείς για τις μικρότερες τράπεζες, καθώς επίσης και να βελτιώσουν την ικανότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων για τη στήριξη της οικονομίας.

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις στηρίζουν τις τρέχουσες εργασίες για τη μείωση των κινδύνων στον τραπεζικό τομέα της ΕΕ.

Οι νέες προτάσεις προβλέπουν τροποποιήσεις στους ακόλουθους τομείς:

- κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον τραπεζικό τομέα, με την τροποποίηση της οδηγίας 2013/36/ΕΕ και του κανονισμού 575/2013
- κανόνες για την ανάκαμψη και εξυγίανση των τραπεζών, με την τροποποίηση της οδηγίας 2014/59/ΕΕ
- κανόνες σχετικά με τον ενιαίο μηχανισμό εξυγίανσης της ΕΕ, με την τροποποίηση του κανονισμού 806/14

Το Συμβούλιο θα εγκρίνει τις τροποποιήσεις, από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία. Εξάλλου, θα πρέπει να διαβουλευθεί με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και την Επιτροπή των Περιφερειών καθώς και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή σχετικά με διάφορες πτυχές των προτάσεων.

4.3 Επιφυλάξεις και κριτική για την Τραπεζική Ένωση

Η υλοποίηση της Τραπεζικής Ένωσης αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα βήματα για την ενοποίηση των κρατών στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού νομισματικού και χρηματοοικονομικού πλαισίου και φιλοδοξεί να λειτουργήσει ως εφαλτήριο για τη δρομολόγηση της Δημοσιονομικής Ένωσης. Η διαμόρφωσή της απαιτεί τη ριζική τροποποίηση των Ευρωπαϊκών Συνθηκών, και όχι την απλή εναρμόνιση των ρυθμιστικών κανόνων της ευρωπαϊκής τραπεζικής νομοθεσίας.

Οι επικριτές του εγχειρήματος υποστηρίζουν ότι η επιβολή υπερβολικών μέτρων ρυθμιστικής παρέμβασης από ευρωπαϊκές αρχές είναι υπεύθυνη για την εμφάνιση ενδεχομένων στρεβλώσεων της πραγματικής οικονομίας, την περιορισμένη δυνατότητα χορηγούμενης χρηματοδότησης σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις και αποτελεί την πιθανή γενεσιουργό αιτία μιας χρηματοοικονομικής ύφεσης. Η υποχρεωτική συμμόρφωση των τραπεζών στα αυστηρά μέτρα του νέου πλαισίου, μπορεί να προκαλέσει τόσο την αδυναμία τήρησης των προβλεπόμενων υψηλών κεφαλαιακών απαιτήσεων, όσο και στην αύξηση του λειτουργικού κόστους και κατά συνέπεια να οδηγήσει στην περαιτέρω συρρίκνωση του τραπεζικού κλάδου, αλλά και στην υποκινούμενη ενίσχυση ενός σκιώδους τραπεζικού συστήματος.

Η ενεργοποίηση του πανευρωπαϊκού μηχανισμού εποπτείας πιστεύεται από πολλούς ότι θα έχει άμεση επίπτωση στην αυτονομία των τραπεζικών ιδρυμάτων, καθώς και ο βαθμός δράσεις τους σε χρηματαγορές και κεφαλαιαγορές θα περιοριστεί, και ιδιαιτέρως στις αδύναμες οικονομίες ενδέχεται να παρατηρηθεί μία άτυπη παραχώρηση της εθνικής τους κυριαρχίας. Η Τραπεζική Ένωση σε ευρωπαϊκό επίπεδο μπορεί, επίσης, να αποτελέσει αφορμή για όξυνση των αντιπαραθέσεων μεταξύ των

χωρών του Βορρά-Νότου, δημιουργώντας σοβαρές κοινωνικές αναταράξεις στην ευρωπαϊκή επικράτεια.

Αν και οι εκτιμήσεις ήταν ότι οι τελικές αποφάσεις για τη δημιουργία της τραπεζικής ένωσης θα λαμβάνονταν μέχρι τα τέλη του 2013, βρισκόμαστε στο 2017 και η τραπεζική ένωση ημιτελής. Πρόοδος έχει σημειωθεί στην εκκαθάριση προβληματικών τραπεζών, αν και τα προβλήματα που εμφανίστηκαν πρόσφατα στη Πορτογαλία και Ιταλία, έχουν αναδείξει δυσχέρειες, τόσο στη λειτουργία, όσο και στη χρηματοδότησή τους.

Τέλος παρατηρείται καθυστέρηση σε ένα βασικό πυλώνα της τραπεζικής ένωσης; την εξασφάλιση των καταθέσεων. Διατυπώνονται ενστάσεις τόσο για το χρόνο, όσο και την ποιότητα υλοποίησης του κοινού ταμείου εξυγίανσης, το οποίο προβλέπεται να χρηματοδοτηθεί πλήρως σε 8 χρόνια με 55 δις, ποσό το οποίο χαρακτηρίζεται χαμηλό (η απάντηση της Κομισιόν είναι ότι οι νέο κανόνες εποπτείας θα περιορίσουν σημαντικά τις ακραίες περιπτώσεις οι οποίες θα επιβάλλουν την ενεργοποίηση του μηχανισμού). Επιπλέον επισημαίνεται το γεγονός ότι απαγορεύεται μεν η κρατική στήριξη σε μία προβληματική τράπεζα, αλλά δεν ισχύει το ίδιο για μία τράπεζα η οποία δεν έχει χαρακτηριστεί ακόμη προβληματική

4.4 Η αναγκαιότητα της Τραπεζικής Ένωσης

Ένα ολοκληρωμένο χρηματοπιστωτικό πλαίσιο, αποτελεί ουσιαστικό μέρος των μέτρων για την επιστροφή της ΕΕ στην οικονομική ανάκαμψη και μεγέθυνση. Η Τραπεζική Ένωση είναι η μεγαλύτερη μεταρρύθμιση στην ΕΕ από την εισαγωγή του ευρώ. Η Τραπεζική Ένωση αποτελεί βασική προτεραιότητα, με δεδομένη τη συμβολή που μπορεί να έχει τόσο στην αναγκαία αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών και των επιχειρήσεων όσο και στην χρηματοδότηση της οικονομίας. Θα μειώσει το σημερινό κατακερματισμό στην ενιαία αγορά, θα συμβάλει στην εξασφάλιση ίσων ορίων ανταγωνισμού στην ΕΕ και θα ενισχύσει, επίσης, το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα, περιορίζοντας, παράλληλα, τον κίνδυνο μετάδοσης της κρίσης.

Η εφαρμογή της Τραπεζικής Ένωσης, ως προς τις πτυχές της εποπτείας και της εξυγίανσης, θα αποτελέσει καίριο στοιχείο για την εύρυθμη λειτουργία των τραπεζών, την ανάκαμψη και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης. Στην αρχιτεκτονική αυτή

καθοριστικός ρόλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, με σαφή διαχωρισμό μεταξύ της νομισματικής πολιτικής και των εποπτικών καθηκόντων της. Είναι σαφές ότι η θεσμοθέτηση ενός κεντρικού εποπτικού φορέα μέσω του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού θα προάγει τη διαφάνεια στη λειτουργία των τραπεζών αλλά και θα αποτρέψει το εποπτικό και ρυθμιστικό arbitrage. Το παραπάνω, σε συνδυασμό με τους νέους δημοσιονομικούς κανόνες αναμένεται να αποσυνδέσουν την αλληλεπίδραση μεταξύ των τραπεζικών κινδύνων και των κινδύνων που προκύπτουν από τις χώρες-μέλη (sovereign risk)

Η τραπεζική ένωση μπορεί να δημιουργήσει έναν μηχανισμό ασφαλείας έναντι στις κρίσεις για ολόκληρη την ευρωζώνη. Κρίσιμο στοιχείο για την ομαλή πορεία προς την τραπεζική ένωση είναι η ταχεία ολοκλήρωση των διαβουλεύσεων σχετικά με το πλαίσιο που θα διέπει τον ενιαίο μηχανισμό εξυγίανσης, ως μείζον εργαλείο για τη διαχείριση μελλοντικών τραπεζικών κρίσεων. Η τραπεζική ένωση θεωρείται συνεπώς ως απαραίτητη και βασική προτεραιότητα για τον επιμερισμό των κινδύνων, την προστασία των καταθετών (και μέσω της «διαδικασίας εκκαθάρισης»), την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στο σύστημα, και την εκ νέου χορήγηση πιστώσεων στις επιχειρήσεις σε όλα τα κράτη-μέλη.

Η εδραίωση της Τραπεζικής Ένωσης προσδοκά να αποφέρει σημαντικά οφέλη και οι διαστάσεις να είναι πολύπλευρες. Από νομικής απόψεως, ένα πλούσιο νομοθετικό περιεχόμενο με νέους κανονισμούς θα εμπλουτίσει τα στοιχεία του ευρωπαϊκού και τραπεζικού δικαίου. Από οικονομική πλευρά, οι καινούριοι κανόνες λειτουργίας αναμορφώνουν τον τρόπο δράσης και τη στρατηγική των πιστωτικών οργανισμών και δημιουργούν ένα νέο μοντέλο λειτουργίας του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος, ενώ από πολιτική σκοπιά η Τραπεζική Ένωση φέρνει την ΕΕ πιο κοντά στο στόχο της πολιτικής ενοποίησης των χωρών-μελών της

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Τραπεζική Ένωση θα πρέπει να αποτελέσει αναπόσπαστο συστατικό στοιχείο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης καθώς και σημαντικό συμπλήρωμα της ενιαίας εσωτερικής αγοράς. Μέλη της καθίστανται αυτόματα όλα τα κράτη της ζώνης του ευρώ. Μπορούν, επίσης, να ενταχθούν σε αυτή και τα υπόλοιπα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο κύριος λόγος που δημιουργήθηκε ήταν η έλλειψη αποτελεσματικού ελέγχου των εμπορικών τραπεζών, που με τις ριψοκίνδυνες οικονομικές συναλλαγές τους μπορούσαν να βρεθούν σε κατάσταση χρεοκοπίας, επιβαρύνοντας τους φορολογούμενους και διακινδυνεύοντας τις καταθέσεις των αποταμιευτών. Με την επέκταση των δραστηριοτήτων των εμπορικών τραπεζών εκτός των εθνικών συνόρων, σε πολλές άλλες χώρες, οι εθνικές εποπτικές αρχές δεν ήταν σε θέση να ασκήσουν αποτελεσματικό έλεγχο στη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Η Τραπεζική Ένωση έχει ως στόχο την επίλυση των προβλημάτων των εμπορικών τραπεζών που συνδέονται με τα δημόσια οικονομικά των κρατών, καθώς και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στον χρηματοπιστωτικό τομέα μετά την κρίση χρέους. Τα τεράστια πακέτα διάσωσης για τις τράπεζες κατά τη διάρκεια της κρίσης επιβάρυναν δραματικά τα δημόσια οικονομικά των κρατών, με αποτέλεσμα την περαιτέρω εμβάθυνση της κρίσης χρέους. Η Τραπεζική Ένωση δεν μεριμνά μόνο για την εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της ζώνης του ευρώ, αλλά προσπαθεί να διασφαλίσει ώστε οι προβληματικές τράπεζες να μην επιβαρύνουν τους φορολογούμενους όπως γίνεται μέχρι σήμερα, αλλά να εκκαθαρίζονται με ελεγχόμενο τρόπο, χωρίς να επιφέρουν ζημιά στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στις δαπάνες των χωρών, δηλαδή το κόστος της διάσωσής τους να μην επιρρίπτεται αποκλειστικά στους ώμους των χωρών, οι οποίες είναι πιθανόν να αντιμετωπίζουν ήδη τεράστια χρέη. Το κόστος διάσωσης των τραπεζών επιρρίπτεται στους μετόχους των τραπεζών και σε εκείνους που δάνεισαν τα χρήματά τους. Προστατεύονται, στην ουσία, μόνο οι καταθέσεις μέχρι 100 χιλιάδες ευρώ. Η δυνατότητα μίας τέτοιας απευθείας ανακεφαλαιοποίησης αναμένεται ότι θα συμβάλει στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης μεταξύ των τραπεζών της Ευρωζώνης, ενθαρρύνοντάς τες να χορηγούν δάνεια στην πραγματική οικονομία και έτσι να προωθούν την ανάπτυξη. Η Τραπεζική Ένωση έχει ως στόχο να μεταφέρει την εποπτεία καθώς και την ευθύνη για τη διάσωση ή την

εκκαθάριση των τραπεζών από τα επιμέρους κράτη στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Τραπεζική Ένωση συμβάλει στην ενοποίηση της ευθύνης για την εποπτεία, τις αναδιρθρώσεις, τις εύρυθμες εκκαθαρίσεις, τη χρηματοδότηση σε επίπεδο ΕΕ, καθώς και τη δέσμευση των τραπεζών, που λειτουργούν σε ολόκληρη την ευρωζώνη, να τηρούν τους ίδιους κανόνες. Ένα ολοκληρωμένο χρηματοπιστωτικό πλαίσιο με ρυθμιστικούς κανόνες, αποτελεί ουσιαστικά βασική προϋπόθεση για την επιστροφή της ΕΕ στην οικονομική ανάκαμψη και μεγέθυνση. Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις στο θεσμικό πλαίσιο συμβάλουν καθοριστικά στη μείωση των κινδύνων στον τραπεζικό τομέα της ΕΕ.

Το πιο σημαντικό πρόβλημα που θα αντιμετωπίσει η Τραπεζική Ένωση στην περίπτωση εμφάνισης μιας νέας χρηματοπιστωτικής κρίσης, θα είναι η μικρή ποσότητα των διαθέσιμων κονδυλίων. Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, για τη κρίση χρέους της ζώνης του ευρώ κατά τα έτη 2010-2013 διατέθηκαν περίπου 1,6 τρις ευρώ, ενώ τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των χωρών που πλήττονται έχουν ακόμη στα βιβλία τους, περισσότερο από 1 τρισεκατομμύριο επισφαλείς απαιτήσεις.

Ορισμένοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι τα διαθέσιμα κονδύλια του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας είναι λίγα και δεν επαρκούν για τη διάσωση των τραπεζών. Υπάρχουν και αντίθετα επιχειρήματα που υποστηρίζουν ότι το κόστος της αναδιάρθρωσης των τραπεζών θα αναλάβουν κυρίως οι μέτοχοι και οι πιστωτές τους, στη συνέχεια οι καταθέτες άνω των 100 χιλιάδων ευρώ και στο τέλος το Ενιαίο Ταμείο για την αναδιάρθρωση. Στην περίπτωση της Κύπρου, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ενώ αρχικά είχε εγκρίνει τη παροχή ρευστότητας στη συνέχεια τη διέκοψε με αποτέλεσμα να οδηγηθεί στο λεγόμενο bail-in, το κούρεμα δηλαδή των καταθέσεων στις Κυπριακές τράπεζες (κατά 47,5% για την Τράπεζα Κύπρου στο ποσό άνω των 100.000 ευρώ και κατά περίπου 80% για την Λαϊκή Τράπεζα στο ποσό άνω των 100.000 ευρώ) και τη χρεοκοπία της Λαϊκής Τράπεζας (πρώην Marfin).

Η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση κατέδειξε ότι τα προβλήματα μιας εμπορικής τράπεζας στην Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να επηρεάσουν πολύ γρήγορα τους χρηματοπιστωτικούς τομείς των άλλων κρατών μελών. Οι αδυναμίες και οι ελλείψεις στο σύστημα των κανονισμών και ρυθμίσεων του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού τομέα συνέβαλαν στην ύφεση της ευρωπαϊκής οικονομίας και στη μείωση της αξιοπιστίας του κοινού νομίσματος. Οι παρεμβάσεις της Ένωσης ήταν σε

μεγάλο βαθμό ad hoc και επιδίωκαν κυρίως να καθησυχάσουν τη κοινή γνώμη, χωρίς συντονισμό και αποτελεσματικότητα. Προκειμένου να αποφευχθούν παρόμοια προβλήματα στο μέλλον, θα ήταν απαραίτητο να αναπτυχθεί μια μακροπρόθεσμη στρατηγική για τη μεταρρύθμιση της εποπτείας της χρηματοπιστωτικής αγοράς. Η απάντηση σε αυτές τις ανάγκες θα ήταν η δημιουργία της Τραπεζικής Ένωσης, το σχέδιο της οποίας υποβλήθηκε τον Ιούνιο του 2012. Έχει ως στόχο την ενίσχυση της οικονομικής ολοκλήρωσης των κρατών μελών της Ε.Ε. καθώς και αντιμετώπιση των μεγάλων δυσκολιών που αντιμετωπίζει το σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος τα τελευταία χρόνια.

Η έκταση των αλλαγών που περιγράφονται στο περιεχόμενο της τραπεζικής ένωσης είναι τόσο μεγάλη, που η συναίνεση στις συνομιλίες για την έγκρισή της στο σύνολό της, έχει καταστεί σχεδόν αδύνατη. Σχετικά γρήγορα κατάφεραν να επεξεργαστούν μια συμβιβαστική λύση για τη δημιουργία κοινού πλαισίου εποπτείας των τραπεζών της ευρωζώνης ώστε να καταστεί δυνατή η ενίσχυση των προληπτικών μέτρων.

Είναι δύσκολο να μιλήσουμε για την πραγματική αποτελεσματικότητα αυτής της λύσης, χωρίς την σύσταση ενός μηχανισμού για την αναδιάρθρωση ή την συντονισμένη και αποτελεσματική εκκαθάριση των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων χωρίς να επιβαρύνονται οι εθνικοί προϋπολογισμοί.

Η εντατικοποίηση των εργασιών για την καθιέρωση ενός εύρυθμου μηχανισμού εκκαθάρισης φαίνεται κατανοητή, γιατί θα δώσει ώθηση στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να περιορίζουν τον ηθικό κίνδυνο και την ανάληψη επενδύσεων υψηλού κινδύνου.

Ο τρίτος πυλώνας της τραπεζικής ένωσης έχει ως στόχο να παράσχει εγγυήσεις για την πληρωμή των καταθέσεων στους φορείς της οικονομικής δραστηριότητας που δε διαθέτουν επαρκή μέσα ώστε να εκτιμήσουν σωστά την κατάσταση της τράπεζας, στην περίπτωση που αυτή κηρυχθεί σε πτώχευση. Ο μηχανισμός αυτός δεν περιλαμβάνει μόνο την προστασία των ιδιωτών έναντι υπερβολικών απωλειών, αλλά πρέπει επίσης να συμπληρώσει τους άλλους δύο μηχανισμούς. Εγγυάται την καταβολή των καταθέσεων μέχρι του ποσού των 100.000 γεγονός που, σε περιόδους ύφεσης, περιορίζει το φαινόμενο της εκροής καταθέσεων από τις εμπορικές τράπεζες και

ενισχύει τη χρηματοοικονομική σταθερότητα του συνόλου του τραπεζικού συστήματος.

Η Τραπεζική Ένωση συμβάλει, λοιπόν, τόσο στην αναγκαία αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών και των επιχειρήσεων όσο και στην χρηματοδότηση της οικονομίας. Η αναγκαιότητα ύπαρξης του συστήματος της εγγύησης των καταθέσεων δεν αμφισβητείται από κανέναν. Ορισμένες χώρες, όμως, δεν συμφωνούν στη μεταβίβαση των δραστηριοτήτων τους σε ένα διεθνές υπερεθνικό όργανο. Οι επιφυλάξεις αυτές προέρχονται από τη μεγάλη διαφοροποίηση των επιμέρους οργανωτικών συστημάτων των κρατών - μελών. Για κάποιους η αναδιοργάνωση του μηχανισμού, όπως προτείνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θα σήμαινε πρόσθετη επιβάρυνση μέσω εισφορών που καταβάλλονται εκ των προτέρων, ενώ για άλλους - εκροή κεφαλαίων από το εθνικό ταμείο εγγυήσεων. Φαίνεται ότι η εφαρμογή της Τραπεζικής Ένωσης αποτελεί μια ολοκληρωμένη και μακροπρόθεσμη λύση, την οποία τα κράτη - μέλη απαίτησαν ομόφωνα κατά τη διάρκεια της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης. Είναι η μεγαλύτερη μεταρρύθμιση στην ΕΕ από την εισαγωγή του ευρώ. Θα πρέπει να τονιστεί ότι η εισαγωγή της ένωσης χωρίς όλους τους πυλώνες της, μπορεί να θέσει την αποτελεσματικότητά της υπό αμφισβήτηση. Θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η διαδικασία της οικοδόμησης μιας τραπεζικής ένωσης είναι διαδικασία πολιτική στην οποία η κάθε χώρα υπερασπίζεται τα συμφέροντά της, και το τελικό σχήμα της Ένωσης θα είναι αποτέλεσμα συμβιβασμών. Επιπλέον, η ιδέα αυτή δε διασφαλίζει την προστασία από την επόμενη κρίση, ούτε θα λύσει όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρωζώνη. Μπορεί, όμως, να αποτελέσει κίνητρο για περαιτέρω μεταρρυθμίσεις, ακόμη και στα δημόσια οικονομικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

➤ Ελληνική

- Αγγελόπουλος Π.(2010), Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Γ' Έκδοση, Εκδόσεις Σταμούλη , Αθήνα
- Γκίκας, Γ. , Χυζ Α. (2016) Χρήμα & Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Εκδόσεις Γέφυρα
- Γκόρτσος Χ. (2011), «ΒασιλείαΙΙΙ»: η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος, Χρηματοπιστωτικό δίκαιο, τεύχος 1, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Γκόρτσος Χ. (2011), Εισαγωγή στο διεθνές χρηματοπιστωτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα
- Γκόρτσος Χ. (2014), Η πορεία προς την «Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση»: οι θεσμικές και κανονιστικές διαστάσεις και οι επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, Τιμητικός Τόμος Φατούρου Α.
- Ενημερωτικό σημείωμα Ευρωπαϊκής Επιτροπής, (2014), Τραπεζική ένωση: αποκατάσταση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στη ζώνη του ευρώ.
- Θωμαδάκης Σ. και Κ. Λοΐζο (2011), Η χρηματοοικονομική ρύθμιση και το κόστος κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων
- Ιωάννου, Χ., Αιμιλιανίδης, Α.,(2013) Πώς και γιατί η Κύπρος βυθίστηκε στην κρίση. Τα πραγματικά αίτια και οι ευθύνες, 03/03/2013 <http://www.foreignaffairs.gr/themata> , πρόσβαση 20/2/2016
- Κανονισμός (ΕΕ) 806/2014 για τον ενιαίο μηχανισμό εξυγίανσης και το ενιαίο ταμείο εξυγίανσης, Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ , 30-7-2014
- Κανονισμός(ΕΕ) 575/2013 σχετικά με τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας για πιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις επενδύσεων, Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, 27-6-2013
- Καραμούζης, Ν / Χαρδούβελης, Γκ. (2011), *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της ευρωζώνης: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;*, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη
- Μελάς Κ. (2009), Εισαγωγή στην Τραπεζική Χρηματοοικονομική Διοικητική, Εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα

- Οδηγία 2013/36/ΕΕ σχετικά με την πρόσβαση στη δραστηριότητα πιστωτικών ιδρυμάτων και την προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων («οδηγία περί κεφαλαιακών απαιτήσεων» - CRD), Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, 27-6-2013.
- Οδηγία 2014/49/ΕΕ, Περί των συστημάτων εγγύησης των καταθέσεων, Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ 16-4-2014 ,
- Οδηγία 2014/59/ΕΕ για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων, Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ,12-6-2016
- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, (2010), Μελέτες για το ελληνικό χρηματοοικονομικό σύστημα, Επιμέλεια Έκδοσης Ηλίας Τζαβαλής.
- Πανίκου Δημητριάδη, Η τραπεζική κρίση στην Κύπρο, Ομιλία Διοικητή Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, 29 Μαρτίου 2014, αναρτηθηκε από http://www.centralbank.gov.cy/nqcontent.cfm?a_id=13463, πρόσβαση 10/2/2016
- Πετράκης Π.(1999), Αξιολόγηση και Χρηματοοικονομική Διοίκηση, Τόμος Γ', Ζητήματα Τραπεζικής Οικονομικής, Εκδοτικές Επιχειρήσεις «Το Οικονομικό».
- Πρόταση για την τροποποίηση της οδηγίας 2014/59/ΕΕ για την ανάκαμψη και την εξυγίανση των τραπεζών όσον αφορά την κατάταξη των μη εξασφαλισμένων χρεωστικών μέσων στην πτωχευτική ιεραρχία, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες, 23-11-2016, αναρτήθηκε από <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/el/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0853&from=EN> , πρόσβαση 22/3/2016
- Πρόταση για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 806/2014 για τον ενιαίο μηχανισμό εξυγίανσης , Νοέμβριος 2016, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλλες, 23-11-2016, αναρτήθηκε από data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14779-2016-INIT/el/pdf , πρόσβαση 22/3/2016
- Πρόταση κανονισμού 270/2015 για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 806/2014 σχετικά με τη θέσπιση ευρωπαϊκού συστήματος εγγύησης των καταθέσεων Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Στρασβούργο, 24-11-2015,
- Πρόταση τροποποίησης της οδηγίας για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις, Νοέμβριος 2016, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες. 23-11-2016 ,αναρτήθηκε από: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/el/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015PC0586&>

from=EN\http://eurlex.europa.eu/legalcontent/el/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0854&from=EN , πρόσβαση 22/3/2016

- Πρόταση τροποποίησης του κανονισμού για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις, Νοέμβριος 2016. Αναρτήθηκε από <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/el/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0850&from=EN>, πρόσβαση 22/3/2016
- Σαπουτζόγλου, Γ. / Πεντοτής, Χ. (2009), *Τραπεζική Οικονομική*, Τόμος Α'-Β', Εκδόσεις Μπένου
- Τράπεζα Πειραιώς: Οικονομική ανάλυση και αγορές-Θεσμικές και εποπτικές εξελίξεις, Απρίλιος 2014
- Φλώρος Ν., (2012), Η ευθύνη των χρηματοπιστωτικών αρχών στο χρηματοπιστωτικό τομέα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Χριστόπουλος Α. και Ντόκας Ι., (2012), Θέματα τραπεζικής και χρηματοοικονομικής θεωρίας, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
- Ψυχομάνης, Σπύρος Δ., (2009), Δίκαιο του τραπεζικού συστήματος: Οι τράπεζες και η εποπτεία τους, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα

➤ Ξένη

- Basel Committee on Banking Supervision, (2005), Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risk, Bank for International Settlements.
- Byres W., (2012), Basel III: “Necessary, but not sufficient” <http://www.bis.org/speeches/sp121106.pdf>
- Caruana J., (2011) “Basel III: New strains and old debates – challenges for supervisors, risk managers and auditors”<http://www.bis.org/speeches/sp111014.pdf>
- Ingves S. (2014), “Banking on leverage <http://www.bis.org/speeches/sp140226.pdf>
- Ingves S., (2012), “Basel III is simpler and stronger” <http://www.bis.org/review/r121017b.pdf>

- MacMahon, J. (2012), The European Banking Union – What will it mean in practice for banks
- Millar, A. (2012), *EU Banking Union - Operational Issues and Design Considerations*, Report prepared for the International Regulatory Strategy Group.
- Saunders, A (2000), *Financial Institutions Management: A Modern Perspective* 3rd Edition, Irwin McGraw Hill
- Walker, (2001), “International Banking Regulation: Law, Policy and practice”, Finance and Economic Law Series, The Hague: Kluwer Law International London – New York
- Wellink N. (2011), “The new framework for Banking supervision”,

➤ Ηλεκτρονική

- https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%85%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE_%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7_2012-2013 Κυπριακή οικονομική κρίση 2012-2013, πρόσβαση 12/2/2016
- <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=227197> Ιδού το Μνημόνιο της Ιρλανδίας, πρόσβαση 10/2/2016
- <http://www.consilium.europa.eu/el/home> Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τραπεζική ένωση, πρόσβαση 23/2/2016